

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA
INSTITUT UNIVERSITARI D'ESTUDI EUROPEUS (IUEE)

MÀSTER EN POLÍTIQUES EUROPEES DE COOPERACIÓ
INTERNACIONAL AL DESENVOLUPAMENT



Treball final de Màster

L'impacte real de l'Enfocament Basat en els
Drets Humans com a eina per a la
transformació político-social d'una regió

Supervisora: Aída Guillén

Alumne: Arian Tarbal

Promoció 2009/2011

ÍNDEX DE TAULES, FIGURES I GRÀFICS

Taules

- **Taula 1.** Tractats internacionals considerats bàsics de les Nacions Unides i declaracions internacionals en matèria de drets humans12
- **Taula 2.** Òrgans basats en la Carta de la ONU15
- **Taula 3.** Drets humans garantits en els tractats internacionals de drets humans ..17
- **Taula 4.** Principis dels drets humans18
- **Taula 5.** Evolució del concepte de desenvolupament des dels anys 60 fins l'actualitat.....44
- **Taula 6.** Nivells de relació dels drets humans en el marc de la cooperació al desenvolupament59
- **Taula 7.** Criteris d'avaluació respecte les intervencions en cooperació al desenvolupament sota l'aplicació de l'EBDH80

Figures

- **Figura 1.** Els òrgans de Drets Humans de l'Oficina de l'Alt Comissionat pels Drets Humans (OACDH) de les Nacions Unides.....14
- **Figura 2.** Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni34
- **Figura 3.** Principis de la Declaració de Paris56
- **Figura 4.** Configuració de l'enfocament basat en drets humans61
- **Figura 5.** Rols dels titulars de drets, de deures i de responsabilitats en el marc dels drets humans.....75
- **Figura 6.** Tipus i detall de limitacions a les quals han de front els actors de la cooperació internacional sota l'EBDH84
- **Figura 7.** Exemple d'anàlisi de causes realitzat en un taller respecte el lligam del VIH i la seva relació amb la vulneració de drets humans al Vietnam99
- **Figura 8.** Visió de la democràcia i els drets humans en la cooperació al desenvolupament segons SIDA 115

Gràfics

- **Gràfic 1.** Evolució de la renda per càpita a Xina (\$).45
- **Gràfic 2.** Relació entre els canvis en salut i educació, i creixement econòmic, 1970 – 201047

ACRÒNIMS

AAI	Action Aid International
ACCD	Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament
AECID	Agència Espanyola de Cooperació Internacional al Desenvolupament
AI	Amnistia Internacional
AOD	Ajuda Oficial al Desenvolupament
AusAID	Australian Agency for International Development
BMZ	Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung
CM	Casa Mediterráneo
COSUDE	Agència Suïssa pel Desenvolupament i la Cooperació
CSPD	Child Survival, Protection and Development Programme
DDHI	Declaració dels Drets Humans a l'Islam
DFID	Department for International Development
DUDH	Declaració Universal dels Drets Humans
EBDH	Enfocament Basat en Drets Humans
EIDHR	European Instrument for Democracy & Human Rights
EMVS	Enfocament de Medis de Vida Sostenible
EPU	Examen Periòdic Universal
FAO	Food and Agriculture Organization
FVF	Fundació Vicente Ferrer
GTZ	Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit
HRBA	Human Rights Based Approach
HRGS	Human Rights Grants Scheme
HRW	Human Rights Watch
IDH	Índex de Desenvolupament Humà
IDHC	Institut de Drets Humans de Catalunya
IO	Intermón Oxfam
IND	Institut Nacional Democràtic
IUEE	Institut Universitari d'Estudis Europeus
LEAP	Leprosy Elimination Action Programme
OACDH	Oficina de l'Alt Comissionat pels Drets Humans
OCI	Organització de la Conferència Islàmica
ODG	Observatori del Deute en la Globalització
ODM	Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
ONG	Organització No Governamental
ONGD	Organització No Governamental pel Desenvolupament
ONU	Organització de les Nacions Unides
PIB	Producte Interior Brut
PNADH	Pla Nacional d'Acció de Drets Humans
PNB	Producte Nacional Brut
PNUD	Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament
SIDA	Síndrome de la Immunodeficiència Adquirida
SIDA	Swedish International Development Cooperation Agency
STC	Save The Children
UE	Unió Europea
UNICEF	Fons de les Nacions Unides per a la Infància

UNSSC
VIH

United Nations System Staff College
Virus de la ImmunodeficiènciaHumana

ÍNDEX

Introducció i context de l'estudi

1. Introducció als drets humans	9
1.1 Breu descripció sobre què són els drets humans	9
1.2 Declaració Universal dels Drets Humans	10
1.3 Tractats internacionals de drets humans	11
1.4 Regulació dels tractats dels drets humans.....	13
1.5 Contingut material dels tractats internacionals i principis	17
1.6 Debat ètic-polític dels drets humans.....	21
2. Drets humans i cooperació al desenvolupament	30
2.1 Drets humans i desenvolupament	30
2.2 Drets humans i Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni	33
2.3 Drets humans i reducció de la pobresa	36
2.4 Drets humans i governança	38
2.5 Drets humans i creixement econòmic.....	43
2.6 Drets humans i tipus de govern	49
3. Enfocament basat en drets humans	52
3.1 Breu introducció a l'EBDH.....	52
3.2 Estat del sistema de cooperació internacional al desenvolupament i origen de l'EBDH ..	53
3.3 Configuració de l'EBDH	60
3.4 Què és l'EBDH?.....	63
3.5 Quins elements aporta l'EBDH en la cooperació al desenvolupament?.....	67
3.6 Quina metodologia cal utilitzar per incorporar l'EBDH?	72
3.7 Limitacions en la incorporació de l'EBDH.....	82

3.7.1 Limitacions externes	84
3.7.2 Limitacions internes.....	87
3.7.3 Altres limitacions.....	90
4. Anàlisi de l'estat de la incorporació de l'EBDH entre actors de la cooperació	96
4.1 Casos d'èxit en la implementació de l'EBDH.....	96
4.1.1 Nacions Unides.....	97
4.1.2 Fons de les Nacions Unides per a la Infància	101
4.1.3 EuropeAid	109
4.1.4 Swedish International Desevlpment Cooperation Agency	112
4.1.5 Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit.....	117
4.1.6 Agència Suïssa pel Desenvolupament i la Cooperació	120
4.1.7 Intermón Oxfam	123
4.1.8 Action Aid International	127
4.1.9 Save The Children	130
4.1.10 ANESVAD.....	132
4.2 Casos de suport teòric a l'EBDH	134
4.2.1 Australian Agency for International Development	134
4.2.2 Agència Espanyola de Cooperació Internacional al Desenvolupament	136
4.2.3 Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament.....	139
4.2.4 Fundació Vicente Ferrer.....	143
5. Discussió i conclusions	145
6. Referències bibliogràfiques.....	149

Introducció i context de l'estudi

Aquest estudi pretén donar resposta a la hipòtesi de si l'enfocament basat en drets humans (EBDH) suposa un nou paradigma de treball dins el sistema de cooperació internacional per al desenvolupament per a la veritable transformació socio-política d'una regió.

L'estudi en cap cas se centra només en els drets humans, sinó en l'EBDH com una metodologia de treball dins l'àmbit de la cooperació internacional al desenvolupament la qual vol donar resposta a l'objectiu de reduir la pobresa i combatre la injustícia social.

La metodologia de treball ha consistit en una lectura i anàlisi bibliogràfica sobre diversos aspectes:

- Conceptualització de què són els drets humans i quin és el seu paper i relació en els programes de cooperació al desenvolupament
- Conceptualització de l'EBDH: què és, què implica pels agents del desenvolupament incorporar-lo i què aporta als projectes i programes al desenvolupament
- Anàlisi del marc teòric de l'EBDH i anàlisi de guies i eines per a posar en pràctica l'EBDH
- Anàlisi de l'aplicació de l'EBDH per part de les organitzacions de cooperació al desenvolupament. Aquesta no ha estat una anàlisi exhaustiva però sí representativa.

A través d'aquesta anàlisi, i arrel de les lliçons apreses al llarg del Màster en Polítiques Europees en Cooperació Internacional al Desenvolupament impartit per l'Institut Universitari d'Estudis Europeus (IUEE) i gràcies a la tutoria de la directora gerent de l'Institut de Drets Humans de Catalunya (IDHC), Aída Guillén, s'ha donat resposta a aquesta hipòtesi en el capítol de discussió i conclusions.

1. Introducció als drets humans

1.1 Breu descripció sobre què són els drets humans

Segons l'Organització de les Nacions Unides (ONU), els drets humans són drets inherents a tots els éssers humans sense cap tipus de distinció i suposen una garantia jurídica universal que els protegeixen de les accions i omissions que interfereixen amb les seves llibertats, els seus drets fonamentals i amb la seva dignitat humana.

Són aquelles llibertats, facultats, institucions o reivindicacions relatives als béns primaris o bàsics que inclouen a tota persona pel simple fet de la seva condició humana per a la garantia d'una vida digna. Són independents de factors particulars com l'estatus, sexe, orientació sexual, ètnia o nacionalitat, i són independents, o no depenen exclusivament de l'ordenament jurídic vigent.

Els drets humans porten implícites una sèrie de condicions:

- Són universals: drets inalienables de tots els éssers humans
- Se centren en la dignitat intrínseca i el valor igual de tots els éssers humans
- Són iguals, indivisibles i interdependents
- No poden ser suspesos o retirats
- Imposen obligacions d'acció i omissió, particularment als Estats i als agents dels Estats
- Han estat garantits per la comunitat internacional
- Estan protegits per la llei
- Protegeixen als individus, i fins a cert punt, als grups

1.2 Declaració Universal dels Drets Humans

Legalment, els drets humans es reconeixen en el Dret intern de nombrosos Estats i en tractats internacionals. Les normes i ordenaments jurídics de drets humans han anat variant i millorant al llarg dels últims anys. Si bé al segle XVII ja es començaven a contemplar declaracions explícites amb base a la idea contemporània d'aquests drets "naturals" o humans¹, no és fins després de la Segona Guerra Mundial que les Nacions Unides decideix elaborar la coneguda **Declaració Universal dels Drets Humans** (DUDH)² (París, 1948) com a instrument de caràcter global i universal per a la protecció de la humanitat, la dignitat humana i com a recull de conceptes i comportaments a seguir tant a nivell individual com global per evitar la repetició de fets tan lamentables com la Segona Guerra Mundial. La DUDH va ser aprovada pels que aleshores eren els 58 Estats membres de l'Assemblea General de l'ONU com a document declaratiu dels drets humans considerats bàsics.

Tot i no ser un document obligatori o vinculant pels Estats i no tenir el caràcter de tractat internacional, la DUDH va servir com a base per a la creació de les dues convencions internacionals de la ONU, el **Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics**³ i el **Pacte de Drets Econòmics, Socials i Culturals**⁴, els coneguts com a **Pactes de Nova York**, els quals desenvolupen la DUDH i constitueixen acords vinculants ja que plasmen en obligacions jurídiques els drets que figuren en la DUDH.

Aquests dos pactes van ser aprovats per l'Assemblea General de les Nacions Unides l'any 1966 tot i que no van entrar en vigor fins el 1976. La unió de la DUDH i d'aquests dos pactes més una sèrie de protocols és el que es coneix com a **Carta Internacional dels Drets Humans**⁵.

¹ *Habeas Corpus Act* (Llei d'Hàbeas Corpus), 1679 (Anglaterra); *Declaration of Rights* (Declaració de Drets), 1689 (Anglaterra); Declaració de Drets de Virginia, 1776 (Estats Units) i Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà, 1789 (França). http://es.wikipedia.org/wiki/Declaraci%C3%B3n_Universal_de_los_Derechos_Humanos

² Declaració Universal de Drets Humans, Nacions Unides, versió en català, 1998. <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=cln>

³ Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, Nacions Unides. <http://www2.ohchr.org/spanish/law/ccpr.htm>

⁴ Pacte de Drets Econòmics, Socials i Culturals, Nacions Unides. <http://www2.ohchr.org/spanish/law/cescr.htm>

⁵ Carta Internacional dels Drets Humans, Nacions Unides. <http://www2.ohchr.org/spanish/law/>

Al llarg dels anys, **tot el contingut establert a la DUDH ha estat àmpliament acceptat com les normes fonamentals de drets humans que tots han de respectar i protegir.**

1.3 Tractats internacionals de drets humans

Una sèrie de tractats internacionals de drets humans i altres instruments adoptats des del 1945 han definit una base jurídica als drets humans a nivell internacional. En l'esfera regional s'han adoptat altres instruments que reflecteixen les preocupacions específiques en matèria de drets humans d'aquella regió, i en els que s'estableixen diferents mecanismes de protecció. La majoria d'Estats també ha adoptat constitucions i altres lleis que protegeixen formalment els drets humans, (sovint la DUDH és citada en les lleis fonamentals o constitucions de molts països i en altres legislacions nacionals, com en la Constitució Espanyola o la Constitució de la Nació Argentina⁶).

Si bé els tractats internacionals i el dret consuetudinari formen la columna vertebral del dret internacional de drets humans, hi ha altres instruments adoptats a nivell internacional com declaracions, directrius i principis que contribueixen a la seva comprensió, aplicació i desenvolupament (veure Taula 1).

⁶ Constitució Espanyola, 31 de octubre de 1978. <http://www.boe.es/aeboe/consultas/enlaces/documentos/ConstitucionCASTELLANO.pdf> ; Constitució de la Nació Argentina, 1994. <http://www.senado.gov.ar/web/interes/constitucion/cuerpo1.php>

Taula 1. Tractats internacionals considerats bàsics de les Nacions Unides i declaracions internacionals en matèria de drets humans.

	Nom del Tractat / Declaració	Data d'adopció
Tractats	Convenció Internacional sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació Racial	1965
	Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics	1966
	Pacte de Drets Econòmics, Socials i Culturals	1966
	Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació Contra la Dona	1979
	Convenció contra la Tortura i Altres Tractes o Penes Cruels, Inhumans o Degradants	1984
	Convenció sobre els Drets del Nen	1989
	Convenció Internacional sobre la Protecció dels Drets de tots els Treballadors Migratoris i de les seves Famílies	1990
	Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat	2006
	Convenció Internacional per a la Protecció de totes les Persones contra les Desaparicions Forçades	2006
Declaracions	Declaració Universal de Drets Humans	1948
	Declaració sobre el Dret al Desenvolupament	1986
	Declaració sobre l'Eliminació de la Violència contra la Dona	1993
	Declaració sobre el Dret i el Deure dels Individus, els Grups i les Institucions de Promoure i Protegir els Drets Humans i les Llibertats Fonamentals Universalment Reconeguts	1998
	Declaració del Mil·leni	2000

Fonts: Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans, *Tractats Internacionals dels Drets Humans*, [<http://www.ohchr.org/SP/ProfessionalInterest/Pages/InternationalLaw.aspx>] (consultada el 27 de desembre de 2011); *Preguntas Frecuentes Sobre el Enfoque de Derechos Humanos en la Cooperación para el Desarrollo*, Nova York i Ginebra 2006, [<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FAQsp.pdf>] (consultada el 27 de desembre de 2011)

Actualment, tots els països han ratificat com a mínim un dels nou tractats bàsics de les Nacions Unides; el 80% dels països han ratificat quatre o més d'aquests tractats.

1.4 Regulació dels tractats dels drets humans

A través de la ratificació dels tractats internacionals de drets humans, els governs es comprometen a adoptar mesures i lleis internes compatibles amb les obligacions i deures dels tractats.

El respecte pels drets humans però requereix l'establiment de l'Estat de Dret tan en el pla nacional com en l'internacional. Al passar a ser parts en els tractats internacionals, **els Estats assumeixen les obligacions i els deures en virtut del dret internacional, de respectar, protegir i realitzar els drets humans.**

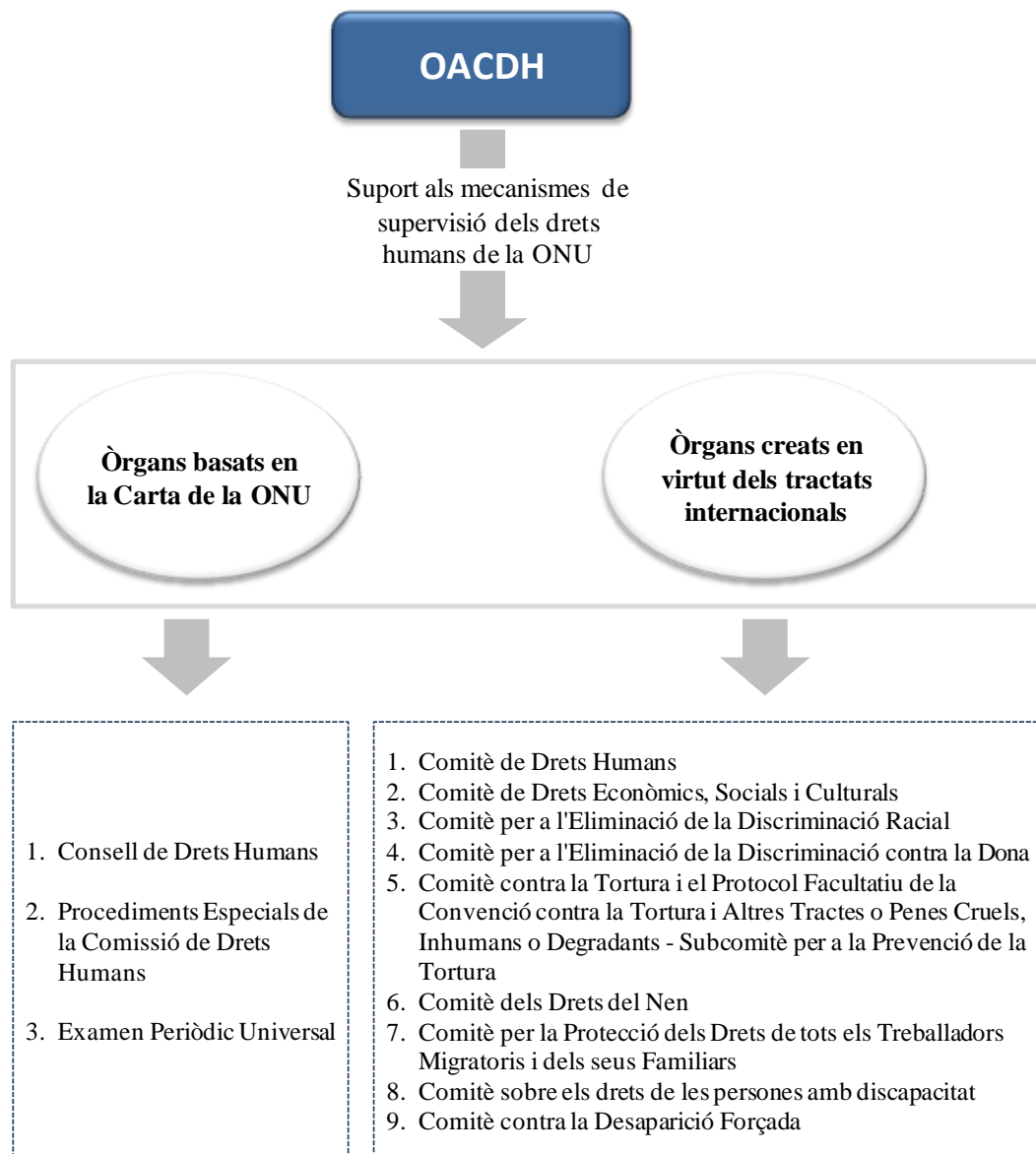
En l'àmbit jurídic, en cas de que els procediments judicials nacionals no abordin els abusos contra els drets humans, existeixen mecanismes i procediments en el pla regional i internacional (com el Consell de Drets Humans, els procediments especials de les Nacions Unides, els Comitès creats en virtut dels tractats internacionals, el Tribunal Europeu de Drets Humans, la Cort Interamericana de Drets Humans o la Comissió Africana de Drets Humans i dels Pobles) per presentar denúncies, comunicacions individuals o d'altres que ajuden a garantir que les normes internacionals de drets humans siguin efectivament respectades, aplicades i acatades en el pla local.

El compliment dels compromisos acordats en virtut dels tractats internacionals de drets humans és vigilat per comitès d'experts independents denominats **òrgans creats en virtut dels tractats**, els quals reben un suport de **l'Oficina de l'Alt Comissionat pels Drets Humans** (OACDH), que a l'hora representa el compromís del món front als ideals universals de la dignitat humana.

Concretament, l'Alta Comissionada pels Drets Humans (Navanethem Pillay) és la principal funcionària de drets humans de les Nacions Unides i encapçala la OACDH i

dirigeix els esforços de les Nacions Unides en matèria de drets humans. El seu principal objectiu és oferir el millor assessorament expert i donar suport als diversos mecanismes de supervisió de drets humans en els sistema de les Nacions Unides: els òrgans basats en la Carta de la ONU i els òrgans creats ens virtut dels tractats internacionals en drets humans (veure Figura 1).

Figura 1. Els òrgans de Drets Humans de l'Oficina de l'Alt Comissionat pels Drets Humans (OACDH) de les Nacions Unides.



Font: elaboració pròpia en base a l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans, *Els òrgans de drets humans*,

[<http://www2.ohchr.org/spanish/bodies/>] (consultada el 29 de desembre de 2011)

Els òrgans basats en la Carta de la ONU inclouen l'antiga Comissió de Drets Humans (actualment el Consell de Drets Humans), els Procediments Especials i l'Examen Periòdic Universal. En la següent taula es descriuen breument les característiques d'aquests 3 òrgans:

Taula 2. Òrgans basats en la Carta de la ONU.

Òrgan	Principals característiques
Consell de Drets Humans	<p>Òrgan intergovernamental de la ONU (entitat separada de l'OACDH) que té per objectiu la promoció i protecció dels drets humans i el considerar les situacions de violacions dels drets humans i fer recomanacions al respecte. El Consell permet la recollida de denúncies per individuals i organitzacions sobre violacions de drets humans i és l'òrgan que revisa l'Examen Periòdic Universal. La OACDH dóna suport al Consell.</p>
Procediments Especials de la Comissió de Drets Humans*	<p>Els procediments especials es refereixen als mecanismes establerts pel Consell de Drets Humans per fer front o bé a situacions concretes en els països o bé a qüestions temàtiques en tot el món. Hi ha 33 mandats temàtics i 8 per país. L'OACDH presta suport a aquests mecanismes facilitant-los-hi personal i suport logístic.</p> <p>Els relators especials o titulars de mandats (individus o grups de 5) examinen, supervisen, assessoren i informen (de manera no remunerada) sobre la situació dels drets humans en zones específiques o a nivell global. També donen resposta a les denúncies individuals, realitzen estudis i participen en la promoció dels drets humans.</p>
Examen Periòdic Universal	<p>L'Examen Periòdic Universal (EPU) és un mecanisme de drets humans amb el qual el Consell de Drets Humans revisa periòdicament el compliment de cada un dels 192 Estats Membres de la ONU quant a les respectives obligacions i compromisos en l'àmbit dels drets humans.</p> <p>L'EPU proporciona als Estats la oportunitat de declarar les accions que han pres per millorar les situacions de drets humans en els seus països i complir amb les seves obligacions. L'EPU té la intenció de complementar i no duplicar la tasca dels òrgans establerts en virtut dels tractats de drets humans.</p>

**NOTA: A diferència dels òrgans de les Nacions Unides establerts en virtut de tractats, per posar en funcionament els procediments especials no es requereix que l'Estat hagi ratificat l'instrument o tractat pertinent ni haver esgotat els recursos nacionals per tenir accés als mateixos.*

Font: elaboració pròpia en base a l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans, *Òrgans basats en la Carta de la ONU*, [<http://www.ohchr.org/SP/HRBodies/Pages/HumanRightsBodies.aspx>] (consultada el 15 de desembre de 2011)

Els nou òrgans de tractats de drets humans estan constituïts per comitès d'experts independents encarregats de supervisar l'aplicació dels principals tractats internacionals de drets humans. S'han creat de conformitat amb el que disposen els tractats que supervisen. La OACDH dóna suport als òrgans de tractats en l'harmonització dels seus mètodes de treball i els requisits en matèria de presentació d'informes a través de les seves secretaries.

D'entre aquests comitès cal destacar el **Comitè de Drets Humans** que és l'òrgan d'experts independents (actualment consta de 18 membres) que supervisa l'aplicació del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics pels seus Estats Parts. Tots els Estats Parts han de presentar al Comitè informes periòdics sobre com exerciten els drets. Inicialment els Estats presenten un informe un any després de la seva adhesió al Pacte i després sempre que el Comitè ho sol·liciti (generalment cada quatre anys). El Comitè examina cada informe i expressa les seves preocupacions i recomanacions a l'Estat Part en forma **d'observacions finals**. A més del procediment de presentació d'informes, el Comitè examina les denúncies entre els Estats i té competència per examinar les denúncies dels particulars en relació amb suposades violacions del Pacte comeses pels Estats Parts.

Per garantir la imparcialitat dels experts membres, cap d'ells pot participar en l'informe periòdic d'un Estat Part del que sigui nacional ni tampoc en l'aprovació de les observacions finals.

El Comitè també publica la seva interpretació del contingut de les disposicions de drets humans, denominades **observacions generals** sobre qüestions temàtiques o sobre els seus mètodes de treball que ajuden a aclarir el significat dels diferents drets humans. Aquest significat també és elaborat per persones i òrgans d'experts designats pel **Consell de Drets Humans** sota els procediments especials.

Els altres Comitès funcionen de la mateixa manera: experts independents supervisen l'aplicació del Pacte o la Convenció en qüestió pels seus Estats Parts (així com els seus Protocols Facultatius). Tots els Estats Parts presenten al Comitè corresponent informes periòdics (depenent del Comitè aquesta freqüència varia) sobre la manera en la que s'exerciten aquells drets. A continuació el Comitè examina cada informe i expressa les seves preocupacions i recomanacions als Estats Part en forma d'observacions finals.

1.5 Contingut material dels tractats internacionals i principis

Entre els drets que es garanteixen a tots els individus segons els tractats internacionals sense cap tipus de discriminació sigui per motius de raça, color, sexe, idioma, opinió política o d'altre índole, origen nacional o social, posició econòmica, naixement o qualsevol altre condició, figuren els drets recollits en la següent taula:

Taula 3. Alguns drets garantits en els tractats internacionals de drets humans.

<ul style="list-style-type: none"> ▪ El dret a la vida, la llibertat i la seguretat de la persona ▪ La llibertat d'associació, expressió, reunió i circulació ▪ El dret al més alt grau possible de salut ▪ El dret a no ser sotmès a arrest o detenció arbitraris ▪ El dret a un judici imparcial ▪ El dret a l'educació 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ El dret a condicions de treball equitatives i satisfactòries ▪ El dret a aliments en quantitat suficient, vivenda i seguretat social ▪ El dret a igual protecció de la llei ▪ El dret a no ser objecte de ingerències arbitràries en la vida privada, la família, el domicili o la correspondència 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ El dret a no ser sotmès a tortura ni a tractes o penes cruels, inhumanes o degradants ▪ El dret a no ser sotmès a l'esclavitud ▪ La llibertat de pensament, de consciència i de religió ▪ El dret a votar i participar en la direcció dels assumptes públics ▪ El dret a participar en la vida cultural
---	---	---

Font: elaboració pròpia en base a l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans, *Preguntas Frecuentes Sobre el Enfoque de Derechos Humanos en la Cooperación para el Desarrollo*, Nova York i Ginebra 2006.

[<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FAQsp.pdf>] (consultada el 27 de desembre de 2011)

Es considera que cada un dels drets humans té el mateix valor i per tant la mateixa importància i no s'estableix cap tipus de jerarquia entre ells. Així ho manifesta la DUDH i és un principi que ha estat reafirmat diverses vegades per la comunitat internacional en virtut de diferents declaracions en matèria de drets humans.

Cal destacar a més que els drets humans porten implícit certs principis recollits en la següent taula:

Taula 4. Principis dels drets humans.

Principi sobre drets humans	Descripció
Universalitat i inalienabilitat	Els drets humans són universals, totes les persones en tots els llocs del món tenen drets a ells. Ningú pot renunciar a ells voluntàriament i ningú pot desposseir a altres persones d'ells. Com s'afirma en l'article 1 de la DUDH, "tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets".
Indivisiibilitat	Els drets humans són indivisibles. Siguin de caràcter civil, cultural, econòmic, polític o social, tots ells són inherents a la dignitat de tota persona. En conseqüència, tots ells tenen la mateixa condició com a drets i no poden ser classificats, a priori, per ordre jeràrquic.
Interdependència i interrelació	La realització d'un dret, sovint depèn, totalment o en part, de la realització d'altres. Per exemple, la realització del dret a la salut pot dependre, en certes circumstàncies, de la realització del dret a l'educació o del dret de la informació.
Igualtat i no discriminació	Tots els individus són iguals com a éssers humans en virtut de la dignitat intrínseca de cada persona. Tots els éssers humans han de gaudir dels seus drets sense discriminació de cap tipus, com per motius de raça, color, sexe, origen ètnic, edat, idioma, religió, opinió política o d'altra índole, origen nacional o social, discapacitat, propietats, naixement o altre condició, tal i com expliquen els òrgans creats en virtut dels tractats de drets humans.
Participació i inclusió	Totes les persones i tots els pobles tenen dret a una participació activa, lliure i significativa i a la contribució i al gaudi del desenvolupament civil, econòmic, social, cultural i polític en el que poden fer-se efectius els drets humans i les llibertats fonamentals.
Rendició de comptes i imperi de la llei	Els Estats i altres titulars de deures han de retre comptes en relació amb l'observança dels drets humans. Referent a això, han de complir les normes i els principis legals consagrats en els instruments de drets humans. Quan no ho fan, les persones a les quals se'ls han infringit tenen dret a entaular un procediment davant d'un tribunal competent o una altra instància judicial de conformitat amb les normes i procediments previstos en la llei

Font: elaboració pròpia en base a l'HRBA Portal, *The Human Rights Based Approach to Development Cooperation: Towards a Common Understanding Among UN Agencies*.
[\[http://www.hreoc.gov.au/social_justice/conference/engaging_communities/un_common_understanding_rba.pdf\]](http://www.hreoc.gov.au/social_justice/conference/engaging_communities/un_common_understanding_rba.pdf) (consultada el 3 de gener de 2012)

Com ja s'ha comentat anteriorment, són 3 les obligacions en relació a com fer efectius els drets humans:

- **Obligació de respectar-los:** significa que els titulars d'obligacions s'han d'abstenir d'interferir en el gaudiment dels drets humans o de limitar-los.
- **Obligació de protegir-los/garantir-los:** exigeix que els titulars d'obligacions impedeixin els abusos dels drets humans contra individus i grups.
- **Obligació de realitzar-los:** significa que els titulars d'obligacions han d'adoptar mesures positives per facilitar el gaudiment dels drets humans bàsics.

És cert que l'efectivitat dels drets humans sovint es veu compromesa per la falta de recursos financers, així queda reflectit en la observació general nº3 del Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals⁷, en la que s'expressa que mentre algunes obligacions de drets humans tenen caràcter progressiu, altres són de compliment immediat. Respecte els drets econòmics, socials i culturals, els Estats han de satisfer el nivell mínim essencial de cada dret; en la mesura del possible, els Estats han de demostrar que estan utilitzant tots els recursos disponibles, inclús sol·licitant assistència internacional, per satisfer aquests drets. **En moltes situacions però l'obligació de respectar certs drets responen més a una voluntat política que no pas a una manca de recursos financers.**

Tot i que els Estats són els primers garants respecte la promoció i execució dels drets humans tan a nivell nacional, provincial i local, els individus particulars, les organitzacions internacionals i altres agents no pertanyents als Estats també poden ser subjectes d'obligacions en matèria de drets humans. Els particulars, a part de ser titulars de drets també poden ser titulars de responsabilitats, per exemple els pares i mares tenen obligacions explícites en virtut de la Convenció sobre els Drets del Nen⁸.

Respecte la seva titularitat de drets, a vegades el tracte en igualtat i en dignitat cap a individus és més fàcil assegurar-lo mitjançant el reconeixement i la protecció dels seus

⁷ Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans, *The nature of States parties obligations* (Art. 2, par.1). 14/12/1990. CESCR General comment 3. (General Comments).
[\[http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/94bdbaf59b43a424c12563ed0052b664?Opendocument\]](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/94bdbaf59b43a424c12563ed0052b664?Opendocument).

⁸ Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans, *Convenció sobre els Drets del Nen*,
[\[http://www2.ohchr.org/spanish/law/crc.htm\]](http://www2.ohchr.org/spanish/law/crc.htm).

drets com a membres d'un grup, per tant parlem de **drets col·lectius**. Les reclamacions dels membres d'un col·lectiu (per exemple, minories ètniques o religioses) solen ser més eficaces quan actuen conjuntament com a grup. Inclús en alguns casos específics, alguns drets protegeixen un interès comú al que té dret el grup i no als seus membres per separat (per exemple els drets de les minories estan reconeguts en l'article 27 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics). Sovint les reclamacions de drets per part de col·lectius es solen percebre com una amenaça pels interessos de la majoria o d'alguns individus del mateix grup.

Context cultural i drets humans:

Com ja s'ha comentat, els drets humans estan reconeguts amb total independència de les diferències culturals existents, però a la pràctica, s'observa que sí hi ha una total repercussió en la seva aplicació en el **context cultural**. El propi marc internacional reconeix la diversitat cultural, però això no garanteix que totes les pràctiques culturals quedin exemptes de vulnerar els drets humans. Per exemple, moltes tradicions que formen part de la cultura d'algunes poblacions com la mutilació genital femenina, o en l'aplicació de la *sharia* en la que contempla la lapidació com a tipus d'execució estan en total antítesis amb els drets humans. En qualsevol cas, en consonància amb els drets humans, la cultura no és cap excusa per no garantir el ple gaudi dels drets humans.

Com a referència, un grup de relators independents de la ONU va destacar en un comunicat el passat 20 de maig del 2010 el vincle indissoluble entre la diversitat cultural i el respecte als drets humans en motiu del Dia Mundial de la Diversitat Cultural pel Diàleg i el Desenvolupament. Aquest grup va afirmar que la diversitat cultural només pot prosperar en un ambient de respecte a la llibertat d'expressió, al llibre flux d'informació i a la protecció contra tot tipus de discriminació. Per altra banda van recordar que ningú pot invocar la cultura com a excusa per violar els drets humans o limitar-ne en el seu abast. Com es podrà observar en el següent apartat, aquesta visió continua, avui dia, tenint força seguidors contraris a aquesta concepció universal dels drets humans⁹.

⁹ M. Cerna, Christina, *La universalidad de los derechos humanos y la diversidad cultural: la realización de los derechos humanos en diferentes contextos socioculturales*, Serie: Estudios de Derechos Humanos, Tomo II.

Fins ara s'ha observat que el reconeixement teòric dels drets humans està força avançat, de fet, com ja s'ha dit, tots els països han ratificat com a mínim un dels nou tractats bàsics de les Nacions Unides i el 80% dels països han ratificat quatre o més d'aquests tractats. Tot i així, encara estem lluny d'aconseguir la plena implementació efectiva de tots els drets humans. Moltes són les causes que entorpeixen la seva garantia, i tot i que aquest estudi no pretén fer una anàlisi d'aquestes causes, es presenta a continuació un recull de debats existents en l'actualitat sobre els drets humans i la seva implicació sobre els individus que poden donar una idea sobre algunes de les causes de la seva no-implantació.

1.6 Debat ètic-polític dels drets humans

Els drets humans, i sobretot la DUDH, s'han convertit en una referència clau en el debat ètic-polític en l'actualitat i els drets humans s'han incorporat a la consciència col·lectiva de moltes societats. Si més no, els drets humans són una idea de gran força moral i cada vegada amb un suport creixent. Per a molts, a més, la doctrina dels drets humans s'estén més enllà del Dret i conforma una base ètica i moral que ha de fomentar la regulació de l'ordre geopolític contemporani.

No obstant això, existeix un debat permanent en l'àmbit de la filosofia i les ciències polítiques sobre la seva naturalesa, els seus fonaments, continguts i inclús la seva existència. A continuació es recullen alguns dels debats més recurrents sobre els drets humans:

Respecte el seu origen:

[http://www.iidh.ed.cr/comunidades/diversidades/docs/div_docpublicaciones/la%20universalidad%20de%20los%20derechos%20humanos%20y%20la%20diversidad%20cultural.pdf].

Martínez de Bringas, Asier, *Derechos humanos y diversidad(es) cultural(es). Los retos de la interculturalidad*, Centro de Ciencias Humanas y Sociales

[http://www.proyectos.cchs.csic.es/interjust/sites/proyectos.cchs.csic.es.interjust/files/Derechos_humanos_y_diversidad.pdf].

Per una banda, existeix un debat sobre el seu origen; en general es considera que els drets humans provenen d'una concepció occidental moderna¹⁰. En l'altre extrem però, hi ha qui considera que occident no ha creat la idea ni el concepte de drets humans, encara que sí una manera concreta de sistematitzar-los, de crear una discussió progressiva i crear també un projecte de filosofia dels drets humans.

Respecte la seva universalitat:

Un debat recurrent són les teories que defensen el **relativisme cultural** front la **universalitat dels drets humans**, afirmant que la validesa de tots els diferents sistemes culturals no poden ser valorats de manera absoluta des d'un marc extern i universal com serien els drets humans. Entre les dues postures oposades (universalitat vs. relativisme cultural), hi ha múltiples posicionaments intermedis.

Moltes organitzacions internacionals regionals promouen declaracions de drets humans i es mouen en aquest ampli ventall de subjectivitat davant la força que juga l'aspecte cultural en la promoció d'aquests drets. Per exemple, la Organització per a la Unitat Africana que el 1981 va proclamar la Carta Africana de Drets Humans i dels Pobles¹¹ en la qual recollia principis de la DUDH i n'afegia d'altres que tradicionalment s'havien negat a Àfrica com els drets tradicionals o el deure dels Estats d'eliminar totes les formes d'explotació econòmica estrangera. Més endavant, i seguint amb l'exemple africà, el 1993, varis Estats africans van afirmar a la Declaració de Tunísia que no es pot prescriure un model determinat a nivell universal ja que no es poden desatendre les realitats històriques ni culturals de cada nació ni les tradicions, normes i valors de cada poble.

En una línia similar apareixen la Declaració de Bangkok emesa per països asiàtics abans de la Conferència Mundial dels Drets Humans celebrada a Viena l'any 1993 en la que diversos països asiàtics reivindicaven, sota la seva perspectiva dels *asian values*, la seva autonomia i superioritat dels valors tradicionals, històrics i culturals asiàtics respecte el

¹⁰ Giusti, Miguel, *Los derechos humanos en un contexto intercultural*, Organización de Estados Iberoamericanos [<http://www.oei.es/valores2/giusti2.htm>].

Gómez Isa, Felipe, *Derechos humanos: concepto y evolución*, Universidad del País Vasco [<http://www.dicc.hegoa.ehu.es/listar/mostrar/61>]

Grupo Dorbi, *Los Derechos Humanos. ¿Un invento de Occidente?* [<http://grupodorbi.wordpress.com/2011/03/29/los-derechos-humanos-%C2%BFun-invento-de-occidente/>]

¹¹ Carta Africana sobre els Drets Humans i dels Pobles (Carta de Banjul) [<http://www.acnur.org/t3/fileadmin/scripts/doc.php?file=biblioteca/pdf/1297>]

que consideraven els drets reconeguts en les democràcies occidentals. El propi ministre d'Exteriors de Singapur va afirmar que “el reconeixement universal de l'ideal dels drets de l'home pot ser perjudicial si l'universalisme s'utilitza per negar o disfressar la realitat de la diversitat”. En general, els Estats asiàtics parteixen de la base del supòsit de la poca rellevància dels drets humans en els països asiàtics perquè sent un producte emanat de particulars condicions polítiques, econòmiques, històriques i socials, constitueixen una especificació cultural d'occident¹².

De la mateixa manera, els representants dels *asian values*, defensen la preponderància de l'esperit comunitari de manera que les obligacions que deriven de la família i de la vida en comú han de predominar sobre els drets individuals. Critiquen a Occident per la seva percepció individualista i atomista de la societat, que segons ells condueix a la desintegració social.

Un altre exemple és la Declaració dels Drets Humans a l'Islam¹³ (DDHI), coneguda també com la Declaració d'El Caire firmada el 1990 per la Organització de la Conferència Islàmica (OCI). És interessant aprofundir en el cas de la DDHI per entendre aquesta visió “occidentalista” de la DUDH per molts Estats. La DDHI proporciona una visió general de la perspectiva musulmana sobre els drets humans i estableix la *sharia* com la seva font principal. Declara que el seu objectiu és ser una guia pels Estats membres de la OCI en el camp dels drets humans i es considera com homòloga a la DUDH. Tot i així, països de majoria musulmana com Aràbia Saudí, Pakistan, Iran o Sudan, critiquen sovint la DUDH perquè consideren que no tenen en compte el context cultural i religiós dels Estats no occidentals. D'altra banda, la DDHI rep crítiques per incompliment dels estàndards dels drets humans universals al no conservar el fonament de la llibertat de culte, per no donar suport a la igualtat de gènere entre homes i dones (inclús se l'acusa de reafirmar la superioritat dels homes front les dones) i per què la declaració revela un caràcter intencionadament restringit quant a drets i llibertats fonamentals, ocasionant que certes garanties quedin incompletes (en alguns països islàmics) com el càstig corporal.

¹² Ávila Hernández, FM. y Martínez de Correa, LM (2008) “¿Contra la Universalidad de los Derechos Humanos?. Propuestas para un debate”, Universidad del Zulia.

[http://www2.scielo.org/ve/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1315-36172008000100012&lng=es&nrm=is]

¹³ Cairo Declaration on Human Rights in Islam. <http://www.oic-oci.org/english/article/human.htm>

Adama Dieng, un integrant de la Comissió Internacional de Juristes, una Organització No Governamental (ONG) internacional que treballa per a la promoció i protecció dels drets humans, ha criticat durament la DDHI argumentant que la declaració amenaça greument el consens intercultural sobre el qual es basen els instruments internacionals de drets humans, la qual cosa condueix a una intolerable discriminació contra els no-musulmans i les dones.

Respecte el seu fonament:

Alguns autors com Norberto Bobbio¹⁴, jurista, filòsof i polític italià, rebutgen la idea d'un fonament absolut als drets humans exposant 4 raons:

1. L'absència d'un concepte inequívoc i clar dels drets humans
2. La seva variabilitat en el temps
3. La seva heterogeneïtat
4. Les antinòmies i conflictes que existeixen entre diferents drets com entre els civils i polítics per un cantó i els econòmics, socials i culturals per l'altre.

En qualsevol cas, pel jurista italià el problema bàsic relatiu als drets humans no és la seva fonamentació, sinó la seva posada en pràctica i protecció.

Per altra banda, molts són els juristes i filòsofs que no comparteixen aquest pensament i la seva creença sobre la visió de la fonamentació dels drets humans varia tant com tipus de visions tenen sobre el Dret, (ja que aquest pot ser comprès des de la visió de l'iusnaturalisme, iusracionalisme, iuspositivisme, vinculada al realisme jurídic, al dualisme jurídic, etc.). Hi ha doncs múltiples corrents filosòfiques sobre la categoria conceptual de drets humans, que consideren que pot derivar de diversos contextos, visions o pensaments com:

- La divinitat
- Observable a la natura
- Assequible a través de la raó
- Determinada pels contextos en les moltes variants en què es pot entendre la història

¹⁴ Bobbio, Norberto (1966). *“L'illusion du fondement absolu. Le fondement des droits de l'homme (Actes des entretiens de L'Aquila, 14-19 septembre 1964)”*, Institut International de Philosophie. Firenze: La Nuova Italia.

- Una síntesis de totes aquestes idees
- Altres posicions ideològiques i filosòfiques
- O un simple concepte inexistent i sense validesa

De totes maneres, la majoria de juristes i filòsofs recolzen la idea de que la fonamentació dels drets humans ha estat i és objecte de gran interès al llarg del temps i la majoria considera que és una labor tècnica amb gran incidència a la pràctica¹⁵.

Respecte la seva influència en l'àmbit polític:

Quan va sorgir la DUDH¹⁶, en un primer moment els països socialistes van mostrar les seves reticències a aquesta sèrie de principis que no jutjaven oportuns. Segons l'autor d'aquest estudi, es podria dir que es van mostrar contraris a la proclamació de la DUDH.

Actualment, segons un article titulat "*Socialismo y derechos humanos*¹⁷" Javier Pérez García crítica durament la incompatibilitat del reconeixement, la promoció i la garantia dels drets humans en un Estat socialista ja que per definició, argumenta, el socialisme avantposa la superioritat col·lectiva dels individus front la individualitat de l'home, de manera que rebutja els drets humans, considerats individuals. Afirmar que el socialisme rebutja aquesta doctrina de drets humans individuals (en el mateix sentit que la perspectiva dels *asian values* anteriorment descrita), a vegades de manera oberta, com Marx, i a vegades de manera dissimulada. En ambdós casos ho fa exaltant allò referent a la col·lectivitat i denigrant allò de caràcter individual, equiparant l'Estat i la col·lectivitat amb el bé comú i equiparant allò individual amb l'egoisme i el mal comú.

Segons paraules de l'autor, "*El endiosamiento de lo colectivo por sobre lo individual, del Estado por sobre el hombre, tiene como consecuencia la degradación de los derechos humanos. Cualquier acto, por más cruel o inhumano que sea, puede ser justificado por el bien del Estado y la colectividad*".

¹⁵Castellano, D. (2004), "*Racionalismo y derechos humanos. Sobre la anti-filosofía político-jurídica de la "modernidad"*", Primera edició, Madrid: Marcial Pons; Pérez Luño, AE. (2005), *Derechos humanos, Estado de Derecho y Constitución*, Novena edició, Espanya: Tecnos.

¹⁶Alfonso, JM. (1981), "La posición de los países socialistas frente a los derechos humanos, Revista de Estudios Políticos" *Nueva Época*, Núm. 19, Enero-Febrero 1981.

¹⁷Paz García, J. "Socialismo y derechos humanos", *Eldeber* [<http://www.eldeber.com.bo/2011/2011-01-04/vernocolumnistas.php?id=110103230238>].

La conclusió d'aquest article, segons l'autor és que quan s'instaura un règim socialista, els drets humans aviat es comencen a degradar i que la història ens mostra que no hi ha molta diferència entre les dictadures i els règims socialistes quant al respecte i a la protecció dels drets humans.

Centrant-nos en el transcurs de la història, l'elaboració de la DUDH ja es va caracteritzar per una sèrie de dificultats, la principal d'elles fou el gran conflicte ideològic-polític entre el sistema capitalista i el comunista que va bipolaritzar a la societat internacional i també a les Nacions Unides durant tota la Guerra Freda. Per a la Unió Soviètica i els seus aliats socialistes, la DUDH no era un objectiu fonamental, és més, mostraven cap a ella una "hostilitat irreductible"¹⁸. Des del seu punt de vista, la persona és, davant de tot, un ésser social, i per tant, els drets que s'han de garantir són les drets de caràcter econòmic, social i cultural, deixant de banda (o no atorgant-los.-hi la mateixa importància) als drets de naturalesa civil i política. A més, els països socialistes donaven molta més importància al principi de sobirania estatal, prioritària sobre els drets humans, de manera que aquests es consideraven un assumpte essencialment de la jurisdicció interna dels Estats i en conseqüència, la comunitat internacional no podia intervenir-hi.

D'altra banda, la postura dels països occidentals, en especial França, el Regne Unit i Els Estats Units, es distingia per una decidida defensa dels drets de caràcter civil i polític, les llibertats clàssiques de les democràcies occidentals. Aquest països eren partidaris de que els drets humans passessin a ser un assumpte que escapés de la jurisdicció interna dels Estats, és a dir, que la comunitat internacional tingués un paper destacat en matèria de drets humans.

No tot són crítiques respecte els Estats socialistes, inclús el capitalisme rep crítiques com a sistema apte per garantir el gaudi dels drets humans de forma universal per part de diversos autors¹⁹. Si considerem el capitalisme com un sistema basat en l'acumulació de capital com element de producció i riquesa, genera inevitablement un desenvolupament desigual, ja que mentre uns pocs acumulen grans quantitats de capital,

¹⁸ Cassin, R. (1951), "La Déclaration Universelle et la mise en oeuvre des droits de l'homme", *Recueil des Cours de l'Académie de Droit International de La Haye*, II, pp. 241-365.

¹⁹ García Gallego, L. (2011), "El disfrute de los derechos humanos es imposible en el capitalismo", *La Haine*, [<http://www.lahaine.org/index.php?p=53214>].

molts altres tenen pèrdues, en el fons, argumenten alguns autors, no deixa de ser un sistema piramidal.

Per exemple, en l'article "*Derechos Humanos*" de María Eugenia Benítez del Ministeri d'Educació Superior de Veneçuela²⁰, critica que el capitalisme és excloent ja que deixa a fora a centenars de persones víctimes del sistema, i exposa com exemple tangible gran part dels estats llatinoamericans que tenen elevats índexs de pobresa degut a la desigualtat i a la mala distribució dels béns, fet que provoca que molts individus es vegin obligats a sobreviure cometent actes que van en contra dels drets humans de la resta de ciutadans.

A més, crítica, la realitat és que el mercat mai podrà ser totalment lliure ja que l'acumulació de capital en uns pocs, ha creat unes relacions de poder que beneficien clarament als que més tenen. I aquests mai permetran que es qüestionï la seva hegemonia, marginant a tot aquell que s'atreveixi a fer-ho, encara que per aconseguir-ho hagi d'utilitzar la força.

Els drets humans avui:

Tot i les diferents corrents al voltant de l'origen i la fonamentació dels drets humans i totes les divergències existents quant a la existència, nominació i categorització dels drets, en general es pot acceptar que avui dia els drets humans conformen una base sòlida i força acceptada com a garanties jurídiques universals per protegir a tots els individus i als grups contra accions i omissions que interfereixin en les seves llibertats i els drets fonamentals amb la dignitat humana.

Com ja s'ha comentat, no hi ha dubte de que el vessant teòric dels drets humans és una realitat, inclús el seu reconeixement. És més, grans personatges de tot el món han treballat i expressat el seu suport als drets humans inspirant a milers de persones a treballar per a la seva promoció i protecció. A continuació es mostra un recull de frases cèlebres pronunciades per alguns d'aquest autors en referència als drets humans de forma més o menys explícita:

²⁰ Benítez, MJ. "Derechos Humanos", Universidad Nacional Experimental Rómulo Gallegos, [<http://www.monografias.com/trabajos69/derechos-humanos-distintas-sociedades/derechos-humanos-distintas-sociedades2.shtml>].

- "Joventut amiga de tot el món; vostès són els que han de fer realitat aquests drets ara i sempre. El destí i futur d'ells està a les vostres mans". Koffi Annan, ex-Secretari General de les Nacions Unides.
- "La no violència és la major força a la disposició de la humanitat. És més poderosa que l'arma de destrucció més potent inventada per l'enginy de l'home". Mahatma Gandhi, pensador i polític indi.
- "La injustícia en qualsevol part és una amenaça per a la justícia en totes parts". Martin Luther King, activista nord-americà en pro dels drets dels negres.
- "Els drets humans han de fer-se realitat, no ser un somni idealista". L. Ronald Hubbard, prolífic i escriptor nord-americà.
- "No estic d'acord amb el què dius, però defensaré fins la mort el teu dret a dir-ho". François Marie de Voltaire, escriptor, historiador, filòsof i advocat francès.
- "La compassió no és un assumpte religiós, és un assumpte humà; no és un luxe, és essencial per a la nostra pau i estabilitat mental; és essencial per a la supervivència humana". Dalai Lama, líder espiritual tibetà.

Per altra banda, Human Rights Watch (HRW), organització internacional independent dedicada a la defensa i protecció dels drets humans, publica diversos informes sobre la situació dels drets humans en més de 90 països i zones del planeta en els que evidencia que el vessant pràctic dels drets humans (protecció i promoció) encara queda molt lluny de la teoria. En l'últim informe de HRW, *World Report 2011*²¹ (recull dades del 2010), HRW fa un recull global i per països sobre l'estat dels drets humans. El diagnòstic de la situació posa en evidència que encara hi ha un llarg camí per a la plena garantia dels drets humans a nivell mundial.

²¹ Human Rights Watch, *World Report 2011 – Events of 2010*.
[\[http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/wr2011.pdf\]](http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/wr2011.pdf).

Amnistia Internacional (AI), una ONG internacional que treballa pels drets humans, també publica en els seus informes la situació dels drets humans a nivell mundial i també per països. En l'informe de 2011²², AI documenta restriccions específiques a la llibertat d'expressió de com a mínim 89 països, destaca casos de presos de consciència en 48 països, documenta tortures i altres mal tractaments de més de 95 països i informa de judicis injusts de com a mínim 54 països.

També destaca el deteriorament de la situació d'alguns països com Ucraïna, Bielorrússia, Kirguizistan, l'espiral de violència a Nigèria o la creixent crisi que planteja la insurgència armada maoïsta en el centre i el nord-est de la Índia. També fa referència a les tendències regionals que representen una amenaça cada vegada major pels pobles indígenes a Amèrica, el deteriorament de la situació legal per a les dones que trien vestir un vel que cobreixi tot el seu rostre a Europa, i la creixent disposició dels Estats europeus a enviar a gent de tornada a regions on corren perill de patir persecució. Respecte els conflictes, fonts de greus violacions dels drets humans, AI destaca els conflictes que han assolat el Txad, Colòmbia, Irak, Israel i els Territoris Palestins Ocupats, el Cauques Nord a Rússia, la República Centreafricana, la República Democràtica del Congo, Sri Lanka, Sudan i Somàlia, en els que grups armats i forces governamentals han atacat amb freqüència a la població civil.

Per últim, no tot són males notícies, i així queda també recollit en l'informe d'AI: els senyals de progrés, com per exemple la ferma disminució de la pena de mort, algunes millores en l'atenció a la salut materna en països com Indonèsia o Sierra Leone o el processament d'alguns dels responsables de delictes contra els drets humans comesos durant els governs militars que, en el passat, van ocupar el poder a Amèrica Llatina.

²² Amnistía Internacional, *Informe 2011– El estado de los derechos humanos en el mundo*. http://files.amnesty.org/air11/air_2011_full_es.pdf

2. Drets humans i cooperació al desenvolupament

2.1 Drets humans i desenvolupament

Fa 20 vint anys, el món acabava de viure una dècada regida pel deute, l'ajustament i l'austeritat, i un gran nombre de transformacions polítiques estaven en marxa. Amb eloqüència i humanitat, el 1990, el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD) va publicar el primer Informe sobre el desenvolupament humà (Human Development Report 1990²³), el qual defensava la necessitat d'adoptar un enfocament diferent de l'economia i el desenvolupament, en què les persones fossin l'element central. L'enfocament es va recolzar sobre una nova visió del desenvolupament inspirada per la passió creativa i visió de Mahbub ul Haq, l'autor en cap dels primers informes, i el treball innovador d'Amartya Sen.

Vint anys després de l'elaboració d'aquest primer informe, el PNUD reafirma la rellevància que continua tenint i tindrà el desenvolupament humà. L'Informe del 1990 començava amb una definició clara del **desenvolupament humà com un procés en el qual “s'amplien les oportunitats de les persones”** i destacava la llibertat per tenir salut, rebre una educació i gaudir d'un nivell de vida acceptable. Però també va destacar que el desenvolupament i el benestar de les persones són molt més que aquests aspectes i engloben un ventall molt més ampli de capacitats, entre les quals figuren les llibertats polítiques i els drets humans.

Tot i que com hem vist el primer informe va ser prudent a l'hora de presentar una visió matisada del desenvolupament humà, amb el temps l'ús de la descripció “d'ampliar les oportunitats de les persones” es va anar generalitzant però s'ha vist que **no és suficient**.

²³ Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), *Human Development Report 1990*. [<http://hdr.undp.org/es/informes/mundial/idh1990/capitulos/espanol/>].

L'informe del PNUD sobre Desenvolupament Humà de l'any 2000 (Human Development Report 2000²⁴), comença constatant que el recolzament als drets humans sempre ha format part de la missió de les Nacions Unides i està incorporat tant a la Carta com en la DUDH. Tot seguit, l'informe però manifesta que tot i així, al llarg de la Guerra Freda, **la relació entre els drets humans i el desenvolupament era bastant distorsionada** degut a la retòrica política d'aquella època. Per una part, els drets civils i polítics i per l'altra els drets econòmics i socials es consideraven no com les dues cares d'una mateixa moneda sinó com visions totalment oposades que competien pel futur del món.

Ja en aquest mateix informe, ja es podia afirmar que s'havia superat aquest debat antagònic fins arribar a un reconeixement més general de que els dos tipus de drets estan vinculats i en el que es començava a destacar amb nitidesa que els drets humans no són una recompensa del desenvolupament sinó que més aviat són fonamentals per aconseguir-lo. De fet, **l'informe comença destacant que els drets humans i el desenvolupament humà tenen una visió comú i un propòsit comú: vetllar per la llibertat, el benestar, la justícia i la dignitat de tots en totes les parts.**

En l'últim informe (Human Development Report 2010²⁵), el PNUD matisa que el desenvolupament humà consisteix a conservar els resultats positius al llarg del temps i combatre els processos que empobreixen les persones o mantenen l'opressió i la injustícia estructural. Per tant, **els principis procedimentals, com ara l'equitat, la sostenibilitat i el respecte envers els drets humans són bàsics.**

Mentre que els drets humans expressen la idea de que tots els individus estan facultats per reclamar mesures socials que els protegeixi dels pitjors abusos i privacions i que garanteixin la llibertat per viure una vida digna, el desenvolupament humà, a la vegada, és un procés de realça de la capacitat humana per ampliar les opcions i oportunitats de manera que cada persona pugui viure una vida de respecte i valor. L'informe del PNUD afirma que quan el desenvolupament humà i els drets humans avancen junts, es reforcen

²⁴ Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), *Human Development Report 2000*. [\[http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2000/\]](http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2000/).

²⁵ Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), *Human Development Report 2010*. [\[http://hdr.undp.org/es/informes/mundial/idh2010/capitulos/\]](http://hdr.undp.org/es/informes/mundial/idh2010/capitulos/).

recíprocament, augmentant la capacitat de la gent i protegint els seus drets i llibertats fonamentals.

En resum, fins l'últim decenni, el desenvolupament humà i els drets humans han anat seguint camins paral·lels tan pel que fa al concepte com pel que fa a l'acció, ja que un era dominat en gran mesura per economistes, científics socials i dirigents polítics i l'altre per activistes polítics, advocats i filòsofs. Al llarg dels anys s'han anat fomentant estratègies divergents d'anàlisi i acció: progrés econòmic i social per una banda i pressió política, reforma jurídica i qüestionament ètic per l'altra. A l'actualitat s'observa que ambdós conceptes convergeixen tan en el concepte com en l'acció: **la divisió entre les prioritats del desenvolupament humà i les dels drets humans s'estan reduint.**

Els drets humans contribueixen al desenvolupament humà garantint un espai protegit en el que els grups afavorits no puguin monopolitzar els processos, les polítiques i els programes de desenvolupament. El marc dels drets humans també introdueix el concepte de que certs agents tenen el deure de facilitar i fomentar el desenvolupament. De fet, els drets humans porten implícits la base legal a aquests deures.

El PNUD pretén doncs, a través dels seus informes, impulsar línies d'acció per fer efectiva la protecció i promoció dels drets humans a escala global i insta a tots els grups de totes les societats, entre ells les ONG i altres agents de la cooperació al desenvolupament, a fer front a aquest objectiu. En definitiva, l'Informe del **PNUD afirma que el desenvolupament humà és essencial per fer realitat els drets humans i els drets humans són essencials pel ple desenvolupament humà.** Com a exemple, l'Informe del PNUD afirma que un nivell decent de vida, nutrició suficient, atenció de salut, educació, treball decent i protecció contra les calamitats, no són simplement metes del desenvolupament, són també drets humans.

2.2 Drets humans i Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni

El 8 de setembre del 2000, els caps d'Estat i de Govern es van reunir a la seu de les Nacions Unides a Nova York en la que va néixer la **Declaració del Mil·lenni**²⁶, la qual va servir per reafirmar la fe en les Nacions Unides com a ciments indispensables per un món més pacífic, més pròsper i més just. Els allà presents van reafirmar la seva adhesió als propòsits de la Carta de les Nacions Unides, demostrant que els seus principis són intemporals i universals i els Estats van renovar el seu compromís respecte de la promoció i protecció dels drets humans.

Arrel de la Declaració del Mil·lenni van sorgir els **Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni**²⁷ (ODM), els quals són 8 objectius de desenvolupament humà que els 192 països membres de les Nacions Unides van acordar assolir per l'any 2015 amb la finalitat d'establir una direcció als esforços encaminats a reduir la pobresa i construir una base comuna per mesurar els progressos realitzats. Els 8 ODM descrits es mostren en la següent figura:

²⁶ Nacions Unides, Declaració del Mil·lenni, 2000. [<http://www.un.org/spanish/milenio/ares552.pdf>].

²⁷ Nacions Unides, Objetivos de Desarrollo del Milenio. [<http://www.un.org/spanish/millenniumgoals/index.shtml>].

Figura 2. Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni.



Font: elaboració pròpia en base a Nacions Unides, *Objetivos de Desarrollo del Milenio*. [<http://www.un.org/spanish/millenniumgoals/>] (consultada el 4 de gener de 2012)

Cada objectiu es divideix alhora en una sèrie de metes, un total de 18, les quals es poden quantificar mitjançant 48 indicadors concrets. Per primera vegada, l'agenda internacional del desenvolupament posa una data per a la consecució d'acords concrets i mesurables.

Actualment, els ODM constitueixen la principal agenda del desenvolupament i tant les diferents agències de les Nacions Unides com les Organitzacions Internacionals, les ONG, les agències oficials de cooperació i altres actors de la cooperació al desenvolupament s'alineen amb la Declaració del Mil·lenni i focalitzen el seu treball en l'assoliment dels ODM.

Com encaixen els drets humans dins l'agenda pel compliment dels ODM?

Les Nacions Unides recolzen el fet de que **els drets humans i els ODM són interdependents i es reforcen mútuament**: afirma que els ODM estan sustentats pel dret internacional i s'han de veure com a part d'un marc integrat més ampli de drets i obligacions internacionals en matèria de drets humans. Els ODM són fites importants per aconseguir la plena consolidació dels drets econòmics i socials, sovint desatesos.

Segons l'Informe sobre desenvolupament humà del PNUD del 2003 (Human Development Report 2003²⁸), **els drets humans contribueixen a perfilar millor les estratègies per assolir els ODM** ocupant-se de la discriminació, l'exclusió, la falta de poder executiu i les mancances en la rendició de comptes que es troben en l'arrel de la pobresa i altres factors causants de la falta de desenvolupament.

Les Nacions Unides posen a l'abast dels actors en cooperació al desenvolupament que treballen per assolir els ODM un llistat de recomanacions sobre com els drets humans, i concretament l'EBDH, recolzen els esforços per assolir-los:

- Reforçant la legitimitat de les estratègies d'aplicació dels Objectius recolzant-se en les obligacions en virtut de tractats de drets humans voluntàriament contrets pels governs.
- Aprofitant el potencial de mobilització del discurs dels drets humans.
- Millorant la sostenibilitat de les estratègies encaminades a assolir els ODM, anant més enllà dels "promigs" mundials per abordar les causes bàsiques de la pobresa i el subdesenvolupament, incloses les pautes de discriminació contra grups concrets.
- Elaborant estratègies participatives i potenciadores sobre la base dels drets civils i polítics.
- Fent intervenir als mecanismes i les institucions de drets humans (tribunals, institucions nacionals de drets humans, sistemes i mecanismes de justícia no estructurats en el nivell internacional, etc.) amb la finalitat d'enfortir la transparència i la rendició de comptes per l'assoliment dels ODM.

²⁸ Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), *Human Development Report 2003*. [\[http://hdr.undp.org/es/informes/mundial/idh2003/\]](http://hdr.undp.org/es/informes/mundial/idh2003/)

Malgrat els esforços per establir aquests 8 objectius, juntament amb un quadre de comandament per mesurar i fer el seguiment dels resultats assolits, alguns actors han mostrat el seu escepticisme respecte la seva vinculació amb el manteniment dels drets humans. Així ho expressa Marta Mendiola, portaveu d'Amnistia Internacional en una entrevista realitzada el 2010²⁹ en la que reivindica que el pla d'acció per complir els ODM falla en el manteniment dels drets humans, sobretot dels més pobres i que falta alguna més que dotar recursos econòmics a aquests drets.

Mendiola alerta que fa falta que els Estats garanteixin l'accés sense discriminació a tots els drets, i recorda a més que fan falta mecanismes de rendició de comptes quan els Estats incompleixen les seves obligacions en el tema dels drets humans, fent referència que és preocupant que 62 anys després de l'adopció de la DUDH, els Estats s'hagin vist altre cop immersos en un debat i discussions sobre si han de mencionar o no les seves obligacions jurídicament vinculants en el document final de la Cimera de Nova York.

Reivindica també que els mecanismes de revisió del compliment dels ODM són molt dèbils i no deixen de ser un procés de presentació d'informes voluntaris (l'any 2009 només 7 països van entregar el seu informe sobre el progrés del compliment dels ODM) quan tots els Estats tenen obligacions d'immediat compliment, és a dir, han de garantir nivells mínims essencials de tots els drets per a totes les persones. I això no només ho diu Amnistia Internacional sinó que consta en els estàndards internacionals de drets humans i els tractats que els Estats han firmat i ratificat voluntàriament.

2.3 Drets humans i reducció de la pobresa

La pobresa és causa i producte de les violacions dels drets humans. Degut a aquesta dualitat, **probablement la pobresa és el problema més greu dels drets humans en el món.** Els vincles entre els drets humans i la pobresa són evidents, a aquells individus a qui se'ls hi deneguen certs drets, tenen més probabilitat de viure en la pobresa.

²⁹ Entrevista realitzada a Marta Mendiola, portaveu d'Amnistia Internacional, el 22 de setembre de 2010. [\[http://www.rnw.nl/espanol/article/objetivos-del-milenio-%C2%BFy-los-derechos-humanos-que\]](http://www.rnw.nl/espanol/article/objetivos-del-milenio-%C2%BFy-los-derechos-humanos-que).

En general, les persones pobres veuen limitada la seva accessibilitat als serveis més bàsics i als recursos (educació, sanitat, vivenda, etc.) i a participar en el mercat de treball. **Es pot afirmar que la pobresa afecta a tots els drets humans**, tan econòmics i socials, com polítics i civils.

Tot i aquesta evidència, encara no es visualitza el fenomen de la pobresa a través de les lents dels drets humans, més aviat sovint es percep com una cosa tràgica i a l'hora inevitable, i inclús com a responsabilitat d'aquells que ho pateixen.

La realitat, segons la OACDH és molt diferent: la pobresa està formada per molts ingredients però sempre s'ha caracteritzat per factors com la discriminació, l'accés desigual als recursos i l'estigmatització social i cultural. **Aquests factors tenen un rere fons comú: la denegació dels drets humans i la dignitat humana.**

Segons les Nacions Unides, els drets humans reforcen l'exigència de que la reducció de la pobresa ha de ser la meta primària de les polítiques de desenvolupament.

En l'informe de la OACDH "*Los derechos humanos y la reducción de la pobreza: un marco conceptual*³⁰", es fa referència a que **l'enfocament dels drets humans per reduir la pobresa està essent cada vegada més reconegut internacionalment** i s'està aplicant gradualment; explica també que aquest tipus d'enfocament vincula la reducció de la pobresa amb qüestions de dret i obligacions, i no només en qüestions d'assistència social o caritat.

L'Informe incita a **superar aquest model d'assistència "caritativa"** per passar a descobrir quines són les persones més vulnerables per a concebre estratègies de desenvolupament basades en els drets humans per a prestar-los-hi l'ajuda necessària. L'informe dedica un capítol extens en descriure quines són les principals característiques d'un enfocament de drets humans aplicat a les estratègies de reducció de la pobresa.

³⁰ Oficina de l'Alt Comissionat pels Drets Humans, *Los derechos humanos y la reducción de la pobreza: un marco conceptual*, 2004, [<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/PovertyReductionsp.pdf>].

Segons aquest informe, un dels motius per el que aquest marc és imperatiu en el context de la reducció de la pobresa és que les normes i els valors consagrats en ell tenen la capacitat de **donar poder als pobres**. Actualment, es reconeixen àmpliament que una reducció de la pobresa eficaç no és possible sense que se'ls hi atorgui poder als pobres.

L'enfocament de drets humans respecte a la reducció de la pobresa tracta doncs aquest atorgament de poder en la que es produeix aquesta entrega de poder mitjançant la introducció del propi concepte de drets. Una vegada introduït aquest concepte en el context d'adopció de polítiques, la raó fonamental de la reducció de la pobresa ja no procedeix simplement del fet de que els pobres tenen necessitats, sinó també de que tenen drets, atribucions que donen origen a obligacions jurídiques per part d'altres. La reducció de la pobresa esdevé alguna cosa més que caritat, més que una obligació moral i es converteix en una obligació jurídica. Aquest reconeixement de l'existència de drets jurídics dels pobres i d'obligacions jurídiques dels altres és el primer pas per al ple exercici dels drets.

2.4 Drets humans i governança

El significat de governança es va començar a utilitzar a finals dels anys 80 i principis dels 90 en el "nou món" que va sorgir arrel del final de la Guerra Freda i la caiguda del mur de Berlín. En un inici es va utilitzar el concepte en el món acadèmic com una nova concepció explicativa de valors democràtics, institucions fortes i independents i la promoció del desenvolupament. Posteriorment, el sistema de la cooperació al desenvolupament s'ha anat apropiant de la noció de governança com a mitjà per canalitzar les idees de creació de benestar, estabilitat i organització política, alliberament de mercats i desenvolupament social entre altres. Dit d'una altra manera, la governança es refereix a la manera o al procés mitjançant el qual s'assoleix la direcció, el control i la coordinació completa o parcialment d'individus o organitzacions que busquen un interès comú per al qual contribueixen.

El concepte de governança es refereix a l'administració pública i implica l'acció i l'efecte de dirigir o manar amb autoritat, l'objectiu del qual és l'assoliment d'un

desenvolupament econòmic, social i institucional durador, promovent un equilibri sa entre l'Estat, la Societat Civil i el mercat de l'economia En aquest sentit, la governança és un procés de presa de decisions que s'exerceix en conjunt amb diversos autors públics i privats involucrats en la gestió de les polítiques públiques.

És un concepte de recent difusió que **s'utilitza per designar l'eficàcia, qualitat i bona orientació de la intervenció de l'Estat**, que proporciona a aquest bona part de la seva legitimitat en el que a vegades es defineix com una “nova manera de governar” en la globalització del món posterior a la caiguda del mur de Berlín.

Segons un estudi³¹ realitzat per Miguel González Martín, Coordinador del departament d'Acció Política i Xarxes de la ONG ALBOAN, el concepte de governança ha adquirit una marcada rellevància en el discurs sobre el desenvolupament dels països del Sud i en la pràctica de la cooperació internacional al desenvolupament. Així per exemple, l'ex Secretari General de Nacions Unides, Kofi Annan, va afirmar que **“la bona governança és potser el factor més important per a l'eradicació de la pobresa i la promoció del desenvolupament”** (citada en el PNUD, el 2002).

En la mateixa línia, Jeffrey Sachs, un economista nord-americà i director del Projecte del Mil·lenni de les Nacions Unides, va publicar l'informe “Invirtiendo en desarrollo. Un plan práctico para alcanzar los Objetivos de Desarrollo del Milenio³²” en el que exposava que **una bona governança adoptada pels països receptors condiciona l'èxit de l'increment de l'ajuda al desenvolupament per assolir els ODM.**

Segons aquest article, la promoció de la bona governança constitueix la part del “tracte” a la qual es comprometen els països del sud en el marc de “l'associació global per el desenvolupament” de la que cita la Declaració del Mil·lenni i reafirma que l'absència de la bona governança explicaria la impossibilitat dels països per desenvolupar-se, i que la millora de la seva governança facilitaria l'assoliment dels ODM.

³¹ González Martín, M. (2006), “Gobernanza, desarrollo y ayuda internacional. Una revisión de los debates actuales”, *Revista de Fomento Social*, Nº 241, 2006, págs. 25-50.

³² Sachs, J. (2005), “Invirtiendo en desarrollo. Un plan práctico para alcanzar los Objetivos de Desarrollo del Milenio”, *MilleniumProject*, [<http://www.unmillenniumproject.org/documents/spanish-frontmatter-highres.pdf>].

Si més no, continua González Marín, en l'actualitat aquesta idea està fortament arrelada en els discursos dels donants multilaterals, bilaterals, ONG, etc. constituint una part substancial del nou consens que en matèria de desenvolupament internacional s'ha anat teixint els últims anys. Com a conseqüència, la governança és una de les línies argumentals que major influència està tenint en la definició de les prioritats, estratègies, actors i instruments de la Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD) i també d'altres modalitats d'ajuda al desenvolupament.

A continuació es recullen alguns exemples d'organitzacions que posen de manifest la importància de dirigir les accions de la cooperació al desenvolupament en benefici de la bona governança:

- 1. Unió Europea (UE).** Comunicació de la Comissió al Consell, al Parlament Europeu, al Comitè Econòmic i Social Europeu i al Comitè de les Regions, de 30 d'agost de 2006, "La governança en el consens europeu sobre la política de desenvolupament. Cap a un enfocament harmonitzat a la Unió Europea".

En el marc del consens europeu sobre desenvolupament, que havia destacat la importància d'integrar el concepte de governança democràtica en cada programa sectorial, la Comissió proposa a la UE un enfocament comú sobre la governança.

La Comissió destaca en aquest comunicat la importància d'abordar la governança segons un enfocament més ampli tenint en compte totes les seves dimensions (política, econòmica, mediambiental i social) com un concepte que més enllà de la lluita contra la corrupció, a l'incloure aspectes com l'accés a la salut, a l'educació i a la justícia, el pluralisme dels medis de comunicació, el funcionament dels parlaments i la gestió de les comptes públiques i dels recursos naturals.

- 2. Casa Mediterráneo.** Governança i Cooperació.

Casa Mediterráneo (CM) és una institució que neix per treballar per la diplomàcia pública, al servei dels interessos de la ciutadania amb l'objectiu de refermar llaços d'amistat, confiança i cooperació entre els països del Mediterrani.

Un dels objectius de CM és promoure la investigació, el debat i actuacions vinculades a l'enfortiment de la governança i a l'anàlisi de la realitat de la cooperació al desenvolupament en l'àrea mediterrània. Des d'aquesta perspectiva, CM impulsa la investigació, l'anàlisi i la reflexió, nodrint-se de contingut acadèmic gràcies a la col·laboració de professionals, actors i experts vinculats als camps de treball de la CM que són, entre d'altres, treballar pels drets humans, les llibertats fonamentals, les reformes de les administracions públiques, la bona governança, etc.

3. Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament. Drets humans, governança i enfortiment del teixit social.

L'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD) dóna suport al lideratge assumit pel PNUD respecte la governança democràtica, entesa com el conjunt de normes que regulen l'espai on l'Estat i els actors socials i econòmics interactuen per prendre decisions. Aquestes relacions tenen un fort impacte en el desenvolupament, els drets humans i l'eficàcia de l'ajut.

Tot i que la consciència de la necessitat de defensar i promoure els drets humans existeix des de fa més de seixanta anys, el convenciment de la importància d'una bona governança i de l'enfortiment del teixit social és més recent. En els darrers anys, però, i amb el lideratge del PNUD, l'ACCD s'ha marcat com un dels seus objectius la promoció de la governança democràtica i la transparència en la presa de decisions pública, l'enfortiment dels drets humans individuals i col·lectius i l'apoderament dels actors amb major capacitat transformadora.

Per a la Llei catalana de cooperació al desenvolupament, la democràcia i el bon govern són elements fonamentals del desenvolupament humà i, en aquest sentit, les seves accions se centren en:

- Promoure, defensar i exigir l'exercici dels drets humans, especialment els col·lectius, econòmics, socials i culturals.
- Millorar la participació, la representativitat i el control democràtic en els espais de presa de decisions públiques.
- Enfortir les capacitats d'incidència política dels sectors que tradicionalment han estat exclosos dels espais de presa de decisions públiques.

- Acompanyar els processos de descentralització i articulació política del territori, així com enfortir institucionalment els diferents nivells de governs locals i subestats per apropar els espais de presa de decisions a la ciutadania i millorar la provisió i la gestió de serveis públics.

Com la bona governança afavoreix el respecte i protecció dels drets humans:

Les Nacions Unides manifesten que **la bona governança**, entesa com els mecanismes, institucions i processos per mitjà dels quals s'exerceix l'autoritat en la direcció dels assumptes públics, **i els drets humans, estan completament relacionats**. L'informe de l'OACDH sobre l'EBDH exposa que el concepte de la bona governança sorgeix a finals dels anys vuitanta per abordar els errors en les polítiques de desenvolupament deguts a problemes de gestió dels assumptes públics, entre ells la falta de respecte als drets humans i que gràcies a la bona governança és un requisit per a la promoció i protecció dels drets humans. És en aquests sentit que les Nacions Unides descriuen que **els dos conceptes es reforcen mútuament ja que ambdós estan basats en principis de participació, rendició de comptes, transparència i responsabilitat de l'Estat**.

Els drets humans requereixen un clima favorable i propici, en particular normes, institucions i procediments apropiats que emmarquin l'actuació de l'Estat. Mentre que els drets humans proporcionen un conjunt de normes d'actuació respecte del qual els titulars de drets poden fer rendir comptes al govern i a altres agents, les polítiques de bona governança donen als individus la possibilitat de viure amb dignitat i llibertat. En definitiva, **encara que els drets humans donen poder efectiu a les persones, no poden ser respectats i protegits de forma sostenible si no existeix una bona governança**.

En aquest context, els drets humans enforteixen els marcs de bona governança i exigeixen anar més enllà de la ratificació dels tractats de drets humans integrant efectivament els drets humans en la legislació i en la política i la pràctica de l'Estat, establint la promoció de la justícia com a finalitat de l'estat de dret, generant voluntat política i participació i responent als reptes bàsics en matèria de drets humans i bona governança, com la corrupció o els conflictes violents.

2.5 Drets humans i creixement econòmic

Abans de fer referència als drets humans, es tractarà la relació existent entre el creixement econòmic i el desenvolupament. Aquests dos conceptes es poden interpretar en un doble sentit: d'una banda el creixement econòmic com allò quantitatiu, el qual se sol relacionar amb la renda o el producte per habitant, i en sentit qualitatiu, el desenvolupament, el qual s'associa amb els termes de benestar o millora de les condicions de vida. Més concretament, podem parlar de creixement econòmic per una banda i de desenvolupament econòmic i desenvolupament humà per l'altra:

- Creixement econòmic: procés sostingut en el que els nivells d'activitat econòmica augmenten constantment.
- Desenvolupament econòmic: procés pel qual una societat canvia la seva organització econòmica passant d'un sistema tradicional i estacionari a un altre més modern que permeti el creixement econòmic.
- Desenvolupament humà: procés pel qual una societat millora les condicions de vida dels seus ciutadans a través d'un increment dels béns i serveis amb els que pot cobrir les seves necessitats bàsiques i complementàries, i de la creació d'un entorn en el que es respecten els drets humans de tot ells.

Actualment es pot assegurar que el creixement econòmic és un aspecte d'un procés més general, el desenvolupament d'una societat; per tant, es pot afirmar que **el concepte de desenvolupament és més ampli que el de creixement econòmic**.

Fins fa relativament poc però (fins que no va aparèixer el primer informe sobre desenvolupament humà del PNUD el 1990), es mesurava el desenvolupament d'un país pel seu creixement econòmic, mitjançant diferents indicadors com el producte interior brut (PIB) o el PNB (Producte Nacional Brut). De fet, al llarg dels últims 50 anys el concepte de desenvolupament no s'entenia com ara i el seu significat ha anat variant al llarg d'aquestes últimes dècades (veure taula 5):

Taula 5. Evolució del concepte de desenvolupament des dels anys 60 fins l'actualitat.

Època	Concepte de desenvolupament
Anys 50	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sinònim de creixement econòmic i industrialització ▪ Ésser humà com un factor més de producció per assolir un creixement econòmic major ▪ Indicador: ingrés per habitant
Anys 60	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Es qüestiona la concepció dels anys 50. ▪ Es parla de tenir en compte la pobresa, la falta de feina i la desigualtat com a variables del desenvolupament.
Anys 70	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Recerca d'un creixement amb equitat conscients de l'ús irracional dels recursos naturals i la contaminació ambiental.
Anys 80	<ul style="list-style-type: none"> ▪ La recessió de l'economia internacional, l'aparició del problema del deute extern i els problemes inflacionaris van portar a que els objectius econòmics centrals fossin l'estabilitat macroeconòmica i la recuperació del creixement econòmic. ▪ Els anys 80 i principis dels 90 es van fomentar programes d'estabilitat i ajustament econòmic. Aquests processos van agreujar les situacions de pobresa, desigualtat i exclusió social en la majoria de països subdesenvolupats.
Anys 90	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Es consolida un nou concepte denominat desenvolupament humà sostenible, entès com un creixement equitatiu i en harmonia amb la naturalesa. ▪ A més de considerar aspectes relatius a l'economia i als ingressos, el desenvolupament humà integra aspectes com la qualitat de vida, el benestar individual i social i la felicitat. ▪ L'Índex de Desenvolupament Humà (IDH) és una forma de mesurar el desenvolupament humà per país. És un indicador social estadístic compost per tres paràmetres: vida llarga i saludable, educació i nivell de vida digne.

Font: elaboració pròpia en base a Fundamentos de Economía, *¿Qué es crecimiento económico y qué es desarrollo económico, cuál es su relación?* 2001.

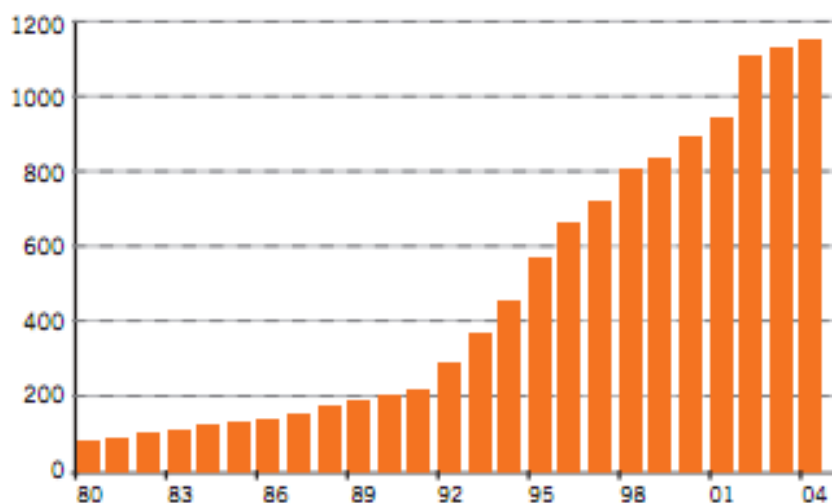
[<http://www.gestiopolis.com/recursos/experto/catsexp/pagans/eco/no9/crecimiento%20y%20desarrollo.htm>] (consultada el 12 de gener de 2012)

Actualment se sap que el creixement econòmic no és suficient per sí sol per reduir la pobresa, ni com a motor de desenvolupament humà. Un creixement sense benestar global pot donar lloc a societats que, encara experimentant un fort increment

econòmic en alguns sectors o zones geogràfiques, la renda generada només repercuteix en els beneficiaries d'aquests sectors, mentre que la resta de la societat es manté al nivell anterior de desenvolupament. De fet, i com succeeix a molts països **es pot donar un creixement econòmic sense un veritable desenvolupament**, és a dir, sense que el creixement suposi una transformació del nivell de benestar (econòmic, social, cultural, sanitari, etc) d'una societat.

Per exemple el cas de la Xina, la qual és, des del 2008, la segona potència econòmica mundial segons el seu PIB a valor nominal, només superada per Estats Units, i és el major exportador mundial i el segon importador més gran de béns. Xina és el país de major creixement econòmic mundial amb una taxa mitja anual d'augment del PIB, en els últims 30 anys, de més del 10%. El seu ingrés per càpita no ha deixat de créixer fins a situar-se el 2004 en uns 1.180\$ (veure gràfic 1); el 2009 aquest valor arribava als 6.576\$.

Gràfic 1. Evolució de la renda per càpita a Xina (\$).



Font: Cano Martínez, D. “Análisis económico de China y de su modelo de crecimiento: ¿Es sostenible?”, *Revista valenciana d'estudis autonòmics*, n°45/46.

[http://www.pre.gva.es/argos/fileadmin/argos/datos/RVEA/libro_45_46/139-45_46.pdf]

(consultada el 17 de gener de 2012)

Segons un informe de l'organisme internacional Conference Board, si l'economia Xina segueix creixent en comparació al creixement d'Estats Units, Xina podria tenir una economia més poderosa que la d'Estats Units l'any 2012³³.

D'altra banda, pel que fa als drets humans, tant HRW com AI critiquen durament l'estat dels drets humans a Xina. AI publica en el seu web l'article "*El gigante sin libertades*³⁴" en el qual manifesta que el reconeixement i el respecte real dels drets humans és l'assignatura pendent de Xina. Posa com a exemple la pena de presó que compleix actualment el premi Nobel de la Pau, Liu Xiaobo per la publicació de la Carta '08 en la que reclamava drets democràtics, i ho ressalten com a exemple en el que es troben mils d'activistes pels drets humans al país.

També ressalta la repressió que viuen els defensors dels drets humans en tots els àmbits de la vida del país els quals reben fustigaments, processaments, reclusions sota arrest domiciliari o desaparició forçada. Critica també que la censura a Internet no remet sinó que està empitjorant en els últims anys, que el sistema judicial pateix greus problemes i que la pràctica d'una religió no autoritzada (com per exemple la Falung Gong) és perseguida i sovint s'utilitza la tortura com a mètode per a que els creients abandonin la seves creences.

Per la seva part, HRW critica que el govern xinès no ha aconseguit complir en els últims anys els objectius fixats en el seu primer Pla Nacional d'Acció de Drets Humans (PNADH) (2009 – 2010) per a la protecció dels drets civils i polítics clau³⁵. HRW destaca en el seu informe com el retrocés d'aquests drets ha facilitat, en lloc de militar, una sèrie d'abusos de drets humans, enumerats específicament en el PNADH (tortures, detencions il·legals, pena de mort, entre altres).

Un altre exemple és el de la Índia, país que durant les últimes dècades la seva econòmica ha experimentat una taxa de creixement anual del PIB del voltant del 5,8%,

³³ *La Vanguardia* (2010, 11 de novembre), "La economía china podría superar a la de EEUU en dos años" [<http://www.expansion.com/2010/11/11/economia/1289441626.html?a=6179b1ea7c64aafdd1bdc973e119278f&t=1325325748>] (consultada el 2 de gener de 2012).

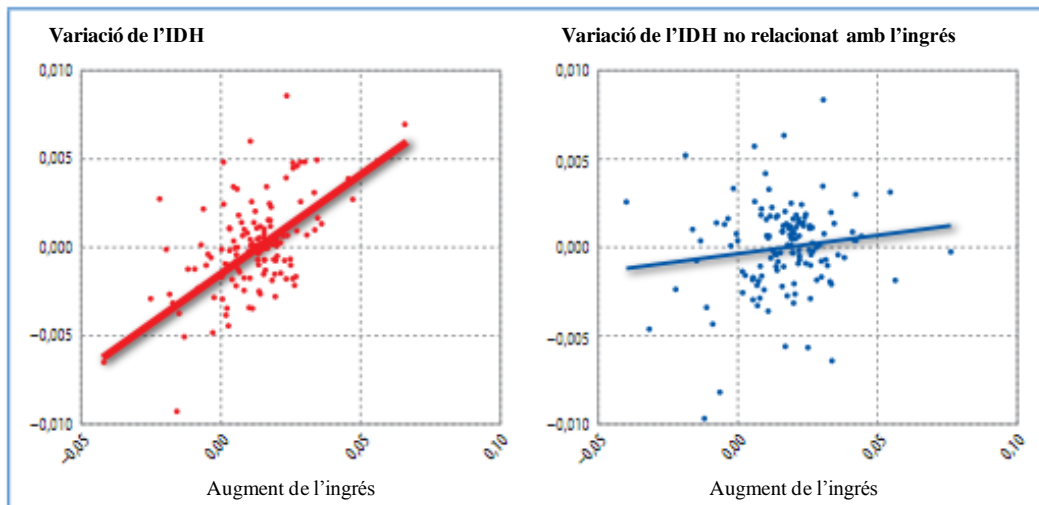
³⁴ Amnistia Internacional, *El gigante sin libertades*, [<http://www.es.amnesty.org/paises/china/el-gigante-sin-libertades/>].

³⁵ Human Rights Watch, "China: Decepciona plan de acción de derechos humanos" [<http://www.hrw.org/es/news/2011/01/11/china-human-rights-action-plan-fails-deliverchina-decepciona-plan-de-acci-n-de-derec>] (consultada el 4 de gener de 2012).

convertint-se en una de les economies mundials de més ràpid creixement. D'altra banda, AI denuncia en el seu Informe anual del 2011³⁶, que en general la Índia ha anteposat els interessos econòmics i estratègics a les qüestions de drets humans. AI manifesta que la tortura i altres mals tractaments, les execucions extrajudicials, les morts sota custòdia i les detencions administratives continuen estant molt esteses. També exposa que els mecanismes institucionals destinats a protegir els drets humans i als seus defensors segueixen sent dèbils, i els processos judicials no garanteixen justícia a les nombroses víctimes d'abusos i violacions de drets humans comeses en el passat.

En l'últim informe sobre desenvolupament humà del PNUD, un dels resultats que se'n desprèn és la recerca sobre el desenvolupament humà en el darrers anys i com es confirma que **hi ha una manca de correlació significativa entre el creixement econòmic i les millores en salut i educació** (veure gràfic 2).

Gràfic 2. Relació entre els canvis en salut i educació, i creixement econòmic, 1970 – 2010.



Font: Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), *Human Development Report 2010*. [<http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010/>] (consultada el 15 de desembre de 2011)

³⁶ Amnistia Internacional, "Informe 2011. El estado de los derechos en el mundo", [http://files.amnesty.org/air11/air_2011_full_es.pdf].

El panell esquerra del gràfic 2 mostra una associació positiva, encara que amb importants variacions, que suggereix una relació positiva entre el creixement i els avanços en desenvolupament humà.

No obstant, cal recordar que l'ingrés forma part de l'IDH; per tant, es pot deduir que un terç dels canvis en l'IDH es deuen al creixement econòmic, la qual cosa assegura una associació positiva. Un exercici més útil és comparar el creixement de l'ingrés amb els canvis en les dimensions del desenvolupament humà no relacionades amb l'ingrés. Això es fa utilitzant un índex similar a l'IDH, però que només inclou indicadors de salut i educació per comparar aquests canvis amb el creixement econòmic. L'IDH no referit a l'ingrés es presenta en el panell dret del gràfic 2. La correlació és clarament força dèbil i estadísticament no significativa.

Estudis anteriors han arribat a les mateixes conclusions. Un dels primers acadèmics en investigar aquest vincle de manera sistemàtica va ser el demògraf nord-americà Samuel Preston, qui va publicar un article l'any 1975³⁷ en el que va indicar que no existia una correlació estadísticament significativa entre els canvis en l'ingrés i els canvis en l'esperança de vida durant un període de 30 anys per a 30 països. D'altra banda, William Easterly, professor d'economia de la Universitat de Nova York, va publicar en un article l'any 1999 titulat "*Life during Growth*"³⁸ que el vincle entre creixement i indicadors de qualitat de vida, com salut, educació, llibertat política, conflicte i desigualtat era particularment dèbil.

És interessant detallar com a exemple la comparació entre la Xina, l'economia de major creixement del món en els 30 últims anys amb la de Tunísia. El 1970, una nena nascuda a Tunísia tenia una esperança de vida de 55 anys, mentre que a Xina era de 63 anys. Des de llavors, el PIB per càpita de Xina ha crescut a una velocitat vertiginosa d'un 8% l'any, mentre que a Tunísia només ha crescut al 3%.

No obstant, una nena que neix avui a Tunísia té una esperança de vida de 76 anys, un any més que si hagués nascut a Xina. I mentre que només un 52% de nens tunisians

³⁷ Preston, S. H. (2007), "The Changing Relation Between Mortality and Level of Economic Development" *International Journal of Epidemiology*, Volume 36, Issue 3 Pp. 484-490.

³⁸ Easterly, W. 1999. "Life During Growth." *Journal of Economic Growth* 4(3): 239-76

estava matriculat a l'escola l'any 1970, avui la taxa de matriculació assoleix el 78%, un índex considerablement major que el de la Xina (68%).

Segons les Nacions Unides, **el creixement econòmic és un mitjà pel desenvolupament, no el seu objectiu i a l'hora també pot ser decisiu per a la realització dels drets humans.** El que sí està clar, és que el creixement econòmic s'ha d'assolir d'acord amb els principis dels drets humans.

Tots els drets humans necessiten un suport econòmic, tot i que hi ha postures que reivindiquen que alguns no en necessiten per a que siguin efectius. En tot cas, quan hi ha legítimes limitacions de recursos, alguns drets només poden realitzar-se de forma progressiva; amb el temps, però els Estats estan obligats a adoptar mesures per a la realització d'aquests drets el més ràpidament possible. Atès que es necessiten recursos per aconseguir satisfactòriament aquests drets particulars, la seva ràpida realització depèn que s'alleugin les limitacions de recursos, el que al seu torn requereix un creixement econòmic.

Una taxa de creixement més ràpida també pot fer més suportables les inevitables concessions, en augmentar els recursos disponibles. S'ha d'entendre, però, que vetllar per un desenvolupament més ràpid és una cosa i aprofitar el seu potencial per a la causa dels drets humans n'és una altra.

Per a que el creixement econòmic porti a la realització dels drets humans, **tota estratègia de creixement ha de formar part d'un conjunt ampli de polítiques i institucions conscientment dissenyades per convertir els recursos en drets.** Una funció essencial dels organismes de les Nacions Unides (i altres actors de la cooperació internacional al desenvolupament) és ajudar a vetllar perquè el creixement econòmic es tradueixi en el gaudi generalitzat dels drets humans per tots.

2.6 Drets humans i tipus de govern

Com ja s'ha vist, el concepte de drets humans i la seva aplicació no és entesa de la mateixa manera per tothom, especialment molts governs de països en vies de

desenvolupament que acusen als governs d'occident d'interpretar els drets humans segons la seva visió, sense tenir en compte les diferències culturals amb altres països (veure apartat “Context cultural i drets humans”, pàgina 20 i capítol 1.6. “Debat ètic-polític dels drets humans”, pàgina 21).

Nacions Unides però, reivindica que la realització dels drets humans no exigeix cap tipus de forma de govern específica ja que els tractats internacionals de drets humans no exigeixen ni exclouen cap tipus particular de forma de govern o de sistema econòmic, és a dir, que pot ser un govern socialista, capitalista, mixt, etc. Per tant, Nacions Unides posa de manifest que els drets humans es poden fer efectius en una àmplia gamma de sistemes econòmics i polítics, **sempre i quan siguin sistemes democràtics i reflecteixin degudament la interdependència i interdivisibilitat dels drets humans.**

L'informe de Nacions Unides titulat “*La democracia y los derechos humanos*”³⁹, exposa que els valors de llibertat i respecte pels drets humans i el principi de celebrar eleccions periòdiques i genuïnes mitjançant el sufragi universal, són elements essencials de la democràcia. Així mateix, la democràcia proporciona el mitjà natural per a la protecció i la realització efectiva dels drets humans.

Aquests valors van ser incorporats a la DUDH i després perfeccionats en el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, que consagra una gran quantitat de drets polítics i llibertats civils en que es basen les democràcies significatives. El nexa entre democràcia i drets humans figura en l'article 21(3) de la DUDH que estableix:

“La voluntat de la població ha de constituir la base de l'autoritat de govern; això s'expressarà en eleccions periòdiques i genuïnes que seran mitjançant sufragi universal i igual i se celebraran per vot secret o per procediments de votació lliures equivalents”.

Nacions Unides també afirma que no hi ha res en el marc de drets humans que impedeixi que les institucions del sector públic no tinguin un paper actiu en la prestació

³⁹ Nacions Unides, “La democracia y los derechos humanos - Marco normativo de derechos humanos”.
[\[http://www.un.org/spanish/events/democracyday/2008/pdf/DEMOCRACIAYDERECHOSHUMANOSDEFINITIVO.pdf\]](http://www.un.org/spanish/events/democracyday/2008/pdf/DEMOCRACIAYDERECHOSHUMANOSDEFINITIVO.pdf).

de serveis i béns públics essencials. De fet, des d'un punt de vista de drets humans, el govern té la obligació mínima d'establir un marc normatiu i de política que garanteixi l'accés a serveis essencials de qualitat acceptable.

3. Enfocament basat en drets humans

3.1 Breu introducció a l'EBDH

En els capítols anteriors s'ha vist la importància dels drets humans i el seu reconeixement a nivell global. Cal recordar que tots els països han ratificat com a mínim un dels nou tractats bàsics de les Nacions Unides i el 80% dels països n'han ratificat 4 o més (veure taula 1, pàgina 12). És cert que encara avui dia hi ha molts Estats (i altres actors) reticents a la conceptualització i reconeixement dels drets humans, però el que encara és més evident és la falta de garantia d'aquests i la seva constant vulneració arreu del món.

És interessant observar com els drets humans estan entrant amb força dins del debat de la cooperació; de fet ja fa anys que el discurs dels drets humans forma part de l'agenda internacional de la cooperació al desenvolupament però actualment cada vegada s'accepta més que els drets humans no són un complement en els plans de la cooperació per a la reducció de la pobresa sinó que hi tenen una relació totalment intrínseca.

És en aquest context en el que apareix l'EBDH com a eina o metodologia per incorporar el valor dels drets humans com a pilar per combatre la pobresa en els plans de la cooperació pel desenvolupament. Són cada vegada més les organitzacions, ONG, actors de la Societat Civil, agències de cooperació, etc. que elaboren informes, guies i documents que aconsellen un canvi de paradigma en les polítiques d'acció de la cooperació i ho fan recomanant l'adopció i implantació de l'EBDH. Alguns exemples d'aquestes guies són (consultar bibliografia per més detall):

- Preguntas Frecuentes Sobre el Enfoque de Derechos Humanos en la Cooperación para el Desarrollo, Nova York i Ginebra 2006, Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans.
- Human Rights And Aid Effectiveness: Key Actions To Improve Inter-linkages, Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD).

- Guía para la incorporación del enfoque basado en derechos humanos en las intervenciones de cooperación para el desarrollo.
- Por una cooperación con derechos humanos red EnDerechos.
- Human rights-based approaches to poverty eradication and development. Actionaid.
- Enfoque basado en derechos humanos y cooperación internacional para el desarrollo. Asociación Pro Derechos Humanos de España, Isi Argonauta.
- The Human Rights-Based Approach in German Development Cooperation.
- Overseas Development Institute. Integrating Human Rights into Development A synthesis of donor approaches and experiences - Executive Summary.
- A Rights Based Approach To Development Planning. Danida Fellowship Center.

Prenem com a exemple d'aquest canvi cap a una cooperació basada en drets humans una cita de Mary Robinson⁴⁰, política irlandesa i ex-Alta Comissionada de l'ONU pels Drets Humans:

“Aid is only effective if it achieves good development results, and good development results are not possible if gender inequalities persist, environmental damage is accepted, or human rights are abused.”

3.2 Estat del sistema de cooperació internacional al desenvolupament i origen de l'EBDH

Ja fa anys que es mantenen debats sobre l'eficàcia de la cooperació al desenvolupament atesos els resultats assolits després d'invertir grans quantitats de diners per part dels donants. Són molts els esforços i els recursos que s'han anat invertint al llarg dels últims anys en busca d'un canvi social que promogui un desenvolupament just per a tots els éssers humans.

⁴⁰ OECD, “Human Rights And Aid Effectiveness: Key Actions To Improve Inter-linkages”, [\[http://www.oecd.org/dataoecd/13/63/43495904.pdf\]](http://www.oecd.org/dataoecd/13/63/43495904.pdf).

No obstant, encara avui dia, diferents articles i/o llibres d'experts en cooperació (és complicat obtenir resultats que evidenciiïn els mals resultats de la cooperació provinents de fonts de grans donants, siguin Estats, ONG o organitzacions internacionals) posen sèriament en dubte i críticament durament el sistema actual de cooperació. Alguns d'aquests autors han expressat el seu rebuig al sistema actual de la cooperació, i inclús aportant dades objectives, i han creat més o menys polèmica entre els donants i la opinió pública. Alguns d'ells són:

- Dambisa Moyo: Dead Aid
- Gustau Nerín: Blanc bo busca pobre negre
- Bill Easterly: La carga del hombre blanco.
- Chema Caballero: Los hombres leopardo se están extinguiendo.
- David Llistar: Anticooperación

Alguns sectors acadèmics nord-americans parlen obertament del fracàs de l'ajuda. En cinc dècades s'han gastat 2,3 billons de dòlars, aparentment en va. Àfrica rep més de 20.000 milions l'any (el Pla Marshall va suposar un desemborsament de només 13.000, equivalent a 100.000 al canvi actual) sense efectes aparents. Inclús són contraproduents segons William Easterly, professor de la Universitat de Nova York.

Segons un article publicat a El País⁴¹, ningú nega, ni tan sols els més entusiastes defensors de l'ajuda, que la corrupció s'ha menjat bona part de les esperances. Un estudi de l'any 2000 realitzat a Guinea, Camerun, Uganda i Tanzània demostrava que entre el 30 i el 70% de les medicines repartides desapareixien abans d'arribar al pacient.

Transparència Internacional, una organització internacional dedicada a combatre la corrupció política, ha denunciat el salt a comptes de mils de milions d'ajuda acabada d'arribar a Àfrica. I vàries investigacions demostren que els pagaments extralegals encareixen entre el 20 i el 30% de molts projectes de cooperació.

⁴¹Rusiñol, P. (2007, 3 de desembre), "La ayuda fracasa, pero África despega", *El País* [http://www.elpais.com/articulo/sociedad/ayuda/fracasa/Africa/despega/elpepusoc/20071203elpepisoc_1/Tes] (consultada el 5 de gener de 2012).

Algunes ONG amb anys d'experiència posen inclús en dubte que les xifres d'AOD siguin reals i reivindiquen que no sempre els diners comptabilitzats com AOD realment ho siguin, sinó que sovint són utilitzats per obrir mercat a les empreses occidentals.

L'Observatori del Deute en la Globalització (ODG), vinculat a la Universitat Politècnica de Catalunya, ha ideat el concepte d'"Anticooperació". Segons una anàlisi de l'ODG, l'impacte net d'Occident és perjudicial per Àfrica.

Val a dir que per altra banda alguns donants reivindiquen que el model de la cooperació internacional al desenvolupament és una necessitat, i que els resultats assolits fins ara són satisfactoris, tot i acceptar que presenta àrees de millora. Alguns exemples són:

- La ayuda del siglo XXI. Informe Oxfam 2010.
- Resposta de Montse Santolino (Membre de la Federació Catalana d'ONGD) al llibre Blanc bo busca pobre negre, de Gustau Nerín.

El que sí és cert, és que cada vegada més es parla de la **fatiga de la cooperació**, com una mostra de decepció dels donants davant dels resultats assolits després de més de quaranta anys de cooperació (tot i haver aplicat diversos models diferents). Aquest debat ha desencadenat un punt de reflexió respecte el model de cooperació actual i dels últims anys: les estratègies que s'han utilitzat, les formes, les eines, els terminis, etc.

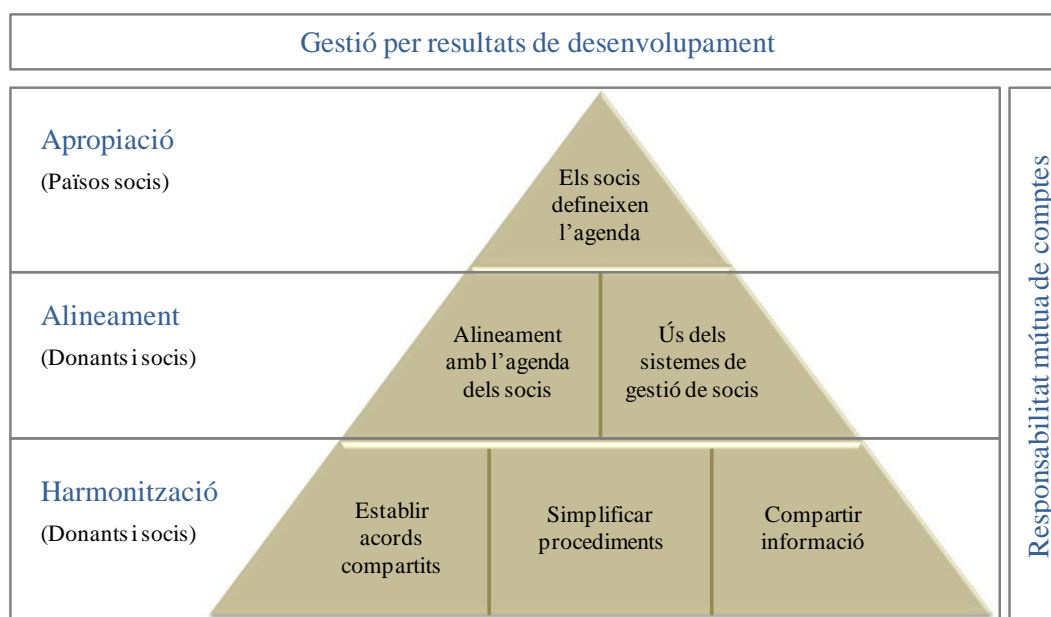
Millorar l'eficàcia de l'ajuda:

Fins ara, la gran majoria dels projectes i programes de cooperació s'han formulat i implementat des d'un enfocament centrat en la satisfacció de les necessitats bàsiques i la prestació de serveis per cobrir-les degudament. No obstant, abordar d'aquesta manera l'existència de necessitats i la consegüent provisió de serveis, ha comportat en moltes ocasions la consideració de les persones com a simples beneficiaries de programes socials de caire assistencial i no com a titulars de drets.

Fins l'any 2005, les nacions més riques del planeta dedicaven part dels seus pressupostos a la cooperació al desenvolupament, però ho feien sense comptar amb un marc internacional que ajudés a millorar la qualitat de l'ajuda oferta. Una de les fites

més importants en aquest aspecte i per donar resposta a la creixent percepció sobre la fatiga de la cooperació, neix la **Declaració de París sobre l'Eficàcia de l'Ajuda al Desenvolupament**⁴², un acord internacional firmat l'any 2005 per més de cent països donants i receptors, agències internacionals i organitzacions multilaterals reunits a París que estableix compromisos globals per part de països donants i receptors per millorar l'entrega i la gestió de l'ajuda amb l'objectiu de fer-la més eficaç i transparent. Aquesta declaració és un pla que fixa unes metes per posar en pràctica abans del 2010 i uns indicadors amb els que avaluar el procés. Es basa en cinc principis fonamentals que busquen l'efectivitat pel desenvolupament, tots ells sota el concepte de que els països empobrits siguin suberans del seu propi desenvolupament (veure figura 3):

Figura 3. Principis de la Declaració de París.



Apropiació → els països socis exerceixen una autoritat efectiva sobre les seves polítiques i estratègies de desenvolupament i coordinen les accions orientades a assolir-ho.

Alineació → els donants basen tot el seu recolzament a les estratègies, institucions i procediments nacionals de desenvolupament dels països socis.

⁴² OECD, Declaración de París sobre la eficacia de la ayuda al desarrollo y programa de acción de accra. OECD. <http://www.oecd.org/dataoecd/53/56/34580968.pdf>

Harmonització → les accions dels donants són més harmonitzades, transparents i col·lectivament eficaces.

Gestió orientada a resultats → l'administració dels recursos i la presa de decisions estan orientades a resultats.

Mútua responsabilitat → donants i socis són responsables dels resultats del desenvolupament.

Font: elaboració pròpia en base a la OECD, *Declaración de París sobre la eficacia de la ayuda al desarrollo y programa de acción de Accra 2005*.

[<http://www.oecd.org/dataoecd/53/56/34580968.pdf>] (consultada el 28 de desembre de 2011)

El setembre del 2008 va tenir lloc a Accra, Ghana, el Tercer Fòrum d'Alt Nivell per donar un nou impuls als objectius fixats a la Declaració de París. Donants i socis van reconèixer que feia falta un millor enfocament, per això es van assolir diversos acords com que els donants han d'anunciar amb anel·lació als països amb els que col·laboren estimacions sobre els seus plans d'ajuda, els sistemes nacionals dels països socis han d'enfortir la seva capacitat de gestió de fons i transparència, els donants deixaran d'imposar condicions sobre com i quan l'ajuda s'ha de gastar i els donants eliminaran les restriccions que impedeixen als països en desenvolupament comprar els béns i serveis que necessitin allà on ells decideixin, evitant així l'ajuda condicionada.

Els primers resultats dels objectius de la Declaració es van donar a conèixer el passat desembre de 2011 a Corea en el Quart Fòrum d'Alt Nivell sobre l'Eficàcia de l'Ajuda. El resum executiu⁴³ de la trobada manifesta que només un dels 13 objectius establerts pel 2010 (respecte la coordinació que els donants realitzen sobre els països receptors) ha estat complert. A més, reivindica que molts dels progressos depenen més dels donants que no pas dels receptors.

Com es pot comprovar, són diverses les fonts que evidencien que els resultats basats en la cooperació tradicional no són els esperats.

⁴³ OECD, *Aid Effectiveness 2005-10: Progress in implementing the Paris Declaration- Executive Summary* OECD Publishing [http://www.aideffectiveness.org/busanhlf4/images/stories/hlf4/Executive_Summary-Progress_since_Paris.pdf].

Inclusió dels drets humans en el sistema de cooperació internacional al desenvolupament com a canvi de paradigma:

Durant molts anys, la cooperació al desenvolupament i els drets humans han transcorregut per camins diferents. D'una banda les organitzacions de drets estaven centrades en les violacions als drets humans i a la seva protecció legal, i per altra banda les organitzacions de desenvolupament que es dedicaven a promoure el desenvolupament a través dels projectes de cooperació sobre la base de l'assistencialisme, el voluntarisme i la solidaritat, encara que en els seus principis es recollís el marc conceptual dels drets humans.

En aquest context, i des de finals dels anys 80, amb els primers estudis sobre la qüestió de la pobresa com un problema de drets humans, es ve posant sobre la taula la relació directa entre la promoció dels drets humans i la lluita contra la pobresa. Per altra banda, com ja s'ha observat, al llarg dels últims anys els resultats de la cooperació convencional, tant les dades objectives com la pràctica, demostren que els enfocaments basats en les necessitats o en les prestacions de serveis no han aconseguit reduir substancialment la pobresa.

Des de fa uns anys però, aquest enfocament està canviant i augmenta la consciència de que drets i desenvolupament són dues cares d'una mateixa moneda.

En aquest context, **sorgeix la proposta d'incorporar l'EBDH en la cooperació per al desenvolupament que implica que l'objectiu del desenvolupament és la plena realització dels drets humans de totes les persones.** D'aquesta manera, aquest "nou" tipus de cooperació fomenta un desenvolupament basat en normes internacionals de drets humans consensuada fa 60 anys.

De fet pot semblar que la incorporació del marc conceptual dels drets humans en la cooperació internacional és poc innovador, ja que moltes institucions ja incorporaven en els seus principis, objectius, accions i sobretot en el seu llenguatge, els drets humans. A més, sense ser simplistes, de manera directa o indirecta, els drets humans han estat presents en la cooperació des dels seus orígens. A vegades per acció i altres vegades per omissió, tota intervenció de cooperació té un impacte sobre la realització dels drets

humans de les persones i comunitats. A continuació es mostra una taula en la que es resumeix com els drets humans poden estar vinculats a les accions de cooperació al desenvolupament:

Taula 6. Nivells de relació dels drets humans en el marc de la cooperació al desenvolupament.

Enfocament basat en drets humans	Drets humans <i>Mainstreaming</i>	Drets humans <i>Diàleg</i>	Drets humans <i>Projectes</i>	Treball implícit en drets humans
Drets humans considerats com el principal objectiu del desenvolupament, liderant cap a un nou enfocament de l'ajuda i requerint canvis institucionals.	Esforços per aconseguir que els drets humans siguin integrats en tots els sectors de les intervencions de l'ajuda al desenvolupament(per exemple, aigua, educació, etc.).	La política exterior i els diàlegs respecte l'ajuda al desenvolupament inclouen temes sobre els drets humans, a vegades vinculats a condicionalitats. Les modalitats de l'ajuda es poden veure afectades si es cometien violacions dels drets humans.	Projectes o programes directament orientats a la realització de drets específics (ex. llibertat d'expressió), a grups específics (ex. nens), o donant suport a organitzacions de drets humans (ex. Societat Civil).	Les agències potser no treballen explícitament en drets humans i prefereixen utilitzar altres descripcions (protecció, enfortiment, bona governança, etc.). L'objectiu, el contingut i l'enfocament poden estar relacionats amb altres formes explícites d'integració dels drets humans.

Font: Overseas Development Institute, *Integrating Human Rights into Development - A synthesis of donor approaches and experiences - Executive Summary*. 2011.

[<http://www.odi.org.uk/resources/docs/4403.pdf>] (consultada el 3 de gener de 2012)

La integració dels drets humans en el desenvolupament pot ser classificada en aquests 5 tipologies. Segons l'Overseas Institute Development, un *think tank* independent del Regne Unit sobre desenvolupament internacional i acció humanitària, la majoria d'agències es situa entre les 3 categories centrals (*mainstreaming*, diàleg i projectes). Cada vegada més però les agències s'estan movent cap a l'EBDH, el qual requereix canvis institucionals en la previsió de l'ajuda. Fins ara, la forma més comuna d'assistència ha estat l'assistencial a través dels projectes, tot i que s'ha utilitzat un valor estratègic dels drets humans en els programes i iniciatives globals sobre cooperació al desenvolupament.

No obstant, els defensors de l'EBDH manifesten que **un conjunt d'activitats que només contribueixin de forma incidental a la realització dels drets humans no constitueix necessàriament un enfocament en la programació basat en els drets humans** i aposten per l'EBDH com una nova metodologia que realment suposa un canvi d'orientació en la cooperació al desenvolupament no només en les accions sinó

també en la pròpia anàlisi del problema, la identificació de projectes i en la definició dels mateixos.

En general s'accepta que l'EBDH es proposa aprofitar i aprendre de les ensenyances extretes de les bones pràctiques de desenvolupament que s'han realitzat fins ara, en comptes de descartar-les i a la vegada reforçar els arguments a favor d'una aplicació més uniforme d'aquestes ensenyances. Segons Nacions Unides, tant les dades objectives com la pràctica demostren la importància decisiva que tenen pel desenvolupament molts resultats de drets humans que s'han realitzat gràcies a la cooperació al desenvolupament.

Per tant l'EBDH tracta, precisament, d'aprofitar i aprendre dels ensenyaments extrets de les bones pràctiques anteriors de desenvolupament, però a més, reforçant sinèrgies i punts de trobada entre l'àmbit dels drets humans i el desenvolupament. Com a gran exemple de sinèrgia amb els avanços realitzats en millorar l'eficàcia de l'ajuda, és el potencial que configura la Declaració de París en el marc dels drets humans. Tot i que els resultats d'aquesta de moment no són els esperats, sí que s'accepta que l'aplicació dels principis de la declaració poden ajudar a avançar els drets humans en un context de canvi de modalitats de l'ajuda.

3.3 Configuració de l'EBDH

Abans de descriure en detall què és exactament l'EBDH, és interessant analitzar com s'ha anat configurant el concepte d'aquesta nova modalitat de l'ajuda fins l'actualitat. En la següent figura es pot observar com l'EBDH s'ha anat configurant degut al creuament de les interaccions dels 4 següents àmbits:

Figura 4. Configuració de l'enfocament basat en drets humans.



Font: Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación de la Universidad Complutense de Madrid, *Guía para la incorporación del enfoque basado en derechos humanos en las intervenciones de cooperación para el desarrollo*, 2008. [http://www.redenderechos.org/c/document_library/get_file?uuid=c7b36542-ed21-48ce-bb02-6c71b519a76d&groupId=10387] (consultada el 23 de gener de 2012)

La interacció d'aquestes 4 consideracions han anat perfilant les característiques que descriuen l'EBDH en l'actualitat. És important descriure més concretament, com cada un d'aquests àmbits ha contribuït a la identificació i definició de les propietats de l'enfocament:

- **Drets humans:** al llarg de la història hi ha hagut una evolució dels drets humans en la qual, diferents actors, sectors i institucions han anat buscant una progressiva i continua recerca per accedir a millors formes de convivència per a la població mundial, basats en el principi de la dignitat humana i en el posicionament dels drets humans com a punt de convergència.
- **Teories del desenvolupament:** l'aportació i aprenentatges obtinguts de la posada en pràctica de les diverses teories sobre el desenvolupament, sobretot les que han anat vinculant el progrés al desenvolupament a les accions i oportunitats que ofereixen benestar a totes les persones durant períodes de temps sostinguts, han anat conduint a la apropiació de l'EBDH com una nova teoria en pro del desenvolupament.

- **Cooperació internacional:** el paper de la cooperació internacional, en la recerca d'aconseguir una major eficàcia i eficiència en les seves intervencions comença a apostar per l'EBDH com un nou camí per obtenir millors resultats i més sostenibles.
- **Nacions Unides:** les Nacions Unides com a impulsors de l'EBDH i enfortint l'aplicació dels drets humans i destacant la seva vinculació amb el desenvolupament i la democràcia.

És important remarcar el paper que ha tingut Nacions Unides en la promoció de l'EBDH tant internament en les seves agències com de cara a tots els actors de la cooperació a nivell global. El 1997, en el Programa de Reforma de les Nacions Unides, el Secretari General Kofi Annan va demanar a totes les entitats del Sistema de les Nacions Unides incorporar els drets humans en els seus programes i activitats en el marc dels seus mandats respectius.

Per la seva banda, el PNUD, va recollir l'any 1990 dades, informació i perspectives de les diverses entitats de Nacions Unides amb el propòsit de generar un informe mundial que reconegués la necessitat de comptar amb un nou model de desenvolupament centrat en la persona com a objectiu final. Com ja s'ha esmentat anteriorment, va ser en aquest context en el que va sorgir la definició de desenvolupament humà com un procés en el qual s'ampliaven les oportunitats de l'ésser humà, sent considerades com les més importants les possibilitats de gaudir d'una vida prolongada i saludable, adquirir coneixements i accedir als recursos per assolir un nivell de vida decent.

Aquesta consideració va transformar alguns dels enfocaments de l'època, entre ells el de necessitats bàsiques que generalment es concentrava en el conjunt de béns i serveis que necessitaven els grups més desfavorits de la població.

Va ser en l'informe de l'any 2000 en el que es vinculaven els drets humans amb el desenvolupament humà i argumentava que tant els drets humans com el desenvolupament humà eren referents conceptuals necessaris per promoure el benestar i la llibertat en el món sobre la base de la dignitat i la igualtat inalienables de totes les persones.

És en aquest moment en què es comença a perfilar més concretament què és l'EBDH i s'anima als actors de la cooperació a tenir en compte aquesta nova metodologia en el seus plans d'acció.

3.4 Què és l'EBDH?

L'EBDH és un marc conceptual i metodològic fonamentat en estàndards de valors, principis i normes internacionals de drets humans, dirigit a promoure, protegir i fer efectius aquests drets. Integra la normativa, principis i alineaments del sistema internacional de drets humans.

El seu objectiu és la plena realització dels drets de les persones. El contingut de les normes internacionals de drets humans marquen els objectius a seguir, i els principis i valors són les vies per assolir aquests objectius. Dit d'una altra manera, i vinculant l'EBDH amb la reducció de la pobresa, el seu propòsit és analitzar les desigualtats que es troben en el centre dels problemes del desenvolupament i corregir les pràctiques discriminatòries i el repartiment injust del poder que obstaculitzen el progrés en matèria de desenvolupament.

L'EBDH suposa un canvi d'orientació, no només en la conceptualització i les polítiques de desenvolupament, sinó també en els rols dels diferents actors. **L'ésser humà deixa de ser considerat un subjecte amb unes necessitats que han de ser cobertes, per convertir-se en titular de drets.** Es supera així l'enfocament de desenvolupament humà basat en necessitats, de manera que les accions no es dirigeixen a cobrir la necessitat immediata, sinó a recolzar a les persones que tenen vulnerats els seus drets a desenvolupar les seves pròpies capacitats per poder exercir-los. A més, suposa donar una especial importància als processos per els quals totes les persones, les comunitats i les societats han de passar a ser elles mateixes propietàries de les seves decisions encara que estiguin condicionats per un context hostil.

Com es veurà més endavant, en moltes ocasions, aquest enfocament xoca amb la dinàmica tradicional de la cooperació, en la qual, en un temps previst i delimitat, s'han de realitzar unes activitats i aconseguir uns resultats concrets. Una altra novetat de l'EBDH és la incorporació dels principis d'universalitat, interdependència i indivisibilitat dels drets humans, la qual cosa implica una visió integral del desenvolupament i el disseny d'accions integrals. Ja que en l'actualitat la majoria de les accions de cooperació són sectorials, aquest és també un dels grans reptes a superar per posar en pràctica l'EBDH.

L'enfocament fonamenta la seva legitimitat en els estàndards internacionals i la legislació internacional desenvolupada en el marc dels drets humans. En la definició de les Nacions Unides es destaca com “un marc conceptual del procés de desenvolupament humà que es basa en els estàndards internacionals de drets humans i es dirigeix a la seva promoció i protecció. Es tracta d'integrar les normes, estàndards i principis del sistema internacional de drets humans en els plans, polítiques i processos de desenvolupament”.

El dret internacional legitima així als subjectes de drets per exigir als titulars d'obligacions certs comportaments i accions que garanteixin el compliment dels seus drets. D'altra banda, els titulars de responsabilitats també han de contribuir, dins del seu àmbit, al respecte i gaudi dels drets humans.

En definitiva, tant les Nacions Unides com altres implicats en la cooperació al desenvolupament aposten per l'EBDH ja que comporta una repolarització del desenvolupament i una **transformació profunda de la cooperació**, a la vegada però que presenta una sèrie de **reptes a l'hora de portar-lo a la pràctica** des de les institucions i el context actuals.

Recerca d'un enteniment comú de l'EBDH

Quan al 1997, el Secretari General de les Nacions Unides, Kofi Annan, va demanar a totes les agències del sistema de les Nacions Unides que incorporessin la qüestió dels drets humans en els seus programes, des de llavors, diverses agències de les Nacions

Unides han adoptat un enfocament basat en els drets humans en la seva tasca de cooperació pel desenvolupament i han adquirit experiència en la seva posada en marxa, però com constata l'informe de l'OACDH sobre l'EBDH, cada agència ha tendit a fer la seva pròpia interpretació de l'enfocament i de la forma en que s'ha de fer operatiu. I no només les agències de les Nacions Unides, sinó tots els agents q treballen en la cooperació al desenvolupament.

Un dels principals impediments en què es troben els actors de la cooperació internacional a l'hora d'incorporar l'EBDH en les seves operacions és que **encara no existeix una recepta universal per l'EBDH**. Per aquest motiu, les Nacions Unides han acordat un conjunt d'atributs fonamentals per arribar a un **enteniment comú**⁴⁴, el qual es va portar a terme en el seminari interinstitucional celebrat el maig del 2003 a Stamford, Estats Units. La declaració sobre un enteniment comú que va sortir, es refereix específicament a un enfocament basat en drets humans en la cooperació al desenvolupament i la programació del desenvolupament de les organitzacions de les Nacions Unides. Aquesta declaració serveix de model per a totes les altres organitzacions que treballen pel desenvolupament.

L'enteniment comú sobre l'EBDH consta de 3 grans idees:

- 1) Tots els programes de cooperació, les polítiques i l'assistència tècnica pel desenvolupament han de promoure la realització dels drets humans tal i com s'estableix en la DUDH i altres instruments internacionals de drets humans.**

En un enfocament de la programació i la cooperació per al desenvolupament basat en els drets humans, l'objectiu de totes les activitats és contribuir directament a la realització dels drets humans.

- 2) Les normes de drets humans contingudes en la DUDH i altres instruments internacionals de drets humans, i els principis derivats d'aquests, han**

⁴⁴ Nacions Unides, "The Human Rights Based Approach to Development Cooperation: Towards a Common Understanding Among UN Agencies", 2011. [<http://hrbaportal.org/the-human-rights-based-approach-to-development-cooperation-towards-a-common-understanding-among-un-agencies>].

d'orientar tota la cooperació i la programació per al desenvolupament en tots els sectors i en totes les fases del procés de programació.

En aquests sentit, els principis de drets humans orienten tota la programació en totes les fases del procés de programació, inclús l'avaluació i l'anàlisi, la planificació i el disseny de programes, l'execució, la vigilància i l'avaluació. Aquests principis de drets humans són els següents (ja descrits en detall en la taula 4, pàgina 18):

- Universalitat i inalienabilitat
- Indivisibilitat
- Interdependència i interrelació
- No discriminació i igualtat
- Participació i inclusió
- Rendició de comptes i imperi de la llei

3) La cooperació pel desenvolupament ha de contribuir a la millora de les capacitats dels "titulars de deures" pel compliment de les seves obligacions i les capacitats dels "titulars de drets" per reclamar aquests drets.

En un enfocament basat en els drets humans, aquests drets són els que determinen la relació entre individus i grups amb pretensions legítimes (els "titulars de drets") i els agents de l'estat i d'altres instàncies amb les corresponents obligacions (els "titulars de deures"). Identifica els primers, juntament amb els seus drets, i als segons, amb les seves corresponents obligacions, i treballa per l'enfortiment de la capacitat dels titulars de drets per reivindicar aquests drets, i dels titulars de deures per atendre les seves obligacions.

3.5 Quins elements aporta l'EBDH en la cooperació al desenvolupament?

L'EBDH es fonamenta en els drets humans recollits en la DUDH i en altres instruments internacionals referits als drets humans. La ratificació dels convenis internacionals constitueix una eina molt important per exigir el compliment dels seus objectius a les instàncies polítiques.

En el marc conceptual i normatiu dels drets humans es troben els **valors, principis i normes que serveixen com a orientació per a totes les accions que es despleguin per al seu desenvolupament.**

A partir d'aquest marc es poden identificar els drets dels individus i dels pobles i les obligacions dels estats, de manera que la cooperació, a través de l'EBDH, pot promoure la transformació de les relacions entre l'estat i la societat fent efectius els drets dels més desfavorits, amb l'objectiu final de combatre les causes de la pobresa des de la seva arrel. **Aquest és el punt principal com a valor afegit de l'EBDH, si més no en la teoria.** Per aquest motiu és important analitzar el marc normatiu dels drets humans en profunditat i **veure com l'EBDH tradueix aquestes normes a la pràctica.**

El marc normatiu dels drets humans concep la llibertat, la pau, la solidaritat i el respecte com valors rectors de les relacions humanes que porten a la dignitat. Proposa a més, com ja s'ha vist, la universalitat, la inalienabilitat, la indivisibilitat, la interdependència, la interrelació, la no discriminació, l'equitat, la participació, la inclusió, l'obligació de rendir comptes i la vigència de la llei.

A més, **en l'EBDH, els valors, principis i normes tenen la voluntat de traduir-se en mecanismes operatius** que en el mig i llarg termini facilitin l'avançament continu i sostingut de les persones i dels seus processos de desenvolupament. En l'EBDH doncs, es vinculen, (o té la voluntat de fer-ho) les normes en accions que reflecteixin drets garantits internacionalment com per exemple la salut, l'educació, l'alimentació, l'habitatge, la generació d'ingressos, l'administració de la justícia, la seguretat i la participació política entre d'altres.

És important recordar que aquests principis i normes, explicades en detall a continuació, han quedat explícites i han estat acceptades pels Estats que les han firmat i ratificat.

Participació:

La participació és un dret en sí mateixa i ha d'estar sempre present en les actuacions amb l'EBDH. **Es requereix la participació activa i documentada de totes les persones** en la formulació, aplicació i seguiment d'estratègies i línies d'acció públiques per procurar assolir un major desenvolupament i una millor qualitat de vida. Aquesta ha de ser entesa tant en la seva vessant relacionada amb els projectes de cooperació com en la seva vessant de procés democràtic i inclús de mobilització i incidència. Les persones participen en tres dimensions:

- Com a titulars de deures
- Com a titulars de responsabilitats
- Com a titulars de drets

La participació eficaç demana alguna cosa més que un bon sistema democràtic, ja que requereix mecanismes concrets i de disposicions detallades en els diferents nivells de decisió que ajudin a superar els impediments que enfronten els grups més exclosos i marginats per participar activament en la vida de la comunitat.

En definitiva, el fet de considerar a tots els éssers humans com ciutadans i com a subjectes de drets, significa que **la participació no és una opció, sinó una obligació**. Les persones tenen el dret a una participació activa, lliure i significativa en totes les fases del procés de desenvolupament.

Enfortiment de capacitats:

Les persones estan al centre dels processos de desenvolupament. Ja no són vistos com a beneficiaris o passius receptors d'ajuda, sinó com a ciutadans i ciutadanes actius i titulars de drets. Aquests s'apropien de la seva situació, **enforteixen les seves capacitats d'interactuar amb l'Estat i amb altres grups per tenir control de les circumstàncies i assolir les seves pròpies metes** amb la finalitat de millorar la seva qualitat de vida i tenir influència sobre el seu futur i contribuir al dels demés. Així, els

individus desenvolupen exercicis de poder, de confiança i enforteixen les seves capacitats i l'accés als recursos necessaris per fer front a la injustícia i a la desigualtat.

Per tant, l'apoderament de ciutadans i comunitats per a que reclamin els seus drets, coneguin les seves responsabilitats i participin en els processos de presa de decisió, és un element central de l'EBDH, així com facilitar els processos d'apoderament de titulars de d'obligacions i de responsabilitats per a que puguin complir amb les seves obligacions i responsabilitats.

Rendició de comptes:

L'EBDH es dirigeix a obligar a la rendició de comptes dels titulars d'obligacions i de responsabilitats, fomentant una major consciència dels drets i responsabilitats dels diversos actors mitjançant l'ús del marc legal de la legislació internacional. Com que l'EBDH involucra als titulars de drets, l'enfocament treballa sobre la base de la transparència i el seu procés ha de ser, per tant, accessible al públic en tots moments i llocs. Els processos han de ser nítids per a totes les parts involucrades i la seva divulgació per tant ha de ser àmplia i suficient.

Igualtat i no discriminació:

Entenent la igualtat com a accés igual a les oportunitats basades en les capacitats humanes, **l'equitat s'associa amb la justícia com a base del bé que una societat ha de garantir a tots els seus membres**. En l'EBDH es prioritzen les intervencions amb la participació dels més empobrits i exclosos. Es reconeix que totes les persones són iguals, en virtut de la dignitat inherent a tots els éssers humans. No obstant, això no significa que s'hagi de tractar a totes les persones de la mateixa manera. Equitat implica el reconeixement de diferències i el tractament de diferents grups de diversa manera, per a que es puguin beneficiar en les mateixes condicions.

Un cop descrits els principis, valors i normes propis de l'EBDH, és important destacar que les Nacions Unides exposa que hi ha dos arguments principals a favor de l'EBDH com a valor afegit al desenvolupament:

- 1) L'argument intrínsec, que reconeix que l'EBDH és el correcte des del punt de vista moral i jurídic.
- 2) L'argument instrumental, que reconeix que l'EBDH condueix a millors resultats i més sostenibles en matèria de desenvolupament humà.

Nacions Unides matisa que a la pràctica però, la raó per aplicar un EBDH sol ser una barreja dels dos arguments.

De fet, el valor pràctic de l'EBDH resideix en la operativització del propi enfocament seguint els principis que el caracteritzen. Segons les Nacions Unides aquest valor pràctic resideix en els següents 7 factors:

- 1) Població exclosa: l'EBDH es centra en la realització dels drets de les poblacions excloses i marginades, i d'aquelles els drets de les quals corren el risc de ser infringits, basant-se en la premissa de que un país no pot avançar de forma sostinguda sense reconèixer els principis de drets humans (especialment la universalitat) com a principis bàsics de governança.
- 2) Plantejament holístic: un programa orientat per l'EBDH adopta una visió holística de l'entorn, tenint en compte a la família, la comunitat, la societat civil i les autoritats locals i nacionals. Té present el marc social, polític i legal que determina la relació entre aquestes institucions i les exigències, els deures i les responsabilitats resultants. En definitiva, l'EBDH suprimeix els biaixos sectorials i facilita una resposta integrada a problemes de desenvolupament que tenen múltiples dimensions.
- 3) Instruments internacionals: els resultats específics, el nivell de prestació de serveis i la conducta es deriven dels instruments universals de drets humans, els convenis i altres objectius, metes, normes o reglaments internacionals acordats. L'EBDH ajuda als països a traduir aquestes metes i normes en resultats assolibles.

- 4) Procés participatiu: les responsabilitats en l'assoliment d'aquests resultats o nivells es determinen mitjançant processos participatius i reflecteixen el consens entre les persones els drets de les quals són infringits i les persones que tenen el deure d'actuar al respecte.
- 5) Transparència i rendició de comptes: l'EBDH ajuda a formular polítiques, lleis, reglaments i pressupostos que determinen clarament quins drets humans particulars s'han d'acordar i vetlla per a que es disposi de les capacitats necessàries. L'enfocament contribueix a que el procés de formulació de polítiques sigui més transparent i dóna a la població i les comunitats capacitat d'acció per a que els que tenen el deure d'actuar rendeixin comptes al respecte, assegurant que existeixen vies de reparació efectives en cas de violació de drets.
- 6) Vigilància: l'EBDH recolza la vigilància dels compromisos de l'Estat amb l'ajuda de les recomanacions dels òrgans creats en virtut dels tractats de drets humans i d'altres mecanismes, i mitjançant avaluacions públiques i independents de l'actuació de l'Estat.
- 7) Resultats sostinguts: l'EBDH condueix a resultats millors i sostinguts en els esforços de desenvolupament i fa que les inversions donin millors beneficis pels següents mitjans:
 - Augmentant la capacitat dels principals agents per emprendre el diàleg, complir les seves pròpies responsabilitats i fer que l'Estat rendeixi comptes.
 - Enfortint la cohesió social mitjançant la recerca del consens amb processos participatius i canalitzant l'assistència als exclosos i més marginats.
 - Codificant el consens social i polític sobre la rendició de comptes en matèria de resultats en lleis, polítiques i programes d'acord amb els convenis internacionals.
 - Ancorant els drets humans en un marc de lleis i institucions.
 - Institucionalitzant els processos democràtics.

- Enfortint les capacitats de les persones i les institucions per complir les seves obligacions, expressades en lleis, polítiques i programes locals, nacionals i internacionals.

Segons les Nacions Unides, **el valor afegit que comporta la utilització de l'EBDH es basa principalment en la utilització dels drets per influir en el poder**, corregint les desigualtats, les pràctiques discriminatòries i l'injust repartiment de poder, essent aquests els principals problemes que obstaculitzen el desenvolupament, entenent que no hi ha desenvolupament humà sense la plena realització dels drets humans i no hi ha una plena realització dels drets humans en condicions de subdesenvolupament.

3.6 Quina metodologia cal utilitzar per incorporar l'EBDH?

Un cop analitzat el valor afegit d'incorporar l'EBDH en les estratègies de cooperació al desenvolupament, és important conèixer quina metodologia caldria seguir per implementar l'EBDH de forma eficaç. Tot i que la teoria és força clara sobre la orientació que comporta l'EBDH en el desenvolupament, no resulta tant clar definir metodològicament com traduir aquests principis en accions. El motiu és que **l'EBDH no té una metodologia definida de forma clara i 100% consensuada** com sí ho podria tenir el Marc Lògic⁴⁵. De fet, més que un conjunt de metodologies, es tracta d'un canvi de paradigma, d'una nova forma d'entendre el desenvolupament, des d'una perspectiva política i filosòfica diferent. Per tant, és complicat descriure una sèrie de passos exactes a seguir per aplicar l'EBDH; actualment cada actor l'aplica segons els seus principis i interpretacions des del seu context i perspectiva particular.

Tot i així, encara que no hi hagi una única visió sobre quina és la metodologia a seguir, pràcticament tots els actors que aposten per l'EBDH inclouen els seus principis implícits com a guies d'acció.

⁴⁵ AusAID, "The Logical Framework Approach. AusGuideline.", [<http://www.aid.gov.au/ausguide/pdf/ausguideline3.3.pdf>]; EuropeAid, "Aid Delivery Methods. Project Cycle Management Guidelines", [http://ec.europa.eu/europeaid/multimedia/publications/documents/tools/europeaid_adm_pcm_guidelines_2004_en.pdf]; DFID, "Guidance on using the revised Logical Framework", [<http://www.dfid.gov.uk/Documents/publications1/how-to-guid-rev-log-fmwk.pdf>].

També cal fer referència a que diverses institucions han centrat els seus esforços a elaborar guies metodològiques sobre com aplicar l'EBDH en les intervencions de la cooperació (veure llistat de la pàgina 50).

Com ja s'ha dit, no hi ha una metodologia única respecte la implementació de l'EBDH, però sí uns elements clau comuns que tots els actors que aposten per l'EBDH comparteixen:

Elements clau que els experts consideren bàsics a tenir en compte a l'hora d'implementar un projecte de cooperació sota l'EBDH:

- Reconèixer a les persones com a protagonistes principals del seu desenvolupament i sensibilitzar-los a la participació
- Analitzar els drets vulnerats, les demandes dels titulars de drets, així com les causes immediates, subjacents i estructurals de la no vigència dels drets
- Avaluar la capacitat dels titulars de drets per exigir els seus drets i la dels titulars d'obligacions per complir-los
- Elaborar estratègies per augmentar la capacitat dels titulars de drets en l'exigibilitat dels seus drets
- Tenir en compte en les anàlisis a totes les parts interessades
- Vigilar i avaluar en els projectes, tant els resultats com els processos orientats per les normes i principis dels drets humans
- Assimilar i incorporar les recomanacions dels organismes i mecanismes internacionals dels drets humans
- Considerar la participació com un mitjà i una finalitat
- Concentrar i prioritzar les accions en els sectors i amb els grups marginats, exclosos o en situació de desavantatge social
- Reconèixer que el projecte de desenvolupament és de propietat local, encara que s'articuli a nivell regional, nacional o internacional
- Orientar els processos a reduir disparitats
- Programar objectius i metes mesurables i incloure indicadors sensibles i adequats per seguir i avaluar el seu compliment en els diferents moments

- Establir metes que contribueixin directament a la realització d'un o diversos drets humans
- Establir i mantenir aliances estratègiques amb tots els actors involucrats
- Contemplar l'obligació de rendir comptes a totes les persones interessades i compartir els resultats amb la comunitat internacional en general

A continuació es presenta, fruit de l'anàlisi de diverses guies metodològiques sobre la implementació de l'EBDH, un seguit de fases a seguir per fer efectiva la seva aplicació en les intervencions de la cooperació al desenvolupament.

Passos metodològics a seguir per a la incorporació de l'EBDH en les intervencions de la cooperació al desenvolupament:

Primer de tot cal assenyalar que incorporar l'EBDH suposa canvis en la manera actual de veure la realitat i en el disseny de les intervencions de cooperació. La incorporació de l'EBDH no és tan sols parlar de drets humans, de denúncia i d'apoderament dels grups més vulnerables; incorporar l'EBDH passa per canviar la mirada cap a la realitat i cap a les persones amb les quals treballa la cooperació. Passa per incorporar nous elements tant en l'anàlisi de la realitat com en les intervencions de cooperació que fins ara no s'havien tingut en compte.

Aquesta nova visió suposa la incorporació d'elements que fins ara no s'havien tingut en compte tant en l'anàlisi de la realitat com en el disseny de les intervencions. En l'anàlisi de la realitat, **la metodologia emprada ha de fer un plantejament holístic de l'entorn**, suprimint les anàlisis sectorials (salut, educació, gènere) **i afavorint el disseny d'intervencions integrals que incorporin múltiples dimensions**. A més té en compte als titulars de drets, d'obligacions i de responsabilitats, les relacions entre ells i els factors socials, polítics, econòmics, culturals i legals que condicionen aquestes relacions.

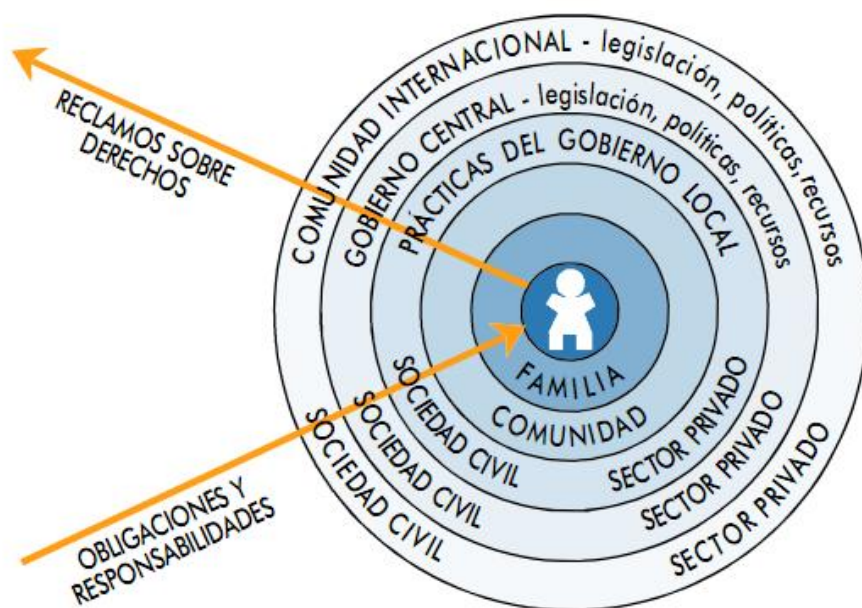
De forma més detallada, els passos que generalment s'han de seguir pel disseny d'una intervenció com l'EBDH són els següents:

1. **Identificació del problema i del dret/s vulnerat/s:** el primer pas pel disseny d'una intervenció amb l'EBDH serà la identificació del problema i la seva relació amb els drets vulnerats relacionats amb aquella situació concreta. Si bé sovint els projectes es focalitzen en un sol dret, s'ha de mantenir una mirada global que permeti tenir en compte la indivisibilitat i interdependència dels drets humans.

2. **Anàlisi dels drets humans segons els estàndards internacionals:** una vegada relacionat el problema amb el dret, es procedirà a l'anàlisi dels estàndards internacionals per analitzar el contingut del dret/s i continuar amb l'anàlisi de la realitat.

3. **Identificació i assignació de rols dels actors segons estàndards internacionals:** en aquest pas cal identificar i assignar els rols dels titulars de drets i els rols des titulars de responsabilitats i d'obligacions en el seu marc contextual (veure figura 5). Aquest pas requereix esforç i temps de treball, ja que caldrà establir criteris per seleccionar al grup objectiu i analitzar les relacions entre tots els implicats.

Figura 5. Rols dels titulars de drets, de deures i de responsabilitats en el marc dels drets humans.



Font: Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación de la Universidad Complutense de Madrid, *Guía para la incorporación del enfoque basado en derechos humanos en las intervenciones de cooperación para el desarrollo*, 2008. [http://www.redenderechos.org/c/document_library/get_file?uuid=c7b36542-ed21-48ce-bb02-6c71b519a76d&groupId=10387] (consultada el 9 de gener de 2012)

- 4. Anàlisi del context:** cal realitzar una anàlisi del context tant a nivell local, regional com nacional respecte processos passats i presents tant en l'àmbit social, econòmic i polític com cultural per comprendre més fàcilment la seva interrelació dins d'un espai determinat. L'anàlisi del context permet identificar els grups i les àrees més vulnerables i la seva interrelació amb els diversos processos així com la seva influència en la dinàmica general de la vulneració dels drets humans.

- 5. Institucionalització jurídica del dret en el marc nacional:** els drets humans es troben desenvolupats dins del marc jurídic dels Estats a través de lleis, normes, decrets i polítiques públiques. Tenint en compte el marc conceptual internacional i el marc normatiu nacional, cal analitzar si l'Estat en qüestió té degudament institucionalitzats els drets humans en la seva legislació i analitzar també el desenvolupament de les seves polítiques públiques al respecte.

- 6. Anàlisi del grup objectiu:** en aquest pas s'identificaran als titulars de drets, obligacions i responsabilitats que participaran i formaran part de la intervenció de forma directa o indirecta tenint en compte el marc conceptual internacional dels drets, obligacions i responsabilitats que dictaminin el marc conceptual internacional i els seus estàndards. En aquest punt s'analitzaran els buits en les capacitats de tots els tipus de titulars, les relacions de poder entre ells i l'anàlisi de les percepcions i interessos de cadascun d'ells.

- 7. Anàlisi causal de la vulneració del dret:** és necessari identificar la causa o causes immediates, subjacents i estructurals de la vulneració del/s dret/s i establir relacions entre elles com a pas previ per a la selecció del tipus d'intervenció. Totes les accions que es defineixin hauran d'anar dirigides a les causes

identificades, de forma que si aquestes desapareixen, també desapareixen els seus efectes.

8. Identificació i selecció de la intervenció: una vegada realitzada l'anàlisi de la realitat, de la vulneració del/s dret/s i del grup objectiu, el proper pas serà identificar les possibles intervencions i definir la més adequada per promoure un canvi de la situació actual a la situació desitjada. S'hauran de definir doncs les activitats i les accions dirigides a enfortir els drets humans establint diàlegs i arribant a consensos entre tots els titulars i les pròpies institucions encarregades d'executar les accions. Aquesta és una etapa de negociació entre totes les parts implicades, en la qual hauran de participar tots els actors que formen part del procés de desenvolupament. En aquesta fase de definició de la intervenció, es proposa seguir tres etapes:

- Definició dels canvis desitjats
- Identificar les diferents alternatives possibles
- Seleccionar o escollir la intervenció més adequada

9. Disseny de la intervenció: una vegada seleccionada la línia d'intervenció caldrà dissenyar una intervenció amb la definició d'uns objectius, resultats i activitats concretes.

Com a primer pas s'haurà de definir un objectiu general dirigit directament a promoure el respecte i enfortir el/ dret/s en els que s'hagi focalitzat la intervenció amb el grup objectiu. En la formulació d'aquest objectiu s'ha d'assenyalar també el principal canvi que s'espera aconseguir sobre els efectes de la vulneració del/s dret/s, així com el grup objectiu que directament es veurà afectat.

A continuació es mostra un exemple de formulació d'objectiu general amb i sense l'EBDH:

Objectiu general. Disminuir la desnutrició infantil en els nens i nenes menors de 3 anys.

Objectiu general amb EBDH. Contribuir a que tots els nens i nenes menors de 3 anys puguin exercir el seu dret a l'alimentació.

A continuació d'haver formulat un objectiu general s'ha de definir un o diversos objectius específics. Per definir-lo s'han de tenir en compte tres elements: la línia estratègica seleccionada, les causes immediates que s'espera modificar i l'anàlisi de falta de capacitats dels titulars de drets, obligacions i responsabilitats.

Aquest objectiu específic ha de ser comú pels titulars de drets, obligacions i responsabilitats, de forma que els canvis que es produeixin tinguin repercussió en tots els actors del procés de desenvolupament.

A continuació es mostra un exemple de formulació d'objectiu específic amb i sense l'EBDH:

Objectiu específic. Assegurar una alimentació de qualitat amb aliments rics en micronutrients i d'una dieta equilibrada, pels nens i nenes menors de 3 anys.

Objectiu específic amb EBDH. Contribuir a la creació dels mecanismes locals necessaris que assegurin i garanteixin la disponibilitat i l'accés a una alimentació de qualitat amb aliments rics en micronutrients i d'una dieta equilibrada als nens i nenes menors de 3 anys.

Arribats a aquest punt s'ha de definir els resultats que s'esperen aconseguir amb la intervenció proposada. En aquest punt s'han de tenir en compte tant les causes subjacents i estructurals com els diferents elements analitzats en el grup objectiu. S'ha de realitzar un llistat de resultats a través dels quals s'aconseguirà l'objectiu específic. En aquest cas s'ha de distingir entre resultats esperats per a cada tipus de grup de titulars, així com resultats comuns pels tres (tot i que hi haurà casos en que no es podrà fer aquesta distinció).

A continuació es mostra un exemple de formulació de resultats mitjançant l'aplicació de l'EBDH:

Titulars de drets. Els nens i nenes menors de 3 anys tindran una alimentació de qualitat.

Titulars d'obligacions. Els governs locals hauran articulat i coordinat les polítiques públiques nacionals a nivell municipal per garantir el dret a l'alimentació.

Titulars de responsabilitats. Les comunitats locals coneixeran les característiques i la dinàmica dels sistemes alimentaris locals i estaran capacitades per elaborar les seves pròpies iniciatives productives i de generació d'ingressos.

Comunes. Tots els actors hauran incorporat a les seves agendes tots els elements del dret a l'alimentació.

Finalment s'hauran de concretar les activitats que s'hauran de portar a terme per aconseguir aquests resultats. En aquest punt és molt important tenir en compte tots els elements analitzats del grup objectiu, així com l'anàlisi dels contextos.

A continuació es mostra un exemple de formulació d'activitats amb l'EBDH:

Titulars de drets. Elaboració de material de difusió sobre la qualitat de l'alimentació en els nens i nenes menors de 3 anys. Tallers de recolzament i acompanyament a famílies amb dones embarassades i mares menors de 19 anys.

Titulars d'obligacions. Estudi diagnòstic sobre els programes d'ajuda nacionals relacionats amb el dret a l'alimentació. Taller municipal sobre les Directrius Voluntàries de la FAO (Food and Agriculture Organization).

Titulars de responsabilitats. Estudis comunitaris sobre les característiques alimentàries de la zona i sobre receptes i aliments tradicionals de la zona. Organització de fires temàtiques sobre aliments i curs de formació per a l'elaboració d'iniciatives productives i de generació d'ingressos.

Comunes. Campanya de sensibilització en diferents nivells, sobre el dret a l'alimentació.

Una vegada formulats tots aquests elements, es disposarà del disseny de la intervenció prevista.

- 10. Seguiment i avaluació:** el seguiment i l'avaluació, a més de les seves dimensions i àrees d'atenció habituals entre les que destaca especialment la mútua rendició de comptes, haurà d'incloure de forma prioritària en els seus focus d'atenció aspectes com els canvis en la legislació, en les polítiques públiques i en l'augment de les capacitats institucionals tant dels titulars d'obligacions com de responsabilitats, l'ampliació del nivell de coneixement dels drets i d'accés als mateixos per part

dels seus titulars i, evidentment, els canvis que es vagin produint en la situació real dels titulars dels drets.

Més enllà d'aquestes consideracions, s'hauria d'intentar que existís una correspondència entre els criteris clàssics de l'avaluació en les intervencions de la cooperació al desenvolupament tradicionals i els continguts específics de l'EBDH. Una primera aproximació podria ser la que s'inclou en l'informe de Manuel Gómez-Galán, investigador i docent en cooperació al desenvolupament del Centre d'Investigació i Cooperació pel Desenvolupament de Madrid, "*Los derechos humanos y el desarrollo: hacia un camino compartido*"⁴⁶:

Taula 7. Criteris d'avaluació respecte les intervencions en cooperació al desenvolupament sota l'aplicació de l'EBDH.

Criteri d'avaluació	Preguntes i temes vinculats a l'EBDH
Pertinença	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Reconeixement de determinats drets en les legislacions nacionals. ▪ Existència de polítiques públiques orientades a la satisfacció de determinats drets. ▪ Existència d'organismes responsables del compliment de determinats drets. ▪ Participació dels subjectes de dret en la seva reclamació.
Eficàcia	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nivell i grau de compliment d'un determinat dret. ▪ Qualitat dels serveis, estructures i mecanismes posats en marxa pel compliment d'un dret.
Eficiència	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utilització dels recursos disponibles per a la satisfacció d'un dret. ▪ Temps necessaris per satisfer un dret determinat.
Cobertura	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Població que accedeix al dret. ▪ Dificultats d'accés a un determinat dret. ▪ Possibles biaixos en el gaudi d'un dret.
Impacte	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Canvis en la legislació. ▪ Canvis en les polítiques públiques. ▪ Canvis en les institucions titulars d'obligacions (i de responsabilitats) ▪ Canvis en els titulars de drets. ▪ Efectes d'èxit d'un determinat dret en les relacions de gènere.
Sostenibilitat	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Capacitat institucional pel manteniment d'un determinat dret/servei. ▪ Implicació dels titulars de drets, obligacions i responsabilitats en el manteniment d'un determinat dret/servei. ▪ Recursos disponibles pel manteniment d'un determinat dret/servei.

Font: Gómez-Galán, M. (2011), *Los derechos humanos y el desarrollo: hacia un camino compartido*, , Fundación CIDEAL de Cooperación e Investigación.

⁴⁶ Gómez-Galán, M. (2011), "Los derechos humanos y el desarrollo: hacia un camino compartido", CIDEAL.

Tècniques i eines a utilitzar per a la incorporació de l'EBDH en les intervencions de la cooperació al desenvolupament:

Per l'anàlisi de la realitat, la participació dels actors és principalment informativa i consultiva. En el disseny de la intervenció, a més, s'inclou la participació dels actors en la presa de decisions. Existeixen nombroses tècniques de tipus qualitatiu i quantitatiu per a la recollida informació, que faciliten i promouen la participació dels actors. La selecció i prioritització de quines s'han d'utilitzar en cada moment dependrà en primer lloc del grau de participació dels actors involucrats en el procés.

- **Arbre de problemes.** A partir d'aquests i en diàleg directe amb els diferents actors, es poden reconèixer les principals problemàtiques que els afecten, les seves causes, efectes i possibles solucions en relació al/s dret/s prioritzat/s.
- **Entrevistes semiestructurades (individuals o en grup).** Partint de preguntes orientadores s'entra en un diàleg amb persones, informants clau o un grup en particular. L'avantatge de la pregunta oberta és que dóna lloc a reflexions constants tant per part de l'entrevistat com de qui entrevista.
- **Tècniques de visualització.** A través d'aquesta tècnica es pot accedir als tipus de representació que els diferents actors implicats en el procés tenen sobre determinats temes, problemàtiques i altres aspectes. En el cas del/s dret/s humà/ns escollit/s, les tècniques de visualització permetrà entendre què pensen, senten i volen els actors.
- **Observació participativa.** A través d'aquesta tècnica és possible la integració amb els diferents entorns, camí que es constitueix en un punt vital per comprendre la complexitat de la realitat.
- **Grups focals.** La utilitat d'aquest instrument radica en que a través de les discussions grupals respecte un tema específic, es pot entendre els diferents punts de vista dels actors socials.
- **Diagrama de Benn.** Permet entendre el tipus de relació entre els diferents actors presents a la zona, les percepcions entre ells i els efectes de les activitats que desenvolupen.

Per a tècniques quantitatives es suggereixen les següents:

- **Entrevista estructurada.** Permet, a través de preguntes tancades, l'obtenció de dades que poden ser quantificades.
- **Enquestes.** Tenen per objectiu la recollida d'informació estadística definida.
- **Cens.** Aquesta eina permet l'obtenció de dades de major complexitat i amb una cobertura més àmplia que la que permet l'enquesta.

En definitiva i com s'ha dit anteriorment, hi ha moltes formes d'entendre, interpretar i aplicar l'EBDH, depenent de l'organització i el context. Així, es pot dir que **la principal metodologia per aplicar l'EBDH és assimilar els principis propis de l'enfocament i obrir un procés sincer de revisió de les pròpies pràctiques i relacions per fer-los més coherents amb el mateix.** Per poder realitzar aquesta revisió, és essencial la reflexivitat, la capacitat d'autoqüestionament i la consciència contínua de les relacions de poder subjacents.

3.7 Limitacions en la incorporació de l'EBDH

Com s'ha anat pogut comprovant al llarg de la memòria, cada vegada hi ha un consens més acceptat per la comunitat internacional (liderat per Nacions Unides) sobre la importància d'incorporar l'EBDH en les pràctiques de la cooperació internacional al desenvolupament. A més, els actors de la cooperació tenen a l'abast diverses guies de l'EBDH, que més o menys segueixen un mateix patró, que els permeten fer-se una idea del concepte de l'enfocament, el seu marc normatiu i metodològic i les seves implicacions.

D'altra banda, **hi ha certs aspectes de l'EBDH que porten de forma implícita una sèrie de limitacions que dificulten la seva incorporació.** Aquestes limitacions, que es recullen a continuació, són globals, és a dir, tots els actors de la cooperació que apostin per incorporar l'EBDH s'hauran d'afrontar a aquestes mateixes limitacions i dependrà de la seva experiència, estratègia i posada en escena la que determinarà que superin aquests reptes i que l'EBDH en les seves accions tinguin èxit o no.

L'anàlisi d'aquestes limitacions permetrà avaluar més endavant si les agències de cooperació, les ONG i altres actors de la cooperació que incorporen l'EBDH, realment tenen mecanismes per superar aquests desafiaments i obtenen casos d'èxit a la pràctica, i **sobretot determinar si contribueixen realment a la transformació social de la zona d'acció**. Val a dir que els diferents tipus d'actors hauran de fer front a diferents desafiaments.

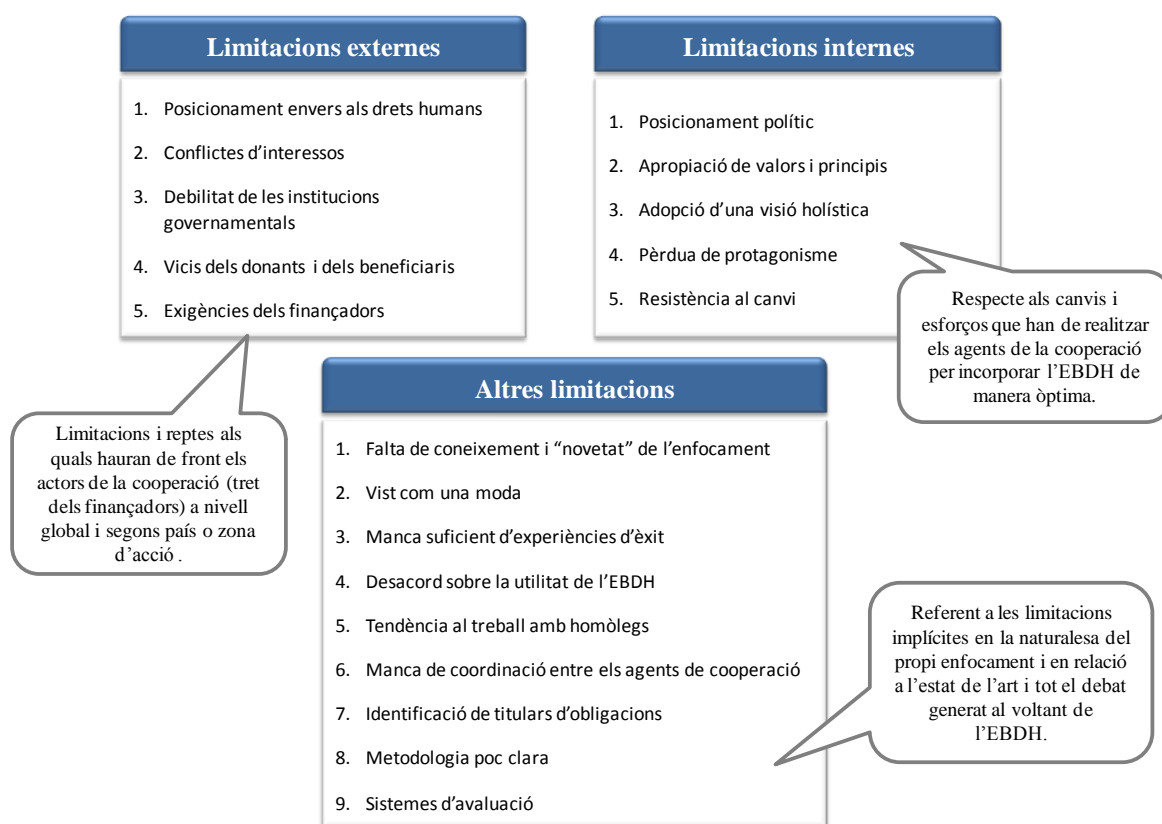
Les limitacions a les quals han de fer front els actors (en general) interessats en utilitzar l'EBDH són de diferent naturalesa. És força complicat aplicar un criteri únic de classificació, però en trets generals es pot afirmar que existeixen 3 tipus de limitacions.

- **Limitacions externes:** fan referència als propis reptes que implica utilitzar l'EBDH segons la conjuntura política, social, cultural i econòmica de la zona o país en el que es vol actuar. Dit d'una altra manera, és el context amb el qual es troben els actors de la cooperació i difícilment podran fer-hi front per sí sols.
- **Limitacions internes:** són les pròpies limitacions dels actors de la cooperació al desenvolupament en el sí de les seves organitzacions i que comprometen la seva eficàcia en la utilitat i èxit de l'EBDH. En altres paraules, depèn exclusivament d'ells que les seves intervencions sota l'EBDH tinguin el màxim èxit possible (en ocasions el fracàs de les seves intervencions vindran delimitades per causes externes).
- **Altres limitacions:** algunes limitacions no tenen una classificació clara entre externa i interna ja que a vegades la causa i l'efecte costa de determinar si és per un factor intern del sí de la pròpia organització o és un factor extern propi d'un context més global. Dins d'aquest tipus de limitacions parlem en general de corrents de pensaments sobre l'EBDH, limitacions implícites en el propi enfocament, dinàmiques d'actuació generalitzades respecte la seva implementació o dubtes que encara es posen a la taula i no tenen una resposta clara. En definitiva, són obstacles o barreres, les causes de les quals no recauen sobre el pes de cap responsabilitat en concret, sinó que més aviat es tracta de dinàmiques i tendències

que condueixen a una situació de debat permanent sobre l'estat de l'art de l'EBDH.

A continuació es detalla una figura amb el llistat de limitacions per a cada un dels 3 grups.

Figura 6. Tipus i detall de limitacions a les quals han de front els actors de la cooperació internacional sota l'EBDH.



Font: Elaboració pròpia.

3.7.1 Limitacions externes

- 1) **Posicionament envers als drets humans:** resulta força complicat incorporar l'EBDH en contextos complexos on els drets humans no són un marc de referència, on el concepte del temps, els processos o el valor de la vida és molt

diferent, o on existeixen valors culturals contraris als drets humans. És més, encara que el país en el qual es vulgui desenvolupar la intervenció hagi firmat i ratificat tractats sobre drets humans, això no garanteix a la pràctica que les polítiques públiques ni la legislació vigent respectin els drets humans. Com ja s'ha vist, molts països apelen al relativisme cultural com a mostra de rebuig de la conceptualització dels drets humans.

En definitiva, la conjuntura política, social, cultural i econòmica del país o zona en la que es vulgui actuar, condicionarà enormement la intervenció d'un programa amb l'EBDH. Si bé és cert que el sistema de cooperació tradicional també treballa sota aquesta limitació, treballar amb l'EBDH implica emprendre diàlegs amb titulars d'obligacions i responsabilitats, i en un context on els drets humans no es tenen considerats com a referència, resulta molt difícil, o si més no laboriós, assolir els objectius fixats.

- 2) Conflictes d'interessos:** l'EBDH pot contribuir a generar conflictes entre els diferents actors del desenvolupament. Els conflictes d'interessos són inevitables i els agents de desenvolupament poden influir profundament en la distribució de guanyadors i perdedors en el nivell nacional. Els conflictes que s'oculten sota la catifa i les demandes a les que no es presten atenció poden donar lloc a confrontacions, les quals poden arribar a ser violentes.

La reducció de la pobresa és un objectiu fonamentalment polític. Per reduir el nivell de pobresa s'haurien de transformar les relacions de poder, l'accés als recursos de l'Estat, les prioritats de política del Govern, els marcs legislatius i inclús les garanties constitucionals si es pretén millorar les oportunitats dels pobres per disposar de mitjans de subsistència segurs, gaudir d'accés als serveis de l'Estat i ser menys vulnerables. Encara que la reducció de la pobresa no sigui necessàriament un joc de suma zero, és inevitable que hi hagi "guanyadors" i "perdedors" en el procés de canvi, donat que els interessos creats ja no queden protegits, les pràctiques discriminatòries arriben al seu fi i les polítiques adquireixen una base més àmplia i beneficien a grups socials més diversos.

Aquesta distribució de la balança suposa per als que “deixen de guanyar” una vulneració dels seus interessos ja que sovint veuen com el repartiment més just de serveis i recursos els perjudiquen negativament en detriment de mantenir les seves prioritats, ambicions, etc. en definitiva, el seu estil de vida. En aquest context, la part de la societat més benestant pot estar en contra d’un canvi polític que beneficiï més equitativament a tota la població i posi en marxa els recursos disponibles per impedir un canvi social.

- 3) Debilitat de les institucions governamentals:** el treball amb la institucionalitat pública d’un país en el que s’està desenvolupant una intervenció de cooperació pot presentar diverses dificultats. Des de la visió de l’EBDH, (i prenent com a base que aquestes institucions públiques sí contemplin els drets humans com a marc de referència), s’entén que aquestes institucions no estan assumint les seves obligacions en relació als titulars de drets perquè no compten amb les capacitats suficients o necessàries per complir-les.

D’altra banda, en alguns casos on la institucionalitat pública no és un referent o té característiques específiques, com poden ser països musulmans o països africans, es planteja un repte per treballar amb aquest enfocament. Una altra debilitat a destacar d’algunes administracions públiques és la corrupció present en molts països⁴⁷, amb totes les conseqüències que això comporta.

Per últim, el paper que en alguns casos ha jugat la cooperació ha estat el de substituir el paper de l’Estat i donar resposta a les necessitats que en aquell moment no s’estaven cobrint. En certa manera, aquesta resposta profunditza encara més la debilitat de la institució.

- 4) Vicis dels donants i dels beneficiaris:** tot i que aquesta no és una limitació específica de la utilització de l’EBDH, cal remarcar que sovint la cooperació ha cobert durant massa temps les necessitats de grans grups de població que s’han “acostumat” a rebre per part de la cooperació el que hauria d’haver estat cobert pels seus Estats. Això ha suposat que alguns Estats continuïn sense assumir les

⁴⁷ Transparency International, “The global coalition against corruption”, 2011. [<http://www.transparency.org/>].

seves obligacions de respectar, protegir i garantir els drets humans dels seus ciutadans. El reclam no es fa a l'Estat, sinó a les organitzacions de cooperació, aprenent a viure amb el mínim, i mantenint les mateixes situacions durant dècades.

- 5) **Exigències dels finançadors:** Els finançadors estan acostumats a finançar projectes, a la rendició de comptes convencional i a obtenir resultats a curt termini. A l'hora de definir les línies estratègiques o les intervencions, les expectatives dels finançadors tenen un fort pes en la presa de decisions. Si les entitats finançadores no participen en el procés d'adequar les seves expectatives quant a resultats, finançament i *timings*, difícilment els agents de cooperació podran enfocar les seves intervencions sota l'EBDH. L'EBDH implica centrarse en processos i no projectes i contempla espais superiors als 12, 18 o 24 mesos propis dels projectes de la cooperació tradicional.

3.7.2 Limitacions internes

- 1) **Posicionament polític:** la majoria dels actors de la cooperació internacional al desenvolupament es defineixen com entitats que segueixen els principis humanitaris d'imparcialitat i neutralitat i la seva acció no ve determinada per les races, les religions, el punt de vista polític o diferències ideològiques de la zona en la qual cooperen.

En aquest sentit, l'EBDH implica un canvi de paradigma pels actors de desenvolupament a l'hora d'establir relacions amb les autoritat locals, regionals i nacionals ja que si fins ara, el fet de passar desapercibuts era considerat una virtut, adquirint perfils d'imparcialitat davant la política interna del país o de la regió on treballaven, la incorporació de l'EBDH implica per aquests actors un posicionament polític (excepte per les agències de cooperació estatals que responen a les directrius del partit polític que governa en aquell moment). Cal remarcar en aquest punt que mentre les Nacions Unides manifesten que l'EBDH no exigeix que els organismes de desenvolupament abandonin la seva

imparcialitat, a la vegada constaten que el desenvolupament i la política estan estretament lligats, per tant es constata la dificultat de seguir amb aquesta imparcialitat si es té la voluntat d'adoptar l'EBDH.

De la coneguda promoció de la no ingerència i la imparcialitat es passa a un compromís amb la transformació política que comporta a aquests actors a posicionar-se clarament a favor dels drets humans i a demanar la seva promoció i respecte a totes les autoritats amb les quals treballin. Això comporta als actors l'obligació d'assumir una posició política molt clara a favor dels drets humans.

La limitació radica en que tot i que els agents de cooperació estiguin a favor dels drets humans i d'aplicar l'EBDH en les seves intervencions, el fet d'haver de deixar de ser imparcials i posicionar-se políticament els hi comporti una contradicció, ja que han basat la seva existència i acció en aquest principi i el fet de posicionar-se comporta una major sèrie de riscos, com possibles pèrdues de finançament, riscos per a la seguretat dels cooperants o pèrdua de confiança amb els seus interlocutors entre d'altres.

- 2) Apropiació de valors i principis:** la interiorització dels valors, principis i normes dels drets humans pels diferents agents de la cooperació és fonamental per a la identificació i concepció de la intervenció des d'aquesta fonamentació teòrica. Això significa que no és un mètode o una tècnica donada, sinó que la seva incorporació implica un esforç per part de les organitzacions en l'apropiació dels valors i principis dels drets humans.
- 3) Adopció d'una visió holística:** molts dels actors de la cooperació, en el seu esperit de millorar l'eficàcia de l'ajuda han anat dissenyant una cooperació sectorialitzada, la qual ha generat institucions i organitzacions especialitzades en cada un dels sectors (salut, educació, bona governança, etc.). Els principis d'universalitat, interdependència i indivisibilitat dels drets humans sobre els quals es fonamenta l'EBDH xoquen en certa manera amb la sectorialització dels serveis declarada en les seves polítiques de cooperació actuals.

La incorporació de l'EBDH no implica haver d'abandonar aquesta sectorialització, però sí tenir present un marc més holístic en matèria de drets humans del context en el qual es treballa (amb la dificultat que això representa), ja que els drets, al ser interdependents i indivisibles, obliguen a tenir consciència de l'impacte que té una acció sobre un/s altre/s dret/s.

D'altra banda, afirmar la indivisibilitat dels drets humans és assumir que no es pot establir una jerarquia entre ells: si bé un projecte pot estar orientat a millorar les condicions de salut d'una població, per altra banda no és possible establir jerarquies per tal de complir l'objectiu, si en el procés s'ignoren o es vulneren altres drets. No obstant, la incorporació dels principis d'indivisibilitat i interdependència dels drets humans en les intervencions de cooperació, suposa dificultats pràctiques a l'hora de concretar una acció.

4) Pèrdua de protagonisme: adoptar l'EBDH implica que les relacions socials entre els diferents actors es transformin i els actors de la cooperació (especialment ONG i agències de cooperació) experimentin un canvi important en el protagonisme que tradicionalment han assumit sempre en benefici de les contraparts locals i de les poblacions beneficiàries (titulars de drets), el protagonisme i apoderament de les quals serà fonamental.

En aquest procés de transformació, els titulars de drets parteixen d'uns paràmetres de participació totalment diferents que els porta a apoderar-se dels processos. Les ONG i altres actors passen a ocupar un segon pla, donant suport i acompanyant els processos dels titulars de drets, però sempre des del respecte als camins que aquests desitgin emprendre. Perden per tant protagonisme en la presa de decisions i en l'execució de les activitats dels projectes, fet que no tots els actors de la cooperació estan disposats a assumir.

5) Resistència al canvi: la incorporació de l'EBDH en la pràctica posa de manifest la necessitat de realitzar canvis, tan en les formes de treballar amb els països, contraparts i beneficiaris, com en la pròpia fonamentació i concepció de la cooperació. Els canvis sempre generen dificultats en la seva incorporació, però

són necessaris si es vol avançar i assolir amb les intervencions de cooperació els processos desitjables en aquest àmbit de treball. Això implica mirar el canvi com a possibilitat i no com a dificultat, el que necessàriament demanda als agents de cooperació idees i apostes per superar-los.

3.7.3 Altres limitacions

- 1) **Falta de coneixement i “novetat” de l’enfocament:** el contingut dels drets humans és ampli i amb un gran desenvolupament normatiu. Des de la DUDH, tant el contingut dels drets com el desenvolupament i incorporació de nous drets no ha parat de créixer. No obstant, el coneixement d’aquest contingut i la seva utilització per part de les organitzacions i institucions de cooperació pel desenvolupament ha estat limitat. Les raons són per una banda, la històrica separació entre el treball d’organitzacions de desenvolupament i organitzacions de drets humans i per altra banda, el treball feixuc que suposa conèixer l’ampli contingut dels drets i tota la normativa internacional.

Per altra banda, l’EBDH no és un concepte nou, però sí és cert que cada vegada té més presència en el debat internacional de cooperació al desenvolupament i per molts actors que treballen en aquest àmbit sí es tracta d’un nou paradigma de treball el qual sovint desconeixen.

- 2) **Vist com una moda:** el fet de considerar l’EBDH com una nova “moda” es podria entendre com una limitació interna per part de molts agents de cooperació, ja que sovint han tingut la sensació de que es canvien els enfocaments, les prioritats i les línies estratègiques en aquest àmbit sense un debat de fons. Segons la Consultora en Cooperació al Desenvolupament i Drets Humans, Isi Argonauta, en l’article *“Novedades, cambios y retos del EBDH en el marco de las políticas de Cooperación”*, es manifesta que potser aquesta sensació vingui donada per les presses i la falta de temps pel debat i la reflexió.

En tot cas, exposa que els agents de la cooperació es troben davant la necessitat d'adoptar estratègies o enfocaments en les intervencions de cooperació proposades (o imposades) pels agents finançadors o per la política pública de la Cooperació del moment sense que s'hagi realitzat un procés d'assimilació per part dels encarregats d'executar les intervencions. Per aquesta raó es pot considerar el factor "moda" com una limitació pròpia de les tendències actuals en cooperació, ja que aquest nou marc de referència, sovint mancat d'un debat de fons, corre el risc de ser interpretat en aquesta clau: com una nova moda de la cooperació i per tant corre el risc de no esdevenir preferent ni pels finançadors ni per les agències nacionals de cooperació dels Estats.

- 3) Manca suficient d'experiències d'èxit:** tot i que ja hi ha experiències (i cada vegada més) que evidencien l'èxit de la intervenció amb l'EBDH (veure capítol 4 de la present memòria) en la pràctica de la cooperació al desenvolupament, aquestes encara no compten amb un volum suficient per a que serveixin de motor d'un canvi real del paradigma actual. Com es veurà en el següent capítol, la majoria dels agents que treballen en cooperació fan referència a l'EBDH en els seus programes, però la gran majoria d'ells encara no mostren resultats al respecte. Costa esbrinar si és perquè realment no l'apliquen o simplement no en mostren els resultats en les seves memòries anuals.

- 4) Desacord sobre la utilitat de l'EBDH:** no totes les institucions que treballen en cooperació pel desenvolupament consideren que el desenvolupament hagi d'estar basat en els drets humans; els arguments emprats per a debatre'n la seva eficàcia recau bàsicament en el relativisme cultural i en el debat existent entre el seu enfocament a nivell individual o col·lectiu.
 - **Relativisme cultural:** existeix una corrent, i no pas amb pocs adeptes, que considera que els drets humans són un producte d'occident, que no té en compte moltes altres cultures i es veu per tant com una imposició. Des d'Occident però, es vol fer entendre que l'EBDH suposa assumir els valors, principis i normes dels drets humans com a base del desenvolupament, no com un resultat d'occident, sinó com un marc comú ètic i jurídic de totes les

persones i societats. Com ja s'ha vist, molts implicats en la cooperació, sobretot agents no occidentals, es pregunten si realment els continguts dels drets s'apliquen de manera universal o depenen d'un context cultural determinat. La resposta a aquest interrogant té a veure amb la complexa i debatuda relació entre la universalitat dels drets i el relativisme cultural.

- **Aplicació individual Vs. col·lectiva:** un dels altres debats té a veure amb la naturalesa i la manera d'entendre els drets respecte de si són d'aplicació individual o col·lectiva. Encara que el veritable titular dels drets fonamentals és la persona humana, pot ser-ho des de dues dimensions:
 - Com a persona individual
 - Com a persona que forma part i per tant està integrada en col·lectivitats o agrupacions humanes

Es presenta doncs una nova tensió d'elecció inscrita en les postures pròpies teòriques del liberalisme i del comunitarisme (una corrent filosòfica associada al republicanisme). Mentre que per a la doctrina liberal els drets humans tenen com a objectiu reconèixer i garantir les llibertats individuals, perquè és en les llibertats les que asseguren a cada ciutadà la possibilitat de determinar quins són els seus béns preferents, el comunitarisme rebutja aquesta postura i la considera una abstracció sense fonament perquè les persones són considerades com a éssers socials.

Aquestes postures, en paral·lel al posicionament envers als drets humans dels titulars d'obligacions, dificulten la posada en escena de programes de cooperació basats en drets humans

- 5) **Tendència al treball amb homòlegs:** el sistema de cooperació pel desenvolupament està acostumat a treballar amb homòlegs: les ONG amb les ONG, els governs amb els governs, etc. No obstant, l'EBDH implica que les intervencions de cooperació incorporin tant a titulars de drets com a titulars d'obligacions. A la pràctica, això significa que, per exemple les ONG, hauran de treballar no només amb els titulars de drets sinó també amb els titulars

d'obligacions, la qual cosa suposa algunes dificultats, com l'establiment de nous mecanismes d'interlocució o l'acceptació de nous riscos, per exemple de seguretat.

A més, és necessari incorporar al treball de la cooperació a altres institucions tant públiques com privades com a titulars de responsabilitats.

6) Manca de coordinació entre els agents de cooperació: fins fa relativament poc molts agents de la cooperació no coordinaven les seves accions, generant duplicitats i elevats costos de transacció, fet que es va començar a debatre en el Fòrum d'Alt Nivell celebrat a Roma l'any 2003⁴⁸ i principi que es va formular en la Declaració de París sobre Eficàcia de l'Ajuda ja mencionada sota el principi d'harmonització entre socis i donants. Atès la relativa novetat d'aquesta declaració, i analitzats els primers resultats de la seva aplicació, encara estem lluny d'aconseguir un sistema de cooperació totalment harmonitzat. Pel que respecte a l'aplicació de l'EBDH, si no s'aconsegueix una clara i ferma harmonització entre els implicats en el desenvolupament i no hi ha un camí comú a seguir, els riscos continuaran sent elevats per treballar amb aquest marc de referència. Per tant, el propi sistema de cooperació, si vol enfocar les seves accions sota el marc dels drets humans, haurà d'establir mecanismes que garanteixin una coordinació entre tots els agents implicats.

7) Identificació de titulars d'obligacions: aplicar l'EBDH en un context en que les institucions públiques són dèbils pot presentar força dificultats, ja que els titulars de drets no tenen (o no saben) a qui exigir els seus drets i això implica un repte per als actors de la cooperació a l'hora d'identificar amb qui és necessari treballar per deixar les capacitats instal·lades necessàries per a la contribució a l'exercici del/s dret/s.

8) Metodologia poc clara: com ja s'ha vist, l'EBDH més que proposar exactament una metodologia, proposa una forma diferent d'entendre el desenvolupament i la cooperació. Els actors de la cooperació que en primer lloc vulguin incorporar

⁴⁸ OECD, "Rome Declaration on Harmonisation", 2003, [<http://www.oecd.org/dataoecd/54/50/31451637.pdf>].

l'EBDH s'han d'anar adaptant poc a poc a aquest nou enfocament mitjançant un procés d'aprenentatge organitzacional, estructural i metodològic. Sovint es troben (o es trobaran) en una situació en la que hauran d'anar provant, improvisant i revisant... En definitiva, hauran de canviar de manera de treballar i tot existir guies conceptuais i metodològiques sobre l'EBDH, encara no existeix unes línies clares i específiques a seguir. Aquest procés podria portar lloc a profundes transformacions en el sí d'una organització i també respecte les seves relacions i pràctiques.

9) Sistemes d'avaluació: incorporar a les intervencions de cooperació pel desenvolupament l'EBDH implica parlar de processos i no de projectes (propri del sistema de cooperació tradicional). Això implica canvis en la concepció dels temps que fins aquest moment s'han marcat en les intervencions. Recolzar processos de construcció de ciutadania i de construcció de voluntat política no tenen resultats visibles ni fàcilment mesurables en el curt i mig termini, sinó a llarg termini.

Per poder realitzar una avaluació de l'estat de les accions realitzades pels agents de cooperació, aquests necessiten d'un sistema d'informació que els permeti mesurar el grau d'acompliment de l'exercici del dret així com de les seves obligacions. En el camp dels drets humans, tot i existir guies d'indicadors per a l'EBDH com la del PNUD⁴⁹, **és complicat seguir un sistema d'indicadors complet sobre com mesurar l'exercici dels drets humans.** Inclús el propi PNUD dedica un apartat sencer a explicitar les dificultats que comporta el seguiment de l'avanç dels drets humans.

En una intervenció amb l'EBDH, els agents de la cooperació es troben amb dificultats a l'hora de mesurar indicadors sobre la fiabilitat, objectivitat, etc. de les seves intervencions o inclús que no saben en què han de centrar en claredat la mesura d'aquestes intervencions; han de superar el repte de saber com formular i definir objectius, resultats i activitats i sobretot com crear un nou tipus

⁴⁹ PNUD, "Indicators for Human Rights Based Approaches to Development in UNDP Programming: A Users' Guide", 2006, [[http://www.undplao.org/whatwedo/bgresource/demogov/RBA%20indicators-users%20guide\(UNDP06\).pdf](http://www.undplao.org/whatwedo/bgresource/demogov/RBA%20indicators-users%20guide(UNDP06).pdf)].

d'indicadors que permetin mesurar l'abstracció dels drets humans i tots els elements polítics i socials que condiciona treballar amb les poblacions excloses i discriminades.

4. Anàlisi de l'estat de la incorporació de l'EBDH entre actors de la cooperació internacional al desenvolupament

En l'apartat anterior es constata que l'EBDH està cobrant cada vegada més protagonisme dins el sistema de la cooperació internacional al desenvolupament. Cada vegada hi ha més informació i coneixement al respecte i més actors que se sumen a aquesta nova tendència, ja siguin organismes multilaterals, agències nacionals de cooperació, ONG, fundacions o representants de la Societat Civil. Molts d'ells estan ja operant exclusivament sota aquest enfocament, altres ho estan incorporant com una metodologia complementària a les seves intervencions i altres comencen a manifestar el seu suport vers aquesta "nova" metodologia, tot i que segueixen treballant en projectes propis de la cooperació convencional.

A continuació es presenta una anàlisi no exhaustiva, però si representativa a nivell internacional, en la qual es recull per una banda casos d'èxit de programes de cooperació basats en aquest enfocament i per altra banda es fa referència a la voluntat de molts actors del desenvolupament (així ho consta en els seus estatuts, plans d'acció, estratègies, etc.) a implementar decididament l'EBDH en les seves accions o si més no a tenir-lo en compte però no mostren resultats al respecte. En relació a aquest últim punt, no és possible constatar-ne objectivament les raons, però en l'apartat de discussions es plantejaran alguns arguments que poden oferir possibles respostes a aquest interrogant.

4.1 Casos d'èxit en la implementació de l'EBDH

En aquest apartat s'analitzen casos de programes de cooperació que han implementat amb èxit l'EBDH. Per tant, és evident que els agents responsables d'aquests casos han adoptat l'enfocament com a principi per contribuir al desenvolupament humà.

4.1.1 Nacions Unides

Al llarg de la memòria s'ha fet constar el lideratge de Nacions Unides com a impulsor del foment dels drets humans com a estratègia clau per combatre les injustícies que posen fre al desenvolupament humà i com l'EBDH és un mecanisme clau per a la contribució d'aquest objectiu.

De fet, Ban Ki-moon, Secretari General de la Nacions Unides cita textualment:

“There is virtually no aspect of our work that does not have a human rights dimension. Whether we are talking about peace and security, development, humanitarian action, the struggle against terrorism, climate change, none of these challenges can be addressed in isolation from human rights”.

L'any 2009, les Nacions Unides va crear la plataforma web HRBA Portal – UN Practitioner's Portal on Human Rights-Based Approach to Programming⁵⁰ amb l'objectiu de compartir tot el coneixement i experiències acumulades respecte la incorporació dels drets humans dins del sistema de les Nacions Unides. La iniciativa va créixer degut a la necessitat d'aprofitar el gran volum de material recollit de totes les agències, fons i programes de les Nacions Unides per a que les lliçons apreses puguin ser utilitzades en un futur; així mateix, el portal ofereix guies sobre com aplicar l'EBDH.

El maig del 2010, la United Nations System Staff College⁵¹, una agència de Nacions Unides la missió de la qual és enfortir la col·laboració entre les diferents agències, promoure una cultura cohesiva de forma transversal i donar suport al coneixement i als professionals del sistema de les Nacions Unides, va documentar i publicar⁵² una sèrie d'experiències respecte l'aplicació de l'EBDH en diferents països.

Es mostra tot seguit un exemple de cas recollit en aquest document:

⁵⁰ HRBA Portal – UN Practitioner's Portal on Human Rights-Based Approach to Programming <http://hrbaportal.org/>

⁵¹ United Nations System Staff College - Sharing Knowledge Developing Leaders <http://www.unssc.org/home/>

⁵² United Nations System Staff College, (UNSSC), “Experiences in Applying Human Rights Based Approaches”, 2010, [<http://hrbaportal.org/wp-content/files/1278695062unsschrbaexperiences2010final.pdf>].

Cas estudi Nacions Unides

Aplicació de l'EBDH al Vietnam - Programació contra el VIH:

Context. El virus de la immunodeficiència humana (VIH), causant de la Síndrome de la Immunodeficiència Adquirida (SIDA), és percebut a Vietnam, com en molts d'altres llocs, com un problema de salut i també social, però en cap cas com un assumpte de drets. No obstant, la Joint UN Team (professionals de les Nacions Unides la missió dels quals és la coordinació i la recerca de consens respecte importants polítiques i temes relacionats amb suport tècnic. Treballen amb *partners* tant nacionals com internacionals) pel VIH és cada vegada més conscient de la rellevància dels drets humans. En particular respecte a com fer front a l'estigma i a la discriminació que pateixen les persones amb VIH/SIDA. La Joint UN Team es va donar compte de que necessitava enfortir les seves capacitats respecte l'EBDH, fet que els ha permès adreçar-se als drets humans i als aspectes legals en el seu treball diari.

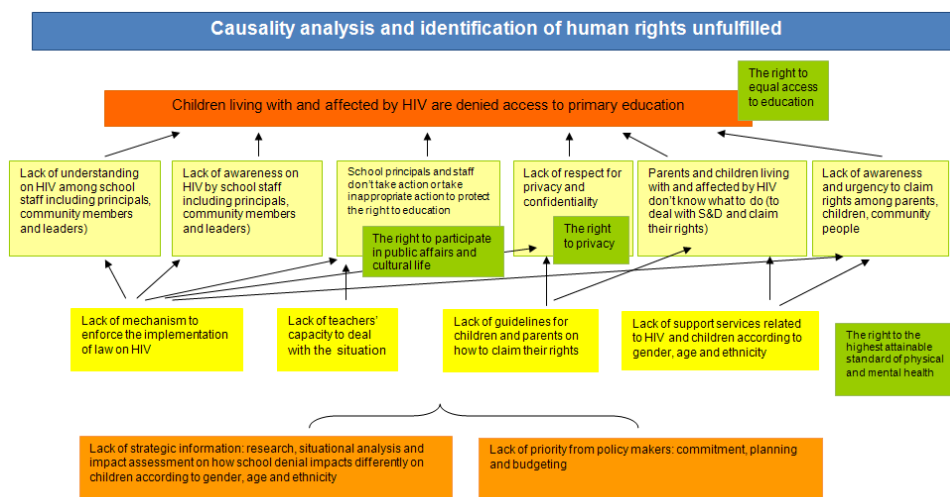
En un primer pas van realitzar una anàlisi legal sobre com els drets humans estan reflectits en les 6 principals àrees sobre el VIH en les lleis i polítiques del país, incloent l'accés a l'educació, al treball, als tractaments i als tests. El segon pas va ser organitzar tallers per a la Joint UN Team sobre l'EBDH.

Estratègies. Per desenvolupar la capacitat de la Joint UN Team per aplicar l'EBDH en el seu treball es van seguir 2 fases:

1. Revisió de les lleis: la revisió analitzava com les normes de drets humans tant nacionals com internacionals s'inclouïen en les lleis del país en relació al VIH. També es van analitzar les recomanacions fetes pels Comitès dels tractats de les Nacions Unides en matèria de drets humans que pugessin tenir relació amb el VIH com el Comitè per a la Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació Contra la Dona o el Comitè per a la Convenció sobre els Drets del Nen. L'anàlisi també va incorporar les recomanacions de l'Examen Periòdic Universal (EPR) del Vietnam del 2009, el qual incloïa una recomanació sobre com respondre a la discriminació de les persones amb VIH/SIDA.

2. Tallers d'EBDH: després de la revisió legal, es va portar a terme una formació sobre EBDH a la Joint UN Team. La formació va ser realitzada per l'OACDH i per ONUSIDA (Programa conjunt de les Nacions Unides sobre el VIH/SIDA). L'objectiu dels tallers va ser millorar la comprensió dels compromisos nacionals i internacionals sobre drets humans assumits pel Vietnam i establir el seu lligam amb la situació del VIH, enfortir la capacitat del grup de treball per aplicar l'EBDH en el seu treball, i desenvolupar una estratègia per dur-ho a terme. En la següent figura es pot observar un exemple de l'anàlisi casuística realitzada en un d'aquests tallers.

Figura 7. Exemple d'anàlisi de causes realitzat en un taller respecte el lligam del VIH i la seva relació amb la vulneració de drets humans al Vietnam.



Font: UNSSC, *Experiences in Applying Human Rights Based Approaches*, 2010.

[<http://hrbaportal.org/wp-content/files/1278695062unsschrbaexperiences2010final.pdf>] (consultada el 14 de gener de 2012)

Impacte. Els primers resultats (el programa encara està en marxa) constaten l'eficàcia del programa.

- Basant el treball de Nacions unides en els compromisos contrets pel govern vietnamita. Les anàlisis van ajudar a la Joint UN Team a basar les seves iniciatives en els compromisos nacionals i internacionals del govern, incloent el dret a la salut definit així en la Convenció dels Drets Econòmics, Socials i

Culturals. També va permetre destacar el rol que havia d'assumir les Nacions Unides en aquesta àrea: donar suport al govern a implementar el seus compromisos.

- Identificant gaps en les lleis i en les pràctiques discriminatòries: l'anàlisi també va ajudar a identificar les pràctiques i les lleis punitives necessàries per fer-hi front, incloent la Ordenança sobre la Prevenció i el Control en la Prostitució. Tot seguir, l'anàlisi va permetre identificar les àrees prioritàries per la tasca de les Nacions Unides respecte el VIH. Una de les 3 prioritats pel Pla d'Acció elaborat va ser l'eliminació i/o modificació de les lleis punitives i polítiques i pràctiques, així com la lluita contra l'estigma i la discriminació de les persones amb VIH/SIDA. També en aquesta fase es van identificar solucions per fer front a aquests problemes.
- Integrant l'EBDH en els plans governamentals: la formació sobre l'EBDH va permetre la comprensió de la rellevància i importància dels drets humans en relació als programes sobre el VIH. Després de la formació, la Joint UN Team va recomanar que la perspectiva de l'EBDH s'integrés en els plans del govern al llarg del 2010. Aquesta recomanació va ser presentada i més tard aprovada pels *partners* nacionals el passat desembre del 2009. Actualment l'EBDH s'ha incorporat plenament en pla de treball de la Joint UN Team i també forma part del pla nacional de lluita contra el VIH.

Reptes i lliçons apreses. Les Nacions Unides, arrel d'aquesta experiència, recull un seguit de reptes i lliçons apreses per tenir en compte en d'altres programes en què s'apliqui l'EBDH:

- Desmitificació de l'EBDH. En un context en el que els drets humans són tema sensible, clarificar què és exactament l'EBDH és una pas inicial crucial. La formació sobre l'EBDH va mostrar ser una estratègia molt útil per assolir-ne la seva comprensió.
- Anàlisi legal. L'anàlisi legal va comportar molt temps i requereix d'una *expertise* tècnica. Això requereix de planificar-ho amb temps.
- Basar la formació de l'EBDH en el context del país. És clau per garantir l'èxit de l'EBDH, que la seva formació estigi basada en el context del país, en aquest cas del Vietnam. Els participants ho van agrair especialment, més en

concret, es van mostrar satisfets quan se'ls va preguntar sobre quins temes eren més importants a per ells, incloent la discriminació a les escoles i l'accés al tractament en llocs on es garantia la seva intimitat.

4.1.2 Fons de les Nacions Unides per a la Infància

El Fons de les Nacions Unides per a la Infància (UNICEF) va ser creat l'any 1946 per l'Assamblea General de la Nacions Unides per ajudar als nens d'Europa després de la Segona Guerra Mundial. Actualment és un organisme permanent dins de les Nacions Unides que treballa per ajudar a nens de tot el món i a protegir els seus drets.

Posicionament d'UNICEF vers l'EBDH:

UNICEF tracta de realitzar la millor contribució possible als drets dels nens i les dones per mitjà d'una combinació que inclou un enfocament dels programes de cooperació amb els governs nacionals basat en els drets humans i una planificació i gestió basada en resultats. Per UNICEF, un enfocament de la programació basat en drets humans significa que:

- L'objectiu últim de les activitats recolzades per UNICEF és l'aplicació dels drets i les dones tal i com s'estableixen en la Convenció sobre els Drets del Nen i la Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació Contra la Dona.
- Els principis de drets humans i drets de la infància orienten la seva tasca en tots els sectors i en cada etapa del procés. Aquests principis inclouen la universalitat, la no discriminació, l'interès superior del nen, el dret a la supervivència i el desenvolupament, la indivisibilitat i interdependència dels drets humans, la rendició de comptes i el respecte per la opinió del nen.
- Els programes de cooperació d'UNICEF recolzen a aquells que tenen alguna obligació de respectar, protegir i complir els drets, ajudant-los a

desenvolupar la seva capacitat per fer-ho. UNICEF ajuda també als titulars de drets a desenvolupar la seva capacitat per exigir-los.

Segons UNICEF⁵³, els drets dels nens, les nenes i les dones es posen en pràctica quan els programes donen resultat. Una planificació i gestió basada en els resultats exigeix que la organització i els seus aliats defineixin clarament des del principi els resultats que s'esperen assolir, arribin a un acord sobre els indicadors per mesurar el rendiment, assignin recursos per assolir els resultats i analitzin i avaluin de manera sistemàtica els progressos, realitzant ajustament si és necessari.

UNICEF ha elaborat un document que recull **com els drets humans s'han d'incorporar en els programes de desenvolupament**. L'informe, titulat "Human Rights Approach to development programming" el va coordinar i dirigir Urban Jonsson⁵⁴ (2005), assessor de la UNICEF en la programació d'activitats amb l'EBDH.

Segons l'informe, una programació que incorpori l'EBDH ha de partir, en primer lloc, de l'avaluació i anàlisi per identificar les reclamacions de drets humans dels titulars de drets i les corresponents obligacions dels titulars de deures, així com les causes immediates i estructurals de la no realització dels drets. Així mateix, la programació d'accions ha de contribuir a crear o reforçar les capacitats dels titulars de drets per reclamar-los i les dels titulars d'obligacions per satisfer les reclamacions. A més, la programació ha de monitoritzar i avaluar tant els resultats com els processos guiant-se pel conjunt de tractats internacionals sobre drets humans. I per últim, la programació s'ha de sustentar per les recomanacions de les institucions de drets humans i els seus mecanismes.

A partir d'aquests principis, la programació basada en l'EBDH segons UNICEF proposa seguir els següents 5 passos:

1. **Anàlisi de les causes:** els problemes s'identifiquen en termes de violacions de drets humans (malalties, malnutrició, falta d'educació bàsica, discriminació,

⁵³ UNICEF, "Aplicar los derechos, obtener resultados", [\[http://www.unicef.org/spanish/rightsresults/4273.html\]](http://www.unicef.org/spanish/rightsresults/4273.html).

⁵⁴ Jonsson, U. (2005), *A human rights-based approach to programming*, Gready, Paul y Ensor (eds.) Reinventing Development. London: Zed Books, 47-62.

etc.) o bé en termes de drets que tenen un alt risc de ser violats, a la vegada que s'identifiquen les causes principals d'aquestes violacions i els actors clau.

2. **Anàlisi de les pautes/comportaments:** l'objectiu és identificar les relacions clau d'un titular d'un dret i responsable d'un deure per satisfer aquell dret. Pot ser que un individu o grup sigui a la vegada titular i deutor. Per exemple, en relació amb el dret a l'educació bàsica, un professor té el deure cap als pares i alumnes de proveir una bona educació, però a la vegada reclama al govern un bon salari. Els pares tenen el dret de portar els seus fills a l'escola i a la vegada poden reclamar als professor que els seus fills rebin una ensenyança de qualitat.
3. **Anàlisi de per què el dret no es realitza (anàlisi de la falta de capacitat):** la capacitat es defineix de la següent manera:
 - Responsabilitat / motivació / compromís / lideratge: té a veure amb el reconeixement per part d'una persona de que ella ha de fer alguna cosa respecte a un problema específic. El deure ha d'estar interioritzat.
 - Autoritat: té a veure amb la legitimitat d'una acció, quan l'individu o el grup sent o sap que pot realitzar una acció, que aquesta està permesa. Això té a veure amb les lleis, les normes formals i informals, la cultura. Aquí són crucials les relacions de poder.
 - Recursos: la persona ha de tenir accés als recursos per poder actuar. No és suficient amb que sàpiga que pot realitzar l'acció sinó que ha de tenir accés als recursos humans, econòmics i organitzacionals.
 - Comunicació: habilitat de comunicar i accedir a la informació que és fonamental per a les reivindicacions de drets i per a l'establiment de xarxes.
 - Capacitat per a la presa de decisions racionals i l'aprenentatge: implica entendre bé les causes dels problemes a través de les evidències i anàlisi lògic per definir les accions. A continuació, l'avaluació dels resultats i de l'impacte és crucial per a l'aprenentatge.
4. **Identificació de les accions candidates:** són les accions que poden contribuir a reduir o eliminar la manca de capacitats. Per exemple, en el cas de l'acció que té a veure amb la responsabilitat, motivació, compromís i lideratge, una proposta

podria ser llançar una campanya entre els professors sobre la importància de les associacions de pares i professors. En relació amb l'autoritat, una opció podria consistir en convèncer a les autoritats del districte de que els professors han de decidir sobre les associacions de pares i professors. I així successivament.

5. **Programació d'accions:** per últim, una vegada identificades les accions que es realitzaran, s'haurien d'agregar en funció de a qui van dirigides i després agrupar-les per a que formin projectes i programes. En aquest sentit, la lògica és a la inversa que en la planificació d'accions de desenvolupament convencional on es comença amb el pla per després desglossar-lo en programes i projectes.

A continuació es mostra un exemple de l'aplicació de l'EBDH per part d'UNICEF.

Cas estudi UNICEF

Aplicació de l'EBDH a Tanzània - Programa de Protecció i Desenvolupament de la Supervivència Infantil:

Aquest cas⁵⁵ explora l'impacte que ha tingut l'EBDH en les accions de desenvolupament que porta UNICEF a Tanzània, un país històricament amb programes socials forts però amb un creixement econòmic relativament dèbil.

El cas descriu com UNICEF, conjuntament amb el govern nacional, van restar importància al desenvolupament d'activitats centrades en la comunitat entre els anys 80 i 90 i ara han tornat al desenvolupament de capacitats centrades en la comunitat com l'estratègia més eficaç per a la realització dels drets dels nens. L'estudi mostra com l'EBDH ha anat donant forma a les fases de la planificació en l'actual Programa de Cooperació per País d'UNICEF i en les seves activitats en la salut, educació i participació dels nens.

Context. Per entendre la tasca desenvolupada per UNICEF sota el marc de l'EBDH cal fer primer una breu introducció a l'història contemporània política i econòmica del país. Tanzània, des de que es va independitzar l'any 1961, ha viscut tres grans fases polítiques i econòmiques:

⁵⁵ UNICEF, *Applying HRAP/CCD in Tanzania*, 2003.
[http://www.unicef.org/spanish/rightsresults/files/HRBDP_Urban_Jonsson_April_2003.pdf]

- **1ª fase (1961 – 1985):** la primera fase es va caracteritzar per una societat impregnada amb una forta identitat nacional i respecte per la pau i els drets humans i va comptar amb un govern altament organitzat que va ser capaç d'arribar al nivell local.

Un altre èxit important dels 24 primers anys d'independència va ser la creació d'un gran sistema de prestació de serveis socials a la comunitat. A principis dels anys 80 gairebé en tots els pobles hi havia una escola primària i una alta cobertura de matriculació de nens, els centres de salut estaven situats a prop del 65% de la població i eren raonablement accessibles pel 90% de la població. A mitjans dels anys 80, prop del 65% dels parts tenien lloc a centres sanitaris i la mortalitat de nens menors de 5 anys estava disminuint.

- **2ª fase (1985 – 1995):** durant la següent dècada, aquestes tendències no van seguir el mateix camí, ja que la liberalització i els canvis estructurals d'ajustament van forçar a canviar la provisió de serveis socials, entre altres causes per la introducció de tarifes als usuaris. El país va haver de forçar una reforma econòmica però mancaven mecanismes per assegurar que tots els segments de la població tenien accés als mateixos recursos i a més hi havia una manca d'estructures institucionals capaces de suportar el "nou sistema econòmic". Aquesta situació va propiciar que afloressin els casos de corrupció, augmentes la inflació, el deute extern i com a resultat els donants van començar a retirar-se del país.
- **3ª fase (1995 – actualitat):** les eleccions van donar la presidència del país a Benjamin Mkapa, el qual va aconseguir millorar el sistema econòmic, lluitar contra la corrupció i enfortir l'Estat de dret. Tot i que el govern va tenir uns èxits raonables en el compliment d'aquests compromisos, els estrictes controls pressupostaris i els amplis debats de política a nivell nacional posaven en evidència que els serveis socials a nivell local continuaven rebent poc suport. L'any 2000 però, hi va haver un augment de recursos addicionals els quals van servir per abordar les qüestions clau que afecten a la pobresa com l'atenció

primària, l'educació bàsica, la construcció de carreteres rurals, l'abastament d'aigua, l'extensió agrícola i la lluita contra el VIH/SIDA.

Actualment, el gran desafiament és com aconseguir, de manera eficaç, que aquests recursos donin suport a les necessitats bàsiques i als drets humans de les comunitats després de més de 15 anys d'abandonament.

La tasca d'UNICEF. Des del 1970, la tasca d'UNICEF a Tanzània es va centrar principalment en les comunitats. L'enfocament inicial de “serveis bàsics” de finals dels anys 70 va donar lloc a un nou enfocament basat en la comunitat anomenat Programa de Protecció i Desenvolupament de la Supervivència Infantil (Child Survival, Protection and Development Programme (CSPD)) durant la dècada de 1980. Aquest enfocament es va ampliar per incloure un nombre cada vegada major de municipis; l'any 1994, un 40% de municipis del país havien iniciat el programa CSPD i l'enfocament havia estat adoptat pels òrgans legislatius del país com una estratègia clau per millorar la qualitat de vida dels infants.

L'enfocament del CSPD es basava en la premissa de que les accions per millorar les condicions dels nens havien de passar pels nivells de comunitat i famílies, i els serveis bàsics i altres tipus de suport per als nens havien de treballar mitjançant estructures i actors basades en la comunitat. Els programes CSPD, per tant, fan especial èmfasi en la construcció i l'enfortiment de les capacitats de la comunitat per identificar i realitzar un seguiment de forma eficaç les necessitats dels nens i mobilitzar el suport necessari per satisfer aquestes necessitats dins de la comunitat.

L'enfocament CSPD tenia molts punts en comú amb l'EBDH, (enfocament adoptat per UNICEF a finals dels anys 90): per una banda, el CSPD posava èmfasi en la necessitat de crear un marc conceptual que servís de guia per a la programació de les accions a portar a terme⁵⁶ i per altra banda l'eina que incorporava el programa anomenada Cicle

⁵⁶ Dues facetes d'aquest nou enfocament són especialment importants sota el marc de l'EBDH: per una banda, la identificació del concepte d'*atenció* com un factor clau per entendre i adreçar-se als temes del CSPD, fet que obligava a identificar específicament els responsables d'atenció dels nens (titulars d'obligacions), i per altra banda la necessitat de situar l'anàlisi del context fins l'arrel de les causes bàsiques dels problemes que afectaven als nens, com les causes polítiques, econòmiques, culturals, socials i per tant, aspectes relacionats amb els drets humans. En aquells anys, aquest enfocament era sovint font de disputes ja que el contingut del tema tenia força controvèrsia

de la Triple A, (concepte referent a la versió anglesa “Triple A Cycle”, per a Assess (Valorar), Analyze (Analitzar) i Action (Actuar). Un benefici important d’aquesta eina era que separava la valoració de la situació de l’anàlisi, la qual cosa reflectia una visió més científica en l’exploració d’un problema. En aquests sentit, el Cicle de la Triple A reforçava la idea de que no només s’ha de disseminar la informació, sinó que s’ha de valorar com de bé és entesa i aplicada aquesta informació.

Seguint el curs històric, l’any 1995, dos factors van obligar a aturar el CSPD conduït per UNICEF al país: en primer lloc, les reformes polítiques i econòmiques que va viure el país les quals van afectar l’estructura i les relacions que el programa CSPD havia portat a nivell local. Quan l’equip tècnic es va veure obligat a marxar, bona part dels habitants de les comunitats van seguir aplicant el Cicle de la Triple A per ells mateixos tot i no rebre més suport per part dels equips d’UNICEF. En segon lloc, UNICEF va focalitzar més la seva tasca en la capacitat i no tant en la prestació de serveis, tot i ser identificats a partir del Cicle de la Triple A.

La coincidència d’aquestes dues situacions a mitjans dels anys 90 van significar la desaparició dels programes CSPD. Alguns dels guanys aconseguits van continuar gràcies a la prèvia capacitat dels habitants de la comunitat, com la immunització, la higiene, la nutrició bàsica, etc. Altres activitats que depenien més de l’ajuda externa (com la provisió d’aigua, sistemes de manteniment, provisió de medicines, etc) van ser més problemàtiques d’abordar. **En tot cas, el CSPD va ser un acostament exitós cap a l’EBDH.**

La incorporació de l’EBDH per part d’UNICEF. A finals dels anys 90, es va crear una nova dinàmica de treball a UNICEF: per una banda la identificació del VIH/SIDA i de la malària com les amenaces més greus pels nens d’Àfrica, i per l’altra es va començar a debatre sobre la incorporació de l’EBDH en el procés de programació.

Finalment, els principis emergents de l’EBDH es van posar a la pràctica en la planificació i orientació en el Programa per País d’UNICEF a Tanzània i es van identificar els següents avantatges:

- Es va reconèixer que els actors específics, especialment el govern a tots els nivells, tenien unes obligacions en relació als drets humans dels nens i que per tant UNICEF podia deixar de parlar d'obligacions morals per parlar d'obligacions constitucionals i legals.
- Es va treballar molt per elaborar i articular el concepte de “capacitació”, anant més enllà del simple entrenament. La capacitació va proporcionar una eina molt potent per identificar i analitzar les estratègies “candidates” a tenir en compte per les àrees prioritàries del programa.
- L'enfocament del “*step-by-step*”, basat en l'anàlisi causal, de rols, i de capacitats, van proporcionar una estructura molt més coherent per formular estratègies que cap altre recurs/eina disponible fins aquell moment.
- Els principis de l'EBDH van proporcionar una visió explícita per adoptar la participació com una eina imperativa, no només “beneficiosa”, posant en evidència la importància d'incloure les visions de tots els membres de la comunitat.
- En certs temes, com en el VIH/SIDA, l'EBDH va proporcionar una oportunitat per analitzar els problemes de manera més exhaustiva, assolint una anàlisi més enllà dels factors mèdics fins a una concepció que tenia en compte les dimensions socials, econòmiques, legals, i culturals.
- L'EBDH va oferir un enllaç lògic entre el desenvolupament de la programació i la resposta a l'emergència, amb els nens i la seva comunitat com l'eix central de tota actuació.

Conclusions per part d'UNICEF sobre l'EBDH. Des de que l'any 1998 UNICEF comencés a dirigir la seva tasca cap a un enfocament més basat en els drets humans, ha anat adoptant un nou paradigma sobre el seu focus de treball i sobretot en la manera de com treballar.

Pel que fa al procés, l'EBDH ha ajudat a UNICEF a millorar la seva forma d'entendre el rol de tots els actors icloent-se a ells mateixos i la manera de donar suport a la realització dels drets humans dels nens. **UNICEF destaca com de sorprenent és el fet d'adreçar-se als reptes i oportunitats si prèviament s'ha realitzat un esforç per entendre els deures i drets de tots els implicats i com milloren les opcions per complir aquests drets.**

UNICEF destaca la importància que té l'enfocament en drets humans en la relació que existeix entre els titulars de drets i els d'obligacions (i responsabilitats) i destaca el paper que té UNICEF en la oportunitat de portar ambdós titulars en discussions constructives per superar obstacles. UNICEF reforça la idea de que les solucions no tenen perquè necessitar més recursos o un millor entrenament, sinó que una millor comunicació i enteniment poden permetre el canvi.

L'EBDH en la programació al desenvolupament, amb la seva clara definició dels rols i responsabilitats proporciona un marc estructural ben definit per revisar i avaluar els programes d'UNICEF. A més, facilita una forta participació pels socis i parts interessades (*stakeholders*) en el procés.

Pel que fa a l'impacte, un enfocament en drets humans en les fases de programació "obliga" a UNICEF a centrar-se detingudament en els resultats.

4.1.3 EuropeAid

EuropeAid és la Direcció General de la UE responsable de les polítiques de desenvolupament de la UE i el subministre d'ajuda a través de programes i projectes a tot el món. Reuneix les antigues Direccions Generals de Desenvolupament i EuropeAid.

La UE, i clar està, EuropeAid, consideren la democràcia i els drets humans valors universals que han de ser promoguts enèrgicament a nivell mundial ja que ambdós permeten treballar amb eficàcia en la lluita contra la pobresa i la prevenció i resolució de conflictes. Després de la seva posada en marxa l'1 de gener del 2007, l'Instrument Europeu per a la Democràcia els Drets Humans (EIDHR per les seves sigles en anglès - European Instrument for Democracy & Human Rights), és l'expressió concreta del propòsit de la UE d'integrar el foment de la democràcia i dels drets humans en totes les seves activitats de política exterior, entre elles les de cooperació al desenvolupament executades per EuropeAid.

Els principals objectius de l'EIDHR són:

- Potenciar el respecte pels drets humans i per les llibertats fonamentals en països i regions on estan en més risc de no ser respectats.
- Enfortir el rol de la societat civil en la promoció dels drets humans i les reformes democràtiques donant suport a la conciliació pacífica dels grups d'interès i consolidant la participació política i la representació.
- Donar suport a les accions de les àrees compreses en les directrius de la UE: diàleg en drets humans, defensors de drets humans, pena de mort, tortura, nens armats i conflictes i violència.
- Donar suport i enfortir el marc regional i internacional per a la protecció dels drets humans, la justícia, el rol de la llei i la promoció de la democràcia.
- Construir confiança i potenciar la fiabilitat i transparència dels processos electorals democràtics, en particular a través del seguiment dels processos electorals.

L'EIDHR ofereix una garantia d'ajuda en aquells països i/o regions en el que no hi ha establerts programes o projectes de cooperació al desenvolupament i es postula com un instrument capaç de intervenir sense el previ acord de governs de tercers països. Dóna suport a grups o a individus de la societat civil per defensar la democràcia així com a organitzacions internacionals que implementen mecanismes internacionals per a la protecció dels drets humans.

L'assistència sota el marc de l'EIDHR es complementa amb altres eines que són utilitzades per implementar les polítiques de la UE en pro de la democràcia i els drets humans.



En el marc de la cooperació al desenvolupament, l'EIDHR reivindica el llaç inextricable entre el desenvolupament i els drets humans a través del seu objectiu compartit en millorar el benestar i llibertat humanes basat en la dignitat i igualtat de totes les persones. Els drets humans i les polítiques i estratègies de desenvolupament es reforcen

mútuament i són complementàries. Mentre que el desenvolupament es focalitza en el benestar social i en el creixement econòmic, els drets humans estableixen un marc legal i universal que conceptualitza els drets en termes de titulars d'obligacions i titulars de deures. Aquest marc legal consensuat s'està contínuament expandint i adaptant a diferents àmbits polítics, socials i culturals.

En aquests sentit, l'EIDHR matisa que l'EBDH en el desenvolupament es basa en l'apoderament dels ciutadans per a garantir que aquests puguin demanar la realització dels seus drets i serveis mentre que a la vegada s'aconsegueixi la plena capacitat dels estats de garantir les seves obligacions en la promoció i protecció dels drets dels seus ciutadans. L'ús estratègic dels drets humans en les polítiques de desenvolupament és per tant una poderosa eina en l'enfortiment dels enfocaments de participació per donar poder als grups més vulnerables.

L'assistència portada a terme per l'EIDHR es realitza de les següents maneres:

- A través de projectes i programes
- Finançant projectes presentats per la societat civil i altres organitzacions internacionals i/o intergovernamentals
- Subvencionant projectes de defensors dels drets humans
- A través de contractes públics
- Aportant recursos materials i humans per a missions d'observació electoral

Cas estudi EuropeAid

Aplicació de l'EBDH a Egipte –Programa per augmentar la qualitat de vida dels nens amb discapacitat a través del reconeixement dels seus drets

Egipte ha volgut prioritzar en les seves polítiques la protecció dels discapacitats mitjançant l'adopció d'una llei que tingui en compte els drets dels nens amb alguna discapacitat i les seves famílies. No obstant, aquest grup de població segueix sent un grup aïllat i vulnerable els drets dels quals són susceptibles de ser violats degut a la seva ignorància i errònia percepció per part de la resta de la societat.

EuropeAid ha engegat un projecte d'ajuda a centenars de nens i joves discapacitats d'Egipte les famílies dels quals compten amb pocs ingressos i viuen en condicions de

pobresa. L'objectiu és contribuir a que aquests nens i joves puguin millorar les seves perspectives de cara a la seva transició a la vida adulta.

Al llarg de més de 18 mesos, el projecte ha contribuït a millorar l'accés d'aquest grup de població a una formació professional i vocacional i proporcionar-los una informació adequada sobre els seus drets econòmics, socials i culturals.

El projecte, que s'ha desenvolupat en base a l'EBDH, ha tingut com un dels seus objectius principals crear consciència sobre els drets d'aquests nens i joves discapacitats en les seves famílies així com en la resta de les comunitats locals, les escoles, els mitjans de transport, el govern local i l'empresariat. El projecte ha permès avaluar els serveis preexistents dirigits als discapacitats i s'han millorat i promogut per ajudar a enfortir les seves capacitats.

Aquest projecte està ajudant, en particular, a ONG egípcies a fomentar a les administracions rurals a que posin en pràctica la llei a nivell local en àrees on molts nens i joves amb discapacitats i les seves famílies viuen en condicions de pobresa i en pobles rurals.

El projecte ha beneficiat a més de 800 nens i joves d'entre 10 i 26 anys sords, muts, cecs o amb alguna discapacitat mental i motriu, millorant les seves condicions de vida i les seves perspectives de futur.

4.1.4 Swedish International Development Cooperation Agency

L'Agència Sueca de Cooperació Internacional al Desenvolupament, (Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA)) és una autoritat que està sota la jurisdicció del Ministeri suec d'assumptes estrangers, el qual guia les operacions de SIDA. Cada any SIDA entrega un informe anual amb els resultats amb els quals ha contribuït a reduir la pobresa i l'Oficina Auditora Nacional Sueca i l'Agència Sueca d'Avaluació del Desenvolupament examinen les operacions de SIDA per tal de que aquesta pugui millorar les seves operacions i assolir millors resultats.

La missió de SIDA és crear condicions que permetin als pobres millorar la seves qualitat de vida reduint injustícies, creant millors oportunitats i contribuint a la pau i a la seguretat de totes les persones i nacions. SIDA estableix 5 àrees clau pel desenvolupament⁵⁷:

- Democràcia, drets humans i equitat de gènere
- Oportunitats econòmiques
- Educació, Salut i Desenvolupament Social
- Desenvolupament d'un medi ambient sostenible
- Pau i seguretat

SIDA presenta la seva cooperació al desenvolupament com a part de l'esforç global en el qual Suècia és un dels molts actors internacionals. Els objectius que comparteix a nivell internacionals són els ODM, la Declaració de París i el consens sobre com els diferents actors haurien de cooperar.

Posicionament de SIDA vers els drets humans i l'EBDH:

SIDA, en seu Pla d'Acció per a l'Eficàcia a l'Ajuda 2009-2011⁵⁸ posa de manifest el seu recolzament a la Declaració de París i a l'Agenda d'Acció d'Accra (AAA, 2008) en la qual els donants han de donar suport, entre altres àmbits, a garantir la integració dels drets humans per a assegurar l'eficàcia de l'ajuda.

Una dels àrees clau en la que inverteix més recursos és la de democràcia, equitat i drets humans. De fet, el 2008 SIDA va dedicar més d'un 80% a donar suport directa o indirectament a la democràcia i als drets humans. Afirma que aquest àmbit és un dels que té més controvèrsia degut a que implica compartir el poder en la societat per tal de que la gent pobre i les dones tinguin més veu.

Respecte l'EBDH, **SIDA afirma en la seva política de cooperació que la perspectiva de drets humans hauria de prevaldre en tots els esforços assistencials cap al**

⁵⁷ SIDA, "This is how it works",

[http://www.sida.se/Global/About%20Sida/S%C3%A5%20arbetar%20vi/SIDA4848en_web.pdf].

⁵⁸ SIDA, "Action Plan on Aid Effectiveness 2009-2011",

[http://www.sida.se/Global/About%20Sida/S%C3%A5%20arbetar%20vi/Action%20Plan%20on%20Aid%20Effectiveness%202009-2011_eng.pdf].

desenvolupament. Val a dir que SIDA és una de les agències de cooperació al desenvolupament que més suport dóna a l'EBDH i de fet ja fa anys que va adoptar de forma transversal la perspectiva de drets humans en tots els seus programes i projectes, així ho va fer explícit ja l'any 2001⁵⁹.

L'últim Pla Estratègic⁶⁰ (2010), SIDA destaca que el seu principal objectiu és contribuir a un desenvolupament equitatiu i sostenible sota dues perspectives bàsiques que hauran de guiar totes les seves polítiques: la perspectiva dels pobres com a un punt central del desenvolupament i la dels drets humans. Aquestes dues perspectives es complementen i es donen suport mútuament. **SIDA manifesta que aquests dos enfocaments han de guiar totes les seves estratègies en totes les seves fases, des de la planificació, i la implementació fins a l'avaluació.**

A més SIDA es compromet a fer una valoració dels compromisos i mesures preses pels governs dels països amb els quals coopera en base al nivell de democràcia i els compromisos assumits respecte els drets humans. També cal destacar que SIDA dóna suport pressupostari sota la condició que el receptor garanteixi el respecte pels drets humans i la democràcia i enforteixi els seus sistemes per a enfortir-los.

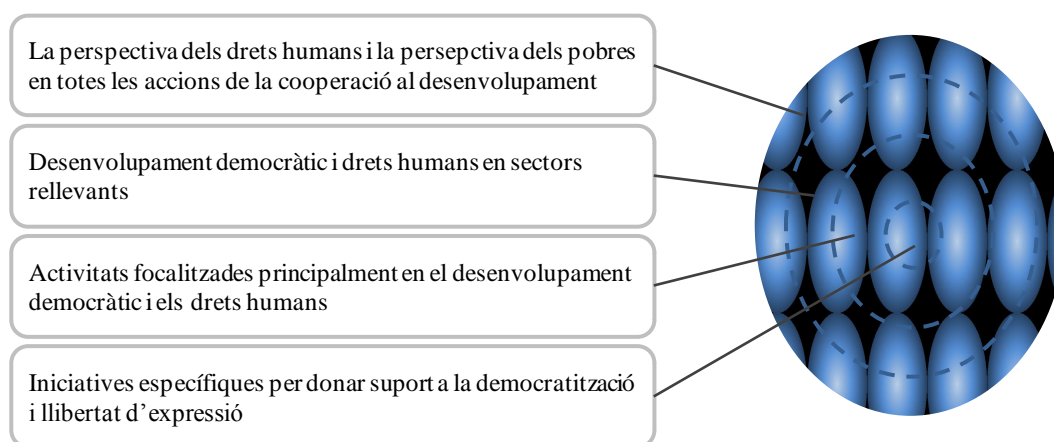
A part d'incorporar l'EBDH en la seves intervencions, SIDA dóna suport a altres actors a adoptar la perspectiva de drets humans, així queda palès en informe sobre democràcia i drets humans⁶¹, en el que exposa que cada vegada està creixent més la necessitat d'emfatitzar la importància dels drets humans en la cooperació internacional al desenvolupament i deixa ben clar que la perspectiva dels drets humans s'ha d'aplicar en tota l'esfera de la cooperació al desenvolupament independentment del sector (veure figura 8). Cal destacar que SIDA dóna especial èmfasi als drets civils i polítics.

⁵⁹ SIDA, "Guide for Country - Analysis from a Democratic Governance and Human Rights Perspective", 2001, [<http://www.humanrights.se/upload/files/2/R%E4ttighetsperspektivet/Guide%20for%20Country%20Analysis-%20Sida.pdf>].

⁶⁰ SIDA, "Guidelines for cooperation strategies", 2010, [<http://www.sida.se/Global/About%20Sida/S%C3%A5%20stys%20vi/Guidelines%20for%20Cooperation%20Strategies.pdf>].

⁶¹ Department for Development Policy and the Press and Communication Department, Ministry for Foreign Affairs, "Change for Freedom - Policy For democratic development and human rights in Swedish development cooperation, 2010–2014", 2010, [<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/14/32/33/14dceded.pdf>].

Figura 8. Visió de la democràcia i els drets humans en la cooperació al desenvolupament segons SIDA.



Font: Department for Development Policy and the Press and Communication Department, Ministry for Foreign Affairs, *Change for Freedom - Policy For democratic development and human rights in Swedish development cooperation, 2010–2014*, 2010. [<http://www.sweden.gov.se/sb/d/574/a/143233>] (consultada el 13 de gener de 2012)

Com es pot veure en el gràfic, la visió de SIDA sobre la cooperació inclou la perspectiva de drets humans en totes les seves esferes, i subdivideix els sectors segons grau d'importància a l'hora de potenciar aquesta perspectiva. En aquest informe SIDA ressalta que aquelles àrees de la cooperació no específiques de la democràcia o els drets humans, l'EBDH contribueix a l'assoliment de l'objectiu de potenciar la democràcia i el respecte pels drets humans en els països en vies de desenvolupament; i posa com a exemples les reformes administratives en el sector sanitari, en l'educació, en l'agricultura i en el sector privat.

Segons SIDA, treballar amb l'EBDH significa focalitzar-se no només en els resultats assolits sinó també en el procés d'implementació del propi enfocament. El primer pas, recomana, és l'anàlisi de qualsevol vulneració dels drets humans i identificar-ne les seves causes. SIDA manifesta que l'EBDH permet entendre com les lleis, les normes socials, els valors, les tradicions i les institucions afecten a les persones tant positiva com negativament.

Cas estudi SIDA

Aplicació de l'EBDH a Burkina Faso – Apoderament polític de les dones:

L'escena política de Burkina Faso es caracteritza per una forta presència d'homes. Les dones amb ambició política han estat durant molts anys apartades del poder. Però, segons SIDA, gràcies a la seva ajuda, la nova realitat política s'està reconfigurant.

La situació d'estabilitat política en el país ha fet possible construir nous programes de cooperació a través de la qual SIDA ha contribuït a crear una societat més justa a llarg termini en base a l'EBDH⁶².

Burkina Faso, tot i ser un dels països més empobrits del món, ha pres un ferm control del seu propi programa de desenvolupament. S'està enfrontant a grans reptes però el Pla Nacional contra la pobresa està començant a arrelar. El progrés de Burkina Faso en relació al desenvolupament ha estat en part gràcies al suport pressupostari de SIDA i altres agències de cooperació. Aquest suport ha permès al govern a doblar les seves inversions en salut i educació. SIDA dedica la seva cooperació a ajudar el país a realitzar les seves pròpies visions i es focalitza en les següents tres àrees:

- Democràcia i drets humans
- Educació i salut
- Medi ambient i recursos naturals

En l'àmbit de la democràcia i els drets humans, SIDA ha contribuït a establir un sistema governamental per a que doni suport a la promoció i respecte dels drets humans bàsics dels ciutadans, a crear un sistema de finances públiques més eficaces amb l'objectiu de crear una eina en la lluita contra la corrupció i a donar suport a una sèrie d'organitzacions per donar a la societat civil veu en el diàleg polític.

Com a exemple, des del 2005, SIDA ha col·laborat amb l'Institut Nacional Democràtic⁶³ (IND) de Burkina Faso, l'objectiu principal del qual és enfortir la participació política de les dones en base al seu dret a tenir accés a les funcions

⁶² SIDA, "Our work in Burkina Faso", [<http://www.sida.se/English/Countries-and-regions/Africa/Burkina-Faso/>].

⁶³ National Democratic Institute, [http://www.ndi.org/content/burkina_faso/].

públiques del seu país. El projecte ha contribuït a possibilitar que 17 dones hagin estat votades al parlament en les darreres eleccions, un increment del 30%.

Per assolir aquest objectiu, SIDA, juntament amb l'IND, ha realitzat tallers de capacitació a les dones respecte el seus drets de participació política i ha creat una plataforma dirigida a les dones per a que puguin prendre decisions. El programa ha tingut un gran efecte: en les últimes eleccions municipals, l'any 2006, 6.400 dones van ser elegides. Així mateix, els resultats del projecte demostren que les dones escollides han estat millors a l'hora d'integrar les necessitats de les dones en la política, així com també en l'accés a microcrèdits, accés a l'aigua potable i en la creació de mercats per vendre productes vegetals cultivats localment. L'èxit del projecte rau en que SIDA ha incorporat l'EBDH al llarg de totes les fases de la seva intervenció

El 16 d'abril del 2009 va ser una data històrica pel moviment de dones al país. Aquell dia, va aparèixer una nova llei que estipulava que un 30% dels candidats a les eleccions tant municipals com nacionals havien de ser dones. Tant SIDA com l'IND han jugat un paper clau en la campanya de treball per assolir aquesta fita.

4.1.5 Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit

L'Agència Alemanya de Cooperació (Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ)) és una empresa privada internacional fundada l'any 1975 propietat del Govern Federal Alemany) especialitzada en la cooperació tècnica pel desenvolupament sostenible en tot el món. La GTZ treballa directament amb diversos ministeris del govern, especialment amb el Ministeri per a la Cooperació Econòmica al Desenvolupament (BMZ⁶⁴).

Posicionament de GTZ vers els drets humans i l'EBDH:

L'any 2000, arrel del reforçament proclamat en la Declaració del Mil·lenni respecte el lligam existent entre els drets humans i el desenvolupament, el BMZ va adoptar en la

⁶⁴ BMZ per les sigles de Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung.

seva política de desenvolupament el seu primer Pla d'Acció sobre Drets Humans⁶⁵. El pla, que va ser revisat el passat 2008, demana a totes les agències governamentals alemanyes que treballen pel desenvolupament a aplicar l'EBDH en tots els sectors i nivells d'intervenció. La realització dels drets humans és reconegut com un objectiu per sí mateix en la cooperació al desenvolupament alemanya. A la vegada, el BMZ fa referència al compliment dels drets humans com un prerrequisit pel desenvolupament sostenible, la reducció de la pobresa i la pau.

Un any més tard, el 2009, la GTZ, juntament amb el BMZ i l'Institut alemany de drets humans va elaborar una guia⁶⁶ sobre què implica implementar l'EBDH en les pràctiques de cooperació al desenvolupament i com l'ús de la perspectiva de drets humans aporta valor afegit per a la reducció de la pobresa i la lluita contra la injustícia.

Cas estudi GTZ

Aplicació de l'EBDH a Perú – Establiment d'un marc inclusiu per a l'educació:

La llei de descentralització del 2002 va permetre als governs regionals desenvolupar i implementar les seves pròpies polítiques. Això significava que les autoritats regionals d'educació tenien la capacitat d'establir les seves pròpies línies d'acció respecte l'educació. La GTZ va donar suport al Ministeri d'Educació del Perú i a les seves subunitats regionals per promocionar un enfocament inclusiu i participatiu per determinar les guies d'acció respecte el nou sistema educatiu.

A Madre de Dios, un comitè regional de participació, el qual comptava amb representants del govern i de la Societat Civil, va desenvolupar, en col·laboració amb la GTZ, unes pautes respecte la configuració del nou sistema educatiu utilitzant un procés de participació inclusiu: pares, mestres, representants d'estudiants, funcionaris municipals, ONG, la policia i bombers van participar en tallers per determinar les pautes per a les polítiques d'educació. Aquestes tractaven aspectes com el dret a rebre una educació de qualitat o el dret a rebre un ensenyament de llengües indígenes. Aquestes van ser les primeres pautes desenvolupades i adoptades. Més tard aquestes pautes es van

⁶⁵ BMZ, "Development Policy Action Plan on Human Rights", 2011, [\[http://www.bmz.de/en/what_we_do/issues/HumanRights/allgemeine_menschenrechte/deutsche_entwicklungspolitik/index.html#1\]](http://www.bmz.de/en/what_we_do/issues/HumanRights/allgemeine_menschenrechte/deutsche_entwicklungspolitik/index.html#1)

⁶⁶ GTZ, "The Human Rights-Based Approach in German Development Cooperation", 2009, [\[http://www.gtz.de/de/dokumente/gtz2009-en-hr-based-approach-long.pdf\]](http://www.gtz.de/de/dokumente/gtz2009-en-hr-based-approach-long.pdf).

convertir en lleis regionals en les que s'estipulava l'obligació dels proveïdors de l'educació a rendir comptes d'acord amb els estàndards acordats democràticament en les pautes. El valor d'aquest cas va ser que altres regions del Perú van adoptar el mateix enfocament per establir les seves pròpies polítiques d'educació.

Cas estudi GTZ

Aplicació de l'EBDH a Mauritània – Promoció de la participació política de la dona:

El Programa de bona governança de la GTZ a Mauritània tenia per objectiu donar suport a les dones que es presentaven com a candidates al Parlament Nacional, als Consells Municipals i les alcaldies. El juliol del 2006, el govern interí de Mauritània va canviar la llei electoral demanant que totes les candidatures incloguessin com a mínim un 20% de dones.

La GTZ va donar suport al canvi mitjançant campanyes de sensibilització, d'informació i oferint tallers de formació en dues regions a membres de l'administració pública, de partits polítics, imams, líders tradicionals, representats de la societat civil i mitjans de comunicació.

Les dones candidates van rebre formació a través de tallers dirigits per la GTZ. Com a resultat, l'acceptació social de les dones en la vida política es va veure incrementada: més del 20% de dones requerides es van presentar com a candidates i moltes van ser elegides. Els votants d'aquestes dones argumentaven que sentien que les dones estaven millor connectades amb la regió. En conjunt, la taxa de dones representants en Consells Municipals en tot el país va arribar a un 30% en comparació del 3% del 2001. A més, la representació de dones en el Parlament Nacional va incrementar-se un 17%.

Una conseqüència immediata de l'èxit del programa va ser que aspectes socials com la salut van esdevenir prioritaris en el Parlament.

4.1.6 Agència Suïssa pel Desenvolupament i la Cooperació

La promoció dels drets dels més pobres i la defensa dels drets humans és un dels eixos principals de la cooperació al desenvolupament portada a terme per l'Agència Suïssa pel Desenvolupament i la Cooperació (COSUDE). De fet, COSUDE va ser un dels primers donants bilaterals en adoptar directrius que convertien els drets humans en un mitjà i un fi de la cooperació al desenvolupament. Així ho explicita en un document⁶⁷ del 2006 en el que reafirma la seva voluntat d'integrar els drets humans en la cooperació al desenvolupament sobre la base de les directrius sobre drets humans estipulades per Nacions Unides i a la llum dels avenços internacionals recents, així com sobre la pròpia experiència de COSUDE.

Amb la finalitat de complir amb el seu compromís, COSUDE adopta l'EBDH, de manera que integra els principis dels drets humans en totes les seves polítiques i programes. L'adopció de l'EBDH per part de COSUDE es realitza a tres nivells:

- **Nivell normatiu.** COSUDE es recolza en el marc jurídic dels drets humans i els seus principis. Pren en consideració la reflexió sobre els drets humans i la terminologia corresponent a la definició de visions, metes, objectius i resultats de les polítiques i programes en tots els sectors d'activitat. Això significa per exemple que els objectius assignats a l'harmonització i a l'eficàcia de l'ajuda, així com als *parteneriats* internacionals reflectiran els principis dels drets humans.
- **Nivell analític.** COSUDE contempla els drets humans i el seguiment d'aquests en les seves anàlisis. Les qüestions i problemes de drets humans s'aborden explícitament en l'anàlisi del context i de l'impacte de les seves activitats. Es té en compte sistemàticament les anàlisis d'organismes de seguiment i avaluació dels drets humans.
- **Nivell operacional.** COSUDE es guia per l'EBDH de la següent manera:

⁶⁷ Política de la COSUDE en matèria de drets humans: cap a una vida amb dignitat - Concretitzar els drets dels pobles. 2006

- La lluita contra la discriminació, l'exclusió i l'abús de poder és un objectiu en totes les accions d'ajuda al desenvolupament.
- La focalització en l'apoderament dels titulars de drets i en l'enfortiment dels detentors d'obligacions pot influir en l'elecció de la COSUDE de les seves contraparts, mètodes de treball i diàlegs bilaterals.
- La responsabilització i l'apropiació del tema a nivell nacional es fonamenta a través de l'enfortiment dels actors nacionals i locals encarregats de les accions.
- Les normes relatives als drets humans serveixen de base per definir objectius mesurables per a l'avanç del desenvolupament. La COSUDE pren com a base aquestes normes per fer el seguiment i avaluar el progrés i l'impacte de la cooperació al desenvolupament.

Sobre el terreny, COSUDE recolza projectes i programes de promoció dels drets civils i polítics, especialment facilitant l'accés a la justícia, la democratització i la independència dels mitjans de comunicació. També promou la igualtat de gènere, la integració social de les minories, les salvaguardes dels drets de les dones i dels nens i l'emancipació dels grups marginals en la seva lluita contra la discriminació.

En definitiva, COSUDE ja fa temps que ha implementat l'EBDH com un dels eixos principals de la seva activitat i a més es compromet a estimular-ne la seva integració en l'escena internacional. COSUDE col·labora amb organitzacions internacionals en el tractament de les qüestions més delicades: la integració de les minories en les estratègies de reducció de la pobresa; aspectes de la descentralització i altres drets humans, dimensions de la globalització i dels drets humans o justícia social.

Cas estudi COSUDE

Aplicació de l'EBDH a Bolívia – Cap a la plena realització dels drets humans:

El desafiament de que l'ideal dels drets humans es plasmi en fets, s'encalla a Bolívia degut a la desigualtat i la injustícia social persistents, que juntament amb la pobresa, són els majors enemics dels drets humans i els més grans entrebancs per a la seva realització.

Bolívia presenta un dels índexs més alts de desigualtat a Amèrica Llatina. A inicis del segle XXI, segons el coeficient de Gini, Bolívia és el país més desigual del continent. El 10% més ric de la població rep quasi 200 vegades més d'ingressos que el 10% més pobre. A aquesta constatació se li hauria de sumar que a més de la desigualtat per ingressos, subsisteixen nivells de desigualtat en l'accés a l'educació que és un dels drets elementals de les persones i un factor clau per a la promoció democràtica dels drets humans.

No obstant, Bolívia no està començant de zero en el seu esforç per canviar. El trajecte transcorregut ha aportat a la construcció d'una cultura de drets humans, encara que el desafiament està en superar aquestes bretxes de desigualtat per aspirar a una plena realització dels drets humans al país.

Per això, COSUDE ha assumit el compromís de participar en la consecució d'aquest objectiu donant suport a esforços públics i privats que busquen la reducció de la pobresa. En aquesta perspectiva recolza essencialment als sectors més empobrits amb la idea de promoure el benestar. La promoció econòmica té com a última finalitat la creació de feina i ingressos a partir de potencials locals.

Des d'una visió integral, la promoció econòmica es complementa amb el recolzament de COSUDE per assolir la bona governança i la democratització local. En base a l'EBDH, COSUDE prioritza els espais municipals com a àmbit privilegiat per desenvolupar institucionalitat democràtica i apoderar als actors socials. COSUDE aposta per enfortir una ciutadania capaç de respectar els drets humans i desenvolupar una cultura democràtica.

Així mateix, COSUDE recolza plenament la consecució dels ODM i s'adhereix al respecte de tots els convenis internacionals dels que el país és signatari i que comprometen accions d'harmonització i alineament de tota la comunitat internacional, amb la finalitat de reduir la pobresa de forma global.

4.1.7 Intermón Oxfam

Intermón Oxfam (IO), en la seva carta de presentació, concretament respecte el seu model de treball en cooperació, es presenta com una organització que entén que les arrels de la pobresa i la vulnerabilitat són la falta d'accés als drets bàsics en part degut a la discriminació de certs grups de població sobre d'altres. Per això, IO creu que el desenvolupament no es refereix tan sols a garantir l'accés a recursos econòmics i materials, sinó també a la promoció d'una ciutadania activa, a la participació i als canvis en la posició social. A més, IO creu fermament que el respecte als drets humans ajudarà a combatre la pobresa, la injustícia, a reafirmar la dignitat d'aquells que viuen en aquesta situació i a garantir el desenvolupament sostenible. De forma resumida, IO formula en el seu Pla Estratègic 2007-2012⁶⁸ que tota persona té drets a:

- Un medi de vida digne
- Serveis bàsics
- Protecció contra el perill
- Ser escoltat
- Un tracte igualitari

Intermón Oxfam Internacional va adoptar l'EBDH l'any 2000 en el seu anterior Pla Estratègic 2001-2006 "Per un món equitatiu" i a partir d'aquell moment IO inicia un procés de reflexió i aprenentatge per incorporar-lo a la pràctica. La idea subjacent és que la "millor via per combatre la pobresa i la injustícia en el món és fer convergir dos camins que fins el moment havien discorregut en paral·lel: els drets humans i el desenvolupament"⁶⁹.

Així, el propòsit de l'organització passa a formular-se en forma de 5 drets que comprenen:

1. el dret a uns mitjans de vida sostenibles

⁶⁸ Intermón Oxfam, "Plan estratégico de Oxfam Internacional, "Exigimos justicia" 2007–2012", 2007, [\[http://www.oxfam.org/es/about/accountability/plan-estrategico\]](http://www.oxfam.org/es/about/accountability/plan-estrategico)

⁶⁹ Intermón Oxfam, "Introducción al enfoque de derechos humanos en el desarrollo", 2007. Cuadernos temáticos para el cambio. Barcelona: Intermón Oxfam

2. el dret a uns serveis socials bàsics
3. el dret a la vida i la seguretat
4. el dret a ser escoltat
5. el dret a una identitat

Tots ells derivats dels principals tractats i declaracions internacionals.

L'EBDH es converteix per tant en un conjunt de principis **en els que basar totes les accions d'IO**, el que possibilita “analitzar les causes estructurals de la pobresa i la injustícia, per desenvolupar les capacitats dels titulars de drets i d'obligacions, i mesurar l'impacte de les nostres accions a la llum d'estàndards de drets humans internacionals reconeguts”.

Segons IO, des d'aquesta perspectiva, **els processos de canvi social i polític passen a ocupar el centre de les intervencions del desenvolupament**, des d'una concepció del desenvolupament humà que entén la pobresa, no només com la manca de recursos, sinó com “la manifestació de l'exclusió i la falta de poder”.

Un aspecte interessant de l'experiència de IO és la reflexió sobre el procés d'implantació de l'EBDH. IO argumenta que els enfocaments de desenvolupament es van substituint uns per altres i això pot fer canviar completament la manera d'interpretar la realitat. A més, IO és conscient de que quan un enfocament és substituït per un altre, el treball diari sobre el terreny no canvia a la mateixa velocitat ni en la mateixa mesura. En aquest sentit, IO ha adoptat l'EBDH de forma gradual, flexible, selectiva, i sobretot, en complementarietat amb un altre enfocament que també configura la forma de treballar d'IO, l'Enfocament de Medis de Vida Sostenible⁷⁰ (EMVS).

En aquest sentit, la connexió entre els dos enfocaments és a través del paper de les institucions i les organitzacions. Mentre que l'EMVS les considera com un instrument, l'EBDH les contempla en relació a la seva responsabilitat per garantir determinats drets i les posa en primer pla. La preocupació central és com els titulars de drets exigeixen el seu compliment i com els titulars d'obligacions compleixen la seva responsabilitat.

⁷⁰ L'EMVS es tracta d'un marc per comprendre la realitat en relació als actius (o capitals) amb els que compten diferents membres de les famílies per guanyar-se la vida, els riscos o la vulnerabilitat al context, les institucions i organitzacions amb les quals es relacionen i les estratègies que apliquen les persones per millorar les seves condicions de vida.

Per aquest motiu, IO veu l'EBDH com l'eina que aporta valor normatiu, és més transparent i absolut, analitza les relacions de poder i la discriminació, posa èmfasi en l'equitat i identifica millor l'exclusió social i estimula la mobilització social.

A IO, el procés d'aplicació de l'EBDH en els programes d'EMVS es realitza d'acord a la següent anàlisi, segmentada en 5 grans fases:

1. Identificació del marc normatiu en relació a les normes, lleis i convencions a nivell internacional, regional i nacional així com els mecanismes existents per a la seva garantia.
2. Identificació dels drets vulnerats per poder identificar quins drets no estan suficientment reconeguts i quins drets, tot i estar reconeguts, no estan garantits adequadament. L'anàlisi se centra en les causes subjacents de l'incompliment dels drets.
3. Identificació de les característiques socials que determinen l'exclusió del grup meta. D'aquesta manera IO pretén conèixer les condicions en les que es troben els diferents membres de les famílies per focalitzar les accions i polítiques orientades a superar les situacions d'incompliment parcial de drets.
4. Anàlisi de poder de les institucions tan formals com informals i identificació dels titulars de drets i d'obligacions. En aquesta fase s'inclou l'anàlisi de les capacitats dels titulars de drets en relació al coneixement dels seus propis drets, a la seva capacitat d'organització i coordinació i als mecanismes que tenen per exigir el seu compliment. A la vegada, s'analitzen les capacitats dels titulars d'obligacions en relació al coneixement d'aquestes, a la seva autoritat i voluntat per complir-les, a la seva capacitat legal i al seu accés a recursos humans, tècnics i econòmics.
5. Anàlisi de com transformar un dret reclamat en una política pública. Partint de l'assumpció de que l'Estat és titular d'obligacions, IO analitza quines són les

polítiques públiques amb les que l'Estat pretén donar resposta als diferents drets. Més concretament, es valora fins a quin punt respecta, protegeix o satisfà els drets adequadament. Però IO no realitza aquesta anàlisi en general, sinó que es focalitza sobre els grups meta les característiques dels quals han estat analitzades prèviament. D'aquesta manera, en el cas de que la política pública no respongui adequadament a alguns drets, IO pot contribuir a la seva focalització.

És important destacar que hi ha 2 consideracions sobre com IO entén l'aplicació de l'EBDH en els programes d'EMVS: per una banda que IO assumeix una concepció complexa de les relacions de poder, per la qual cosa els canvis que aspira a promoure afecten a polítiques, pràctiques, idees i creences, i per altra banda que el gènere s'inclou de manera transversal no només com a desagregació d'indicadors sinó incloent una anàlisi més complexa i estratègica.

Cas estudi IO

Aplicació de l'EBDH a Paraguai – Enfortiment de les comunitats indígenes i seguretat alimentària:

A Paraguai, un país en el hi viuen més de 6 milions de persones amb un elevat nombre de comunitats indígenes, un gran percentatge de la població depèn de l'agricultura, moltes vegades a nivells de subsistència. Paraguai és el país amb menys tributs, no existeix cap impost a la renda personal ni a l'exportació de la soja, el seu gra en or i un dels agreujants de la concentració de la terra; el 2,6% del total de propietaris posseeix el 85,5% del territori. La totalitat de la seva frontera amb Brasil està en mans dels 'brasiguayos', amos de més d'1 milió d'hectàrees dedicades a la ramaderia i a cultius com el de la soja. El baix preu de la terra, impostos quasi inexistent i la mà d'obra barata, expliquen aquesta apropiació, una nova amenaça al dret a la terra i territori de la població indígena i rural, especialment de les dones.

IO treballa en projectes de cooperació al desenvolupament a Paraguai des del 1991 en la cerca de la millora de la justícia econòmica i la ciutadania i governabilitat. Concretament, IO està treballant sota l'EBDH per assolir els següents objectius:

- Enfortir les organitzacions de camperols mixtes i de dones, promovent les seves aliances i millorant la seva capacitat de diàleg i proposta en el marc de polítiques

públiques que incentivin l'agricultura familiar camperola, el desenvolupament rural i el dret a la terra.

- Implementar estratègies que combinin el desenvolupament productiu, producció agroecològica i sostenible d'aliments, comercialització local i reconeixement del rol de les dones en la seguretat alimentària.
- Reduir la pobresa, desigualtat i inseguretat alimentària dels pobles indígenes, millorant la resistència dels seus medis de vida.
- Enfortir als pobles indígenes per a que demandin els seus drets i exigeixin la seva participació en el disseny, control i seguiment de polítiques de seguretat alimentària, reducció de riscos de desastres, tinència de la terra i accés a aigua i sanejament.

4.1.8 Action Aid International

La Action Aid International (AAI) és una organització de desenvolupament internacional fundada l'any 1972 que treballa per solucionar els problemes derivats de la pobresa en nens, famílies i comunitats de més de 30 països d'Àfrica, Àsia, Llatinoamèrica i el Carib. Un dels seus principals objectius és el de promoure l'educació bàsica per a que les persones puguin canviar les seves vides i millorar l'entorn en el que es desenvolupen.

La descripció d'aquest cas no tracta sobre un ús concret de l'enfocament en les activitats de programació, sinó de l'experiència de com AAI ha integrat els valors fonamentals de l'EBDH en el seu dia a dia, en les activitats i el funcionament de l'organització així com en les actituds i comportaments dels seus membres.

L'adopció formal de l'EBDH es va produir l'any 1999 amb el llançament de l'estratègia *Fighting Poverty Together*⁷¹ i des d'aleshores aquest enfocament forma part dels pilars de l'organització. AAI entén que la pobresa és una conseqüència directa de la violació dels drets humans i creu que les persones empobrides haurien de ser conscients que la seva situació no és una conseqüència dels seus propis fracassos o d'un fenomen natural

⁷¹ Action Aid International, "Fighting poverty together. ActionAid's strategy 1999-2005", 1999.
[\[https://actionaid.org.uk/doc_lib/fighting_poverty_together_strategy.pdf\]](https://actionaid.org.uk/doc_lib/fighting_poverty_together_strategy.pdf).

sinó que la seva situació és fruit d'un abús de drets humans. Un dels pilars de l'EBDH d'AAI es centra en la rendibilitat de comptes per part dels governs.

Amb la introducció de l'EBDH i els canvis que AAI ha anat adoptant paral·lelament en la seva estructura, s'han pogut apreciar una sèrie de canvis positius dins l'organització que poden atribuir-se, si més no en part, a una nova manera d'entendre el treball de l'organització. Aquests canvis inclouen:

1. **Una manera més holística d'entendre la planificació:** en el passat, AAI treballava amb una visió a llarg termini en algunes àrees geogràfiques en temes com l'educació o l'agricultura, enfocant-se en satisfer les necessitats bàsiques de les persones a través de la participació i l'apoderament. L'adopció de l'EBDH els ha permès tenir una comprensió més completa de les condicions i factors que perpetuen la pobresa, entenent les dinàmiques de poder locals i constatant que, en alguns casos, la viabilitat de les seves intervencions no era apropiada.

Així mateix, AAI ha passat d'enfocar-se en projectes concrets a mirar sobre tot el seu treball en el context d'un procés més ampli de canvi social que promogui llaços a través de programes i estratègies a diferents nivells.

Al promoure l'EBDH, la reflexió i el pensament crític en el sí de l'organització, ha propiciat un major qüestionament en la forma de treballar i una ampliació d'enfocaments, fet que ha significat una millora en la planificació del funcionament i aprenentatge de l'organització.

2. **Augment del treball en *partenariat* amb altres organitzacions:** arrel de l'adopció de l'EBDH han sorgit noves iniciatives i un treball amb els socis d'AAI, als quals se'ls ha animat a explorar i discutir les causes estructurals de la pobresa.
3. **Una major participació i treball en xarxes:** com que en l'EBDH és fonamental el desafiament dels desequilibris de poder, el treball en xarxa a nivell tant nacional com global s'ha considerat necessari des de la visió d'AAI.

4. **Una major col·laboració amb els moviments socials:** per a AAI, el treball amb els moviments socials és una prioritat, ja que han pogut observar com la implementació de l'EBDH és més fàcil i més efectiu quan la comunitat té el seu propi moviment social fort.
5. **Posar l'accent en les persones més marginades de les comunitats:** el treball realitzat posa de manifest que AAI ha treballat més que mai amb els col·lectius més marginats per fer possible la inclusió dels col·lectius exclosos en la vida social, política i econòmica de les seves comunitats.
6. **Mostrar exemples de grups que han aconseguit canvis immediats en les seves vides, una major identitat col·lectiva i una posició més forta per reclamar els seus drets a llarg termini:** AAI és conscient que la transformació de les forces profundes i arrelades que provoquen la marginació i la pobresa és una qüestió de llarg termini. No obstant, des de l'adopció de l'EBDH s'han apreciat alguns resultats quan els grups s'han organitzat per identificar i reclamar els seus drets i representar-se a sí mateixos en els espais de presa de decisions públics. També són conscients que no tot el canvi és només atribuïble a AAI, sinó que també hi actuen altres factors.
7. **Major dedicació al gènere i als drets de les dones:** el canvi introduït per l'EBDH ha propiciat una nova manera de treballar la dimensió de gènere introduint-la en la dimensió política.
8. **Major foment per a la construcció d'una ciutadania activa i solidària en el Nord:** AAI treballa fomentant la idea de que el desenvolupament és un dret i no caritat i demana a la ciutadania del Nord una participació activa per fomentar el canvi.

És interessant recollir com AAI disposa actualment d'un procés específic que consta de 6 fases per implementar l'EBDH en tots els projectes i programes de l'organització:

1. **Organitzar i crear consciència crítica:** el primer pas és augmentar la consciència a través de l'educació i el suport pràctic. Aquest pas desafia la

ignorància que tenen moltes persones empobrides sobre els seus drets. L'objectiu és canviar aquesta falsa percepció i fer-los entendre que hi ha una possibilitat pel canvi.

2. **Donar resposta a les necessitats de les persones a través dels drets que poden reclamar:** encara que AAI proporciona serveis de forma immediata i a curt termini a aquells que ho necessiten, AAI treballa amb la intenció d'assegurar que els drets humans bàsics de les persones siguin garantits a llarg termini pels titulars d'obligacions.
3. **Assegurar la participació i acció de les persones empobrides i excloses:** l'EBDH utilitzat per AAI demana la involucració de tots els titulars de drets.
4. **Prestar atenció a la distribució i canvis en el poder:** AAI actua confrontant-se o comproment-se amb aquells que estan al poder per tal de dirigir un canvi.
5. **Aprofundir la democràcia a tots els nivells:** AAI fa una crida per a un veritable Estat democràtic que garanteixi plenament la llibertat d'expressió, de participació, acció i la presa de decisions.
6. **Demandar a l'Estat (i a actors no estatals) que rendeixin comptes:** AAI demana que l'ESTAT reconegui els drets humans en la seva constitució, lleis i altres regulacions.

4.1.9 Save The Children

La missió de Save The Children (STC) és impulsar avenços significatius en la forma en que el món tracta als nens i nenes, amb l'objectiu de generar canvis immediats i perllongats en les seves vides. STC treballa per a que els seus drets, reconeguts en la Convenció sobre els Drets del Nen de les Nacions Unides, siguin una realitat en els nens de qualsevol part del món sense distinció de nacionalitat, origen, ètnia o religió.

Per la pròpia naturalesa de l'organització que treballa en pro dels drets humans, STC incorpora l'EBDH com a metodologia de treball, que consisteix en:

- Actuar directament sobre les violacions de drets
- Incidir en les polítiques públiques i en canvis legislatius
- Sensibilitzar a la població en temes que afecten a la infància

- Enfortir les capacitats de les comunitats i societat civil que recolza als drets humans de la infància
- Promoure la participació dels nens, nenes i adolescents
- Promoure la igualtat d'oportunitats entre nens i nenes de diferents realitats socials

STC incorpora l'EBDH per dues raons essencials:

1. Perquè recolza el conjunt de valors i creences sobre els éssers humans i sobre el desenvolupament expressats a través dels drets humans (per STC aquesta és una visió moralment correcta).
2. Perquè pensa que l'EBDH ofereix un bon número de beneficis pràctics front altres enfocaments com:
 - **Acord internacional i legitimitat.** L'objectiu i els estàndards s'han acordat universalment i s'expressen en un marc conceptual jurídic internacional, el qual comparteixen Govern, donants i societat civil. Això dóna a les organitzacions legitimitat i autoritat.
 - **Un clar objectiu compartit a llarg termini** (amb relació al ple compliment dels drets humans). Aquest objectiu pot ser compartit a més dels estàndards per mesurar el progrés cap al seu compliment, per a tots els que treballen en l'ajuda al desenvolupament.
 - **Rendició de comptes.** S'identifiquen les responsabilitats de tots els actors implicats (Govern, donants, sector privat, comunitats, individus, etc) i les diverses maneres en les que es poden rendir comptes d'aquestes responsabilitats.
 - **Apoderament pel ple exercici de drets.** Es considera essencial la participació activa dels grups menys afavorits i els grups discriminats per aconseguir la justícia social, la no-discriminació i el desenvolupament dels sectors més pobres.
 - **Equitat:** Hi ha un fort enfocament sobre la justícia, la igualtat i la llibertat, i una voluntat d'enfrontar-se als problemes de poder que corresponguin a l'arrel de la pobresa i l'explotació. Existeix també un compromís d'arribar als més exclosos.
 - **Major impacte i eficàcia.** Els enfocaments de drets es perceben com més eficaços en la lluita contra la injustícia, la pobresa i l'explotació, degut al seu èmfasi en la rendició de comptes, en el ple exercici dels drets i en l'activisme.

- **Un enfocament holístic.** L'EBDH incorpora el que es coneix àmpliament com “un tot integrat”.

STC ja fa anys que ha incorporat aquesta metodologia en la seva forma de treballar, de fet, ja l'any 2002 va publicar un manual sobre com aplicar un enfocament de drets en les fases de programació de les intervencions en cooperació al desenvolupament. L'any 2005 va publicar la segona edició⁷². Les recomanacions que es presenten en aquest manual són extretes de la pròpia experiència de STC en la seva aplicació de l'EBDH.

Com a conclusions d'aquest manual, STC exposa que la programació dels drets dels nens no és que sigui un concepte nou, ni “l'últim crit de la moda pel desenvolupament” amb paraules textuales, sinó que és una manera d'enfocar el treball que ha anat evolucionant a través de la seva llarga experiència i una clara articulació de certs valors. Per assolir l'estat actual, STC admet que certament el canvi cap a l'EBDH és un procés desafiant per a les organitzacions i crea un veritable repte a les seves pròpies percepcions així com un canvi en la seva manera de funcionar com a organització.

En poques paraules, l'EBDH és actualment l'enfocament amb el qual STC es troba arrelada profundament en un compromís mundial a llarg termini cap als drets humans, en un enteniment de la bona pràctica en el desenvolupament, i sobretot, en l'empenta de veure que es realitzen plenament els drets dels nens. STC diu a més que l'experiència d'aplicar l'EBDH en una varietat de contextos es torna més rica, més accessible i diversa. Manifesta que el veritable valor de l'EBDH està en el seu impacte durable en la vida dels nens, i això es farà fent cada vegada més evident a mesura que les organitzacions construeixin sobre la base de les seves experiències amb l'EBDH.

4.1.10 ANESVAD

La fundació ANESVAD és una ONG pel desenvolupament que treballa per promoure i protegir el dret a la salut així com per afavorir un canvi social que permeti abordar les causes estructurals de la pobresa, la desigualtat i l'exclusió social. Segons ANESVAD,

⁷²Save The Children, “Programación de los Derechos del Niño. Cómo aplicar un Enfoque de Derechos en la programación – Un manual para los miembros de la Alianza Internacional Save the Children”, 2005, [http://www.empresasxlainfancia.org/imagenes/notas/programacio_gq0hi.pdf].

L'EBDH tracta de superar la concepció de les persones com simples beneficiàries o usuàries de serveis per considerar-les com titulars de ple dret i presenta un potencial molt gran per fer front a les dimensions de la pobresa que no només es limita a l'àmbit econòmic sinó que té a veure també amb unes condicions de vida dignes (amb salut, educació, treball, habitatge, etc.), el desenvolupament de capacitats i coneixement. Considerar la pobresa com una causa de la vulneració de drets constitueix, per tant, un desafiament impostergable quant als valors morals universals i quant als compromisos jurídics que han estat adquirits pels Estats.

Partint d'aquesta base, ANESVAD ha incorporat l'EBDH en els últims anys, reorientant models assistencialistes, fomentant la participació comunitària i la presa de consciència, enfortint la societat civil, apoderant a la població i incidint en polítiques públiques. Simultàniament, ANESVAD ha combinat una atenció sanitària integral, centrada en les persones, amb activitats de promoció i protecció de la salut i la formació de personal sanitari, social i educatiu.

Per ANESVAD, ONG especialitzada en l'àmbit sanitari, la salut és un dret humà inalienable i la seva realització s'ha de fer efectiva per avançar en el camí del desenvolupament, perquè la falta de salut és una causa i conseqüència inevitable de la pobresa.

Cas estudi - ANESVAD

Aplicació de l'EBDH a la Índia – Garantint el dret a la salut en malalts de lepra:

A la Índia, la pobresa està en l'arrel de tots els problemes de salut, i la lepra no és una excepció. Fins l'any 2006, el país comptava amb un programa especialitzat dirigit a les persones que patien aquesta malaltia, però amb la declaració de l'eliminació de la lepra com un problema de salut pública, aquest servei es va integrar dins del sistema de salut pública nacional. Un pas que hauria d'haver significat una assumpció real del problema, va provocar no obstant que mils de persones afectades deixessin de rebre l'atenció sanitària necessària. Com a conseqüència, entre altres deficiències, es va detectar que el personal sanitari públic no estava capacitat per tractar o detectar la malaltia.

La disponibilitat de serveis, el tractament, el personal qualificat, juntament amb els programes e detecció precoç, constitueixen no obstant, claus per eliminar aquesta malaltia i garantir els drets de les persones afectades. L'estratègia LEAP (Programa d'Acció per a l'Eliminació de la Lepra per les seves sigles en anglès de Leprosy Elimination Action Programme) promoguda per ALERT INDIA (Una ONG local) i ANESVAD fan èmfasi en aquests dèficits.

Gràcies al treball realitzat fins ara, ANESVAD ha establert 89 Centres de Referència pel tractament de la lepra, format a prop de 9.000 persones del sistema de salut pública per prestar serveis oportuns i de qualitat, disposat serveis de salut per a més de 13.000 persones afectades i contribuït a la millora en la detecció precoç, particularment en àrees rurals i tribals, formant a més de 21.000 voluntaris.

La vigilància epidemiològica i avaluació del programa de control de la lepra s'ha concentrat a més en demanar polítiques i mecanismes pertinents dels serveis de lepra amb l'objectiu d'evitar la discriminació de les persones afectades. En definitiva, des del punt de vista del dret a la salut, l'objectiu de la LEAP ha estat i és, garantir la disponibilitat dels serveis de la lepra així com per d'altres malalties.

4.2 Casos de suport teòric a l'EBDH

4.2.1 Australian Agency for International Development

L'Agència Australiana per al Desenvolupament Internacional (Australian Agency for International Development (AusAID)) és l'agència governamental australiana responsable de l'ajuda al desenvolupament i té per objectiu principal combatre la pobresa arreu del món. Així mateix, AusAID proporciona assessorament i suport al Ministeri d'assumptes exteriors en les polítiques de desenvolupament i en els plans de cooperació per reduir la pobresa en els països en vies de desenvolupament.

El programa d'ajuda al desenvolupament d'AusAID dona ple suport a la promoció dels drets humans i ho explicita en els següents 6 principis:

- Els drets humans són una prioritat pel Govern. Els drets civils i polítics s'equiparen als drets econòmics, socials i culturals.
- El programa d'ajuda continuarà dirigint les seves activitats adreçades als drets econòmics, socials, culturals, polítics i civils. Es donarà especial èmfasi a la creació de la capacitat institucional perdurable per promoció i protecció dels drets humans.
- Es donarà èmfasi a les activitats pràctiques i assolibles. Aquestes activitats serviran com a complement i contribuiran a la creació d'un espai de diàleg sobre drets humans.
- El programa d'ajuda desenvoluparà les seves activitats de forma bilateral en cooperació amb països socis, però també a nivell regional i multilateral.
- AusAID tindrà en compte el posicionament de les contraparts en matèria de drets humans i prendrà les mesures necessàries en cas de greus violacions dels drets humans.
- AusAID continuarà treballant conjuntament amb altres agències governamentals en matèria de drets humans així com ONG i organitzacions de drets humans d' Austràlia.

A través de la posada en pràctica d'aquests principis, mitjançant l'EBDH, AusAID pretén assolir l'objectiu de contribuir a la reducció de la pobresa i assolir el desenvolupament sostenible en aquells països amb els quals coopera. Cal remarcar que AusAID comparteix la perspectiva de que el desenvolupament i els drets humans es reforcen mútuament. A més, remarca que el programa d'ajuda d'AusAID dirigeix totes les seves activitats a la realització dels drets humans.

És interessant fer referència a les subvencions que otorga AusAID a organitzacions que treballen per a la promoció i protecció dels drets humans en països en vies de desenvolupament. Aquestes subvencions corren a càrrec de la Human Rights Grants Scheme (HRGS).

L'adopció de l'EBDH en la cooperació Australiana però és molt recent. El passat 11 de febrer, l'expert independent de Nacions Unides, Cephass Lumina va fer una petició urgent al govern australià⁷³ per a que adoptés l'EBDH en la seva política i tots els programes d'ajuda al desenvolupament d'AusAID per assegurar un desenvolupament sostenible i garantir que tots els països receptors siguin capaços de realitzar les seves obligacions respecte els drets humans.

Lumina va remarcar que tot i que alguns programes d'AusAID, directa o indirectament, promocionaven els drets humans, no disposava d'una política específica que requerís a tots els seus programes la incorporació de l'EBDH.

A partir d'aquesta declaració, i com s'ha comentat al principi, AusAID ha manifestat la seva clara voluntat d'aplicar l'EBDH de forma transversal en totes les seves activitats i incloure'l en la seva política de cooperació al desenvolupament. Ja que aquest manifest és molt recent, no s'han trobat casos pràctics de projectes o programes realitzats en base a l'EBDH.

4.2.2 Agència Espanyola de Cooperació Internacional al Desenvolupament

L'Agència Espanyola de Cooperació Internacional al Desenvolupament (AECID), en la seva carta de presentació es presenta com un organisme que té per objectiu aconseguir un desenvolupament humà sostenible, l'eradicació de la pobresa, la construcció activa de la pau, i l'exercici ple dels drets d'una ciutadania global. Lluita contra la pobresa i l'exclusió, defensa la pau, el medi ambient i el desenvolupament sostenible, actua en conflictes i desastres naturals i promou drets com l'educació, la salut, la cultura i l'alimentació. Més concretament, en el seu conjunt d'objectius, defineix com una fita el “contribuir a la pau, la llibertat i la seguretat humana, promovent el respecte als drets humans i el desenvolupament dels sistemes democràtics”.

⁷³ Nacions Unides, “A human rights-based approach needed for Australia’s development aid programmes – UN expert”, 2011, [<http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=10723&LangID=E>].

Pla Director de l'AECID 2009 - 2012⁷⁴:

L'últim Pla Director de l'AECID del 2009 – 2012, ja en la introducció planteja els reptes als quals s'ha d'afrontar en base al context internacional complex en el qual ens trobem i sobretot fent referència als ODM i a tots els reptes que comporta la globalització; una globalització la qual l'AECID es planteja participar per a que sigui més inclusiva i equitativa per afrontar les desigualtats i problemes globalment compartits, entre ells la pobresa com a primer pla. En aquests sentit, l'AECID s'imposa una obligació en el reconeixement de la pobresa com a causa i efecte de la negació dels drets humans reconeguts a la DUDH.

És interessant remarcar que aquest Pla Director aposta per una renovació respecte l'últim Pla Director, ja que estan explícits elements essencials que no ho estaven amb anterioritat com nous principis i enfocaments, una renovada missió i visió. També fa referència a la necessitat de que els propis agents compromesos amb la cooperació han de canviar les formes actuals de treballar, les cultures organitzatives així com la manera de fer polítiques de desenvolupament.

L'AECID construeix les seves bases per a una política de desenvolupament sobre diversos enfocaments, els quals, argumenta, són complementaris i es reforcen mútuament. Un d'ells és l'EBDH, juntament amb l'enfocament de desenvolupament humà.

Amb l'enfocament de desenvolupament humà, l'AECID pretén contribuir a que els ésser humans puguin escollir lliurement i ser protagonistes del seu propi procés de desenvolupament. En aquest sentit, aquest Pla Director utilitza aquest enfocament com a pilar de la política de l'AECID afirmant que la manca d'oportunitats o llibertats està en la base de la pobresa i que lluitar contra aquesta implica fer front a una multitud de formes de privació, no només en termes de renda i consum, sinó també en l'accés a serveis bàsics com l'educació i la salut, i l'exercici dels seus drets, entre molts altres. Donada aquesta interrelació entre aquesta multiplicitat de dimensions de la pobresa, l'AECID no només aposta per incidir en un creixement econòmic sinó també que aquets

⁷⁴ AECID, "Plan Director de la cooperación española 2009 – 2012",
[\[http://www.aecid.es/galerias/publicaciones/descargas/libro1_PlanDirector_LR.pdf\]](http://www.aecid.es/galerias/publicaciones/descargas/libro1_PlanDirector_LR.pdf).

creixement sigui inclusiu i vagi també acompanyat pel respecte i el compliment dels drets humans.

El present Pla Director doncs manté i profunditza la seva aposta per l'EBDH ja formalitzada en l'anterior Pla Director en el que explicita que **l'EBDH és el marc de referència amb el qual s'ha de basar tota la cooperació espanyola**. Això implica no només un canvi en l'orientació de les actuacions sinó també en la pròpia anàlisi dels problemes de desenvolupament, la seva identificació i definició, així com en la manera de portar a terme les actuacions de cooperació.

D'acord amb l'Enteniment Comú sobre l'EBDH de les Nacions Unides (veure pàgina 65), la Cooperació Espanyola reconeix que la seva política i intervencions han d'anar dirigides a promoure la realització dels drets humans segons la DUDH i altres instruments internacionals de drets humans, les seves accions s'han alineat amb els estàndards internacionals de drets humans i han de servir de guia per a la programació de la cooperació pel desenvolupament i reconeix que aquesta contribueix a l'enfortiment de les capacitats dels titulars de drets per a que reclamin els seus drets i dels titulars d'obligacions i responsabilitats per a que compleixin amb les seves obligacions.

És interessant analitzar la ferma aposta que té l'AECID a l'hora de potenciar l'EBDH en totes les seves accions i com ho emfatitza en base als següents principis recollits (i ressaltats) en aquest Pla Director:

- Definició dels **objectius de cooperació en termes de drets humans** concrets, individuals i col·lectius.
- **No discriminació i atenció a grups vulnerables**. La planificació, programació, gestió, seguiment i avaluació prestant atenció a la discriminació, equitat i igualtat, així com a aquells grups més vulnerables.
- **Responsabilitat i Estat de dret**. Orientació cap a l'enfortiment de les capacitats de l'Estat com a primer responsable de garantir els drets humans, així com altres actors no estatals.

- **Rendició de comptes mútua.** Exigència en la incorporació de mecanismes de seguiment i rendició de comptes com una de les obligacions dels Estats front als titulars de drets.
- **Construcció i exercici de la ciutadania.** Construcció de ciutadania en base a l'EBDH deixant enrere una visió assistencial de simples beneficiaris de projectes, receptors de donacions, clients de serveis o involucrats d'un projecte.
- **Apoderament i participació.** Participació i apoderament com a elements fonamental per garantir el compliment dels drets com a elements de transformació de les relacions de poder en base als drets humans a favor d'una societat més democràtica.

Es constata doncs que la transversalització dels drets humans és un dels principals eixos d'actuació de la política espanyola de cooperació i l'EBDH es consolida com una metodologia de treball de l'AECID.

Així queda palès també en la seva voluntat d'oferir cursos de formació en drets humans per a actors de la cooperació al desenvolupament en els que s'ofereixen tallers específics sobre l'EBDH en les polítiques i accions de la cooperació al desenvolupament. L'AECID pretén així contribuir al canvi de paradigma que regeix la cooperació al desenvolupament i aconseguir així que totes les accions que porten a terme els actors de la cooperació tinguin en compte i integrin els drets humans i apliquin i s'apropiïn de l'EBDH.

Val a dir, que a l'igual que en el cas de l'ACCD, no s'han trobat experiències reals de l'aplicació de l'EBDH en els programes i/o projectes de cooperació al desenvolupament de l'AECID. En tot cas però, es pot evidenciar clarament el suport que l'AECID dona a l'EBDH.

4.2.3 Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

L'ACCD, l'organisme de la Generalitat de Catalunya responsable de gestionar les polítiques de cooperació al desenvolupament i acció humanitària té com a principal objectiu contribuir a canviar les relacions Nord-Sud i afavorir l'èxit dels processos i els

models de desenvolupament dels països empobrits. El Govern i la ciutadania de Catalunya se sumen així a la comunitat internacional en la lluita contra la pobresa i les desigualtats, i en la millora significativa de l'accés a la sanitat, l'educació i l'aigua, l'ampliació de drets humans o la governança democràtica, entre altres, amb una acció transformadora i compromesa amb els pobles més desfavorits del món.

Pla director de l'ACCD 2011 – 2014⁷⁵:

El Pla director de cooperació al desenvolupament 2011-2014 de la Generalitat constitueix l'instrument principal de planificació estratègica de la política pública de cooperació al desenvolupament i emmarca el tercer cicle de planificació de la política de la Generalitat en matèria de cooperació al desenvolupament.

Un dels capítols d'aquest Pla Director es titula “Promoure una cooperació al desenvolupament transformadora”, en el que es reclama una concepció transformadora per promoure canvis profunds en les relacions i les estructures que incideixen sobre els processos de desenvolupament dels països socis i sobre les relacions entre els països del nord i del sud. En coherència amb això, i per a garantir la continuïtat amb el cicle de planificació anterior, el Pla proposa tres objectius transversals: la promoció de l'equitat entre les dones i els homes; la governança democràtica, els drets humans i l'enfortiment del teixit social, i la sostenibilitat del desenvolupament.

Pel que fa a l'objectiu de promoure el respecte integral i la consolidació dels drets humans, la governança democràtica i l'enfortiment del teixit social en el conjunt de l'acció de cooperació al desenvolupament del Govern, el Pla proposa el desplegament de les directrius d'aplicació d'aquest objectiu; la incorporació de **l'enfocament dels drets humans**, la governança democràtica i l'enfortiment del teixit social en els instruments de planificació, de seguiment i d'avaluació, i també la seva aplicació en el desplegament de prioritats sectorials i geogràfiques, modalitats i instruments, i en l'establiment d'aliances per a l'acció.

⁷⁵ ACCD, “Pla director de cooperació al desenvolupament 2011 – 2014”,
[\[http://www20.gencat.cat/docs/cooperaciocatalana/Continguts/01ACCD/05pla_director/Pla_director_2011_2014.PDF\]](http://www20.gencat.cat/docs/cooperaciocatalana/Continguts/01ACCD/05pla_director/Pla_director_2011_2014.PDF).

L'ACCD situa la promoció de la democràcia i els drets humans en el nucli dur de la seva agenda de la cooperació al desenvolupament, pel seu valor intrínsec i per la seva forta associació amb els processos d'ampliació de les capacitats de realització vital. De fet, el mandat que s'obre amb el Pla director de cooperació al desenvolupament 2011-2014 es caracteritza pel desplegament efectiu d'aquest objectiu transversal d'acord amb els criteris, les prioritats i les recomanacions que s'extreuen de les directrius de promoció, de protecció i de garantia dels drets humans, la governança democràtica i l'enfortiment del teixit social. L'ACCD defineix a més dos grans objectius al respecte:

- Incorporar l'EBDH, la governança democràtica i l'enfortiment del teixit social en tot el cicle de la política pública de cooperació al desenvolupament.
- Incorporar l'EBDH, la governança democràtica i l'enfortiment del teixit social en totes les actuacions de cooperació al desenvolupament

Queda ben clar doncs **el suport de l'ACCD vers la incorporació de l'EBDH com un objectiu transversal en totes les seves fases i actuacions**. No obstant és interessant fer una anàlisi de com l'ACCD categoritza la incorporació dels drets humans en les seves prioritats d'acció segons la línia estratègica de desenvolupament, de la qual el Pla director estableix que el 85% dels recursos s'adrecin a 7 objectius estratègics de desenvolupament:

- Els 2 primers fan referència als drets socials bàsics (dret a la salut i dret a l'educació)
- El tercer a les capacitats productives i comercials i a l'ocupació
- Els 3 següents a la singularització dels objectius transversals (drets humans, governança democràtica i enfortiment del teixit social, apoderament de les dones i sostenibilitat ambiental
- El darrer fa referència a la construcció de la pau

Més concretament, a l'objectiu estratègic de drets humans, governança democràtica i enfortiment del teixit social i a l'objectiu d'apoderament de les dones, el Pla atribueix a aquest objectiu, per la seva capacitat transformadora, un percentatge de despesa mínim del 15%. Complementàriament, el Pla proposa destinar un 20% dels recursos de la línia

estratègica de desenvolupament als drets i serveis socials bàsics. Finalment, el Pla disposa que el 15% de la línia de desenvolupament que no s'adreça als set objectius estratègics es faci a objectius de desenvolupament alineats amb l'agenda internacional de desenvolupament i que considerin, entre altres, la cooperació cultural, el dret a l'habitatge i el suport a l'autonomia i als drets de les persones amb discapacitats.

Fruit d'aquesta anàlisi es pot concloure com per una banda l'ACCD reivindica la necessitat d'incorporar els drets humans en totes les seves fases d'acció (a través de l'EBDH com una metodologia transversal) però per altra banda està identificant diferents objectius estratègics associats a diferents drets, anul·lant així el valor intrínsec de l'EBDH de tenir en compte els drets humans com a drets interdependents. A més a aquests drets se'ls atribueix una partida pressupostària predefinida, la qual cosa implica que les accions de la cooperació catalana en base als drets humans no es conceben com a accions globals a tenir en compte en totes les seves actuacions, sinó que responen més aviat a unes a objectiu sectorial. Per tant, es pot constatar que l'ACCD fa un primer pas en la incorporació de l'EBDH però encara no l'ha adoptat com un enfocament global. Per altra banda, cal dir que no s'han trobat casos pràctics de la cooperació catalana sota aquest enfocament que puguin evidenciar el seu èxit.

És interessant també fer referència al *Dictamen encarregat per l'ACCD per a l'elaboració del Pla director de cooperació al desenvolupament 2007- 2010*⁷⁶ elaborat per l'Institut de Drets Humans de Catalunya (IDHC) en el que recomana que la realització dels drets humans sigui un objectiu transversal a totes les actuacions de cooperació finançades per l'ACCD, i que a la vegada, l'Agència endegui una estratègia específica de promoció i garantia dels drets humans i doni suport a projectes que tinguin per objecte específic la millora en la protecció dels drets humans en els països receptors de l'ajut. El mateix document però manifesta que no es pot enfocar tota la política de cooperació al desenvolupament només des del prisma dels drets humans perquè, per molt que la noció de “desenvolupament” els integri plenament, aquesta visió podria “difuminar” en excés altres aspectes igualment importants, com l'econòmic i el social.

⁷⁶ ACCD, “Dictamen encarregat per l'ACCD per a l'elaboració del Pla director de cooperació al desenvolupament 2007- 2010”, [<http://www.idhc.org/cat/documents/InformeCOOPERACIO.pdf>].

4.2.4 Fundació Vicente Ferrer

La Fundació Vicente Ferrer (FVF) és una ONG de desenvolupament compromesa amb el procés de transformació d'una de les zones més pobres i necessitades de la Índia, l'estat de Andhra Pradesh i d'algunes de les comunitats més desfavorides i excloses del sistema de castes indi.

La missió de la FVF és erradicar la pobresa extrema a la Índia a través del desenvolupament de projectes i de les accions necessàries per afrontar-se a les necessitats de les comunitats més desfavorides. La seva visió és millorar les condicions de vida dels grups més desfavorits de la Índia, augmentar la seva dignitat i autoestima i donar-los-hi els medis necessaris per combatre la pobresa. A més FVF té com a objectius garantir el desenvolupament sostenible amb la participació de les pròpies comunitats i promoure el desenvolupament adaptant-se en el temps a les necessitats reals de les persones.

És interessant analitzar els valors que predica la FVF, entre ells el d'afavorir la participació activa de les comunitats amb les quals treballa: les necessitats integrals i el desenvolupament de les pròpies capacitats o potencialitats són assumits per la FVF com a drets humans, és a dir, que s'ha de respectar el dret de les persones a participar en la solució dels seus problemes. De forma més genèrica, la FVF remarca que, després de 42 anys d'existència, els drets humans encara es consideren com un valor plenament vigent en l'organització. Deixa entendre doncs que el respecte i la promoció dels drets humans són un aspecte clau en les accions de cooperació de la FVF. Tenint en compte les àrees de treball de la FVF (Educació, sanitat, persones amb discapacitat, dona, habitatge i ecologia) se sobreentén que els seus projectes es basen en un enfocament de drets humans.

A la realitat però, i en vista de la tipologia de projectes que porten a terme, es pot observar que tot i que la FVF fa referència a que els drets humans formen part del seu ADN, la seva contribució al desenvolupament encara segueix una filosofia assistencialista. Per posar alguns exemples, en l'àmbit de la sanitat centren la seva

activitat en aquests objectius estratègics: articulació d'una xarxa sanitària rural que assoleixi la cobertura sanitària bàsica, detecció precoç de malalties dels mateixos poblats, prevenció de les malalties mitjançant l'educació sanitària i la conscienciació, i la formació de professionals de la salut. Evidentment aquests objectius donen resposta a la consecució d'alguns dels drets humans recollits en la DUDH, però ho fan clarament sota un enfocament assistencialista i no de drets humans.

En definitiva, mostrem la FVF com a exemple d'ONG que sí fa referència als drets humans i ressalta la seva importància en el desenvolupament de les comunitats més desfavorides, però en aquest cas encara no està incorporant IEBDH en les seves accions, tot i que en fa referència.

5. Discussió i conclusions

Com s'ha constatat al llarg de la present memòria, els resultats de la cooperació internacional al desenvolupament no han estat els esperats en aquestes últimes dècades; algunes fonts inclús mantenen que ha empitjorat la qualitat de vida de les persones empobrides o el que és pitjor, ha situat als països receptors de l'ajuda en una cruïlla que difícilment se'n sortiran a l'estar sotmesos a les decisions per part dels donants i a l'augmentar la seva dependència respecte l'ajuda externa que reben. A més, la cooperació internacional al desenvolupament sovint s'ha utilitzat com una eina dels governs per avançar en les seves estratègies geopolítiques. Pel què fa a les ONG, tot i que la seva visió no sigui tant estratègica i responguin a més a uns valors ètics i morals, els resultats tampoc han estat els esperats.

Són varies les raons que han conduit a aquesta situació d'estancament en la lluita contra la pobresa, tot i que també val a dir que moltes de les tasques realitzades fins ara han tingut un gran impacte pel desenvolupament de moltes regions i països. Algunes de les principals raons han estat:

- Els interessos ocults de moltes agències de cooperació
- La condicionalitat exigida per molts donants
- La falta d'harmonització i control per part de tots els actors, sobretot els donants
- La sovint presa de decisions unilaterals per part dels donants en els projectes i accions al terreny
- La visió assistencialista a la qual donaven resposta més a unes necessitats immediates que no pas la resposta als seus drets
- La falta d'una visió de sostenibilitat dels projectes iniciats pels donants

Des de fa uns anys però, diverses organitzacions i experts han anat obrint el debat d'implementar nous escenaris per a una veritable transformació de la cooperació al desenvolupament, de manera que aquesta sigui més eficaç i evidencii resultats que donin resposta a la lluita contra la pobresa.

En aquests sentit han aparegut noves visions sobre com encarar la cooperació al desenvolupament per assolir un veritable impacte en la reducció de la pobresa. En són exemples la Declaració de París (veure pàgina 60) o els ODM (veure pàgina 34). Respecte aquesta memòria, el més interessant és fer referència al reconeixement de diversos actors quant a la relació intrínseca existent entre el desenvolupament i els drets humans com una nova manera de combatre la pobresa. És en la Declaració de Viena en la que la comunitat internacional afirma que la democràcia, el desenvolupament i els respecte pels drets humans i de les llibertats fonamentals són interdependents i es reforcen mútuament.

És en aquest sentit que apareixen en escena els drets humans dins l'àmbit de la cooperació internacional (cal dir que des de feia anys ja hi havia agents tant governamentals com de la societat civil que treballaven per a la protecció i promoció dels drets humans però no com un eix integral dins l'àmbit de la cooperació). Els drets humans han entrat a formar part del sistema de cooperació al desenvolupament a través de l'EBDH, focus d'atenció d'aquesta memòria.

Assistim en l'actualitat a una tendència creixent a aplicar l'EBDH a les iniciatives de la cooperació al desenvolupament, així queda constatat al llarg de la present memòria. No es tracta d'una nova metodologia de treball que han anat incorporant de forma aïllada alguns dels agents de la cooperació (siguin agències governamentals, ONG, etc.) ni una nova moda de treball, sinó que compte amb el suport i el reconeixement de grans organitzacions internacionals, entre elles Nacions Unides. Per tant, estem parlant d'un nou paradigma de treball en la lluita contra la pobresa en que es vol donar resposta a les necessitats dels més desfavorits mitjançant la garantia dels seus drets i no com a *simples* beneficiaris de serveis. Com s'ha anat observant en aquesta memòria, és molta la informació teòrica sobre què és l'EBDH, què aporta de nou, quins són els seus beneficis i inclús com es materialitza en les propostes d'acció. Però, què passa a la pràctica?

Aquesta és la pregunta a la qual ha volgut donar resposta aquesta memòria. Per una banda es pot concloure que cada vegada hi ha més actors que incorporen de forma transversal l'EBDH, en són exemples UNICEF, la cooperació sueca (SIDA), ActionAid o ANESVAD per citar-ne alguns i constaten, a través de les seves experiències, com la

incorporació de l'EBDH els ha aportat uns millors resultats i més sostenibles en les seves contribucions al desenvolupament. Evidencien doncs que l'EBDH els ha permès treballar sota un planejament molt més holístic, més participatiu i sobretot dirigit a les comunitats més empobrides afavorint-los una millor resposta a les seves necessitats mitjançant la seva consciència sobre els seus drets i dotant-los de les eines necessàries per demanar que aquests siguin garantits. Dit d'una altra manera, aquestes organitzacions constaten que gràcies a l'EBDH han aconseguit combatre els desequilibris de poder assolint una veritable transformació tant social com política en aquelles regions en les quals han treballat.

D'altra banda, moltes organitzacions comencen a parlar de drets humans, i algunes d'elles fan referència a l'EBDH en els seus estatuts, polítiques, missions, etc. però a la pràctica encara no mostren resultats tangibles. El perquè d'aquest posicionament és difícil de respondre, segurament es deu a que aquestes organitzacions, com AusAID, o l'ACCD, són conscients d'aquest nou paradigma, però encara no tenen les eines o recursos necessaris per posar en pràctica l'EBDH de forma transversal. Com s'ha pogut comprovar, aplicar l'EBDH de forma integral no és una tasca senzilla, hi ha forces limitacions i reptes a emprendre (veure capítol "Limitacions en la incorporació de l'EBDH", pàgina 82) i és possible que molts agents no estiguin encara disposats a apostar pel canvi. Val a dir que no tot és blanc o negre, encara que moltes organitzacions facin referència a l'EBDH, no significa que l'hagin d'incloure de forma totalment transversal. De fet, hi ha organitzacions que segueixen treballant en una cooperació tècnica que dona resposta a necessitats a través de serveis, però que alguns dels seus projectes sí treballen sota l'EBDH, encara que evidentment no suposi un canvi del model del treball per a la institució. D'altra banda, hi ha moltes organitzacions (no esmentades en la memòria) que encara avui dia segueixen treballant d'una forma totalment assistencialista i ni tan sols conceptualitzen el marc dels drets humans en les seves accions.

Com a conclusió final, podem assegurar que l'EBDH ha «aparegut» com un nou paradigma de cooperació al desenvolupament el qual està sent utilitzat per les organitzacions de cooperació internacional al desenvolupament referents a nivell global i estan començant a aportar resultats objectius de la seva eficàcia i sostenibilitat. S'està

consolidant cada vegada més com un nou paradigma de treball de garantia contra la reducció de la pobresa, que en definitiva, és el principal objectiu de la cooperació al desenvolupament.

Per últim, caldrà analitzar si en un futur els agents de la cooperació internacional al desenvolupament que encara no s'han sumat a aquesta nova forma de treballar decideixen incloure l'EBDH i per altra banda caldrà mesurar de forma molt més concreta com l'enfocament de drets humans contribueix a una transformació social i política a nivell mundial (no a escala local com evidencien ara els casos analitzats) i realment assoleix l'objectiu de reduir la pobresa de forma considerable en tot el món, objectiu que queda lluny d'assolir ara per ara.

6. Referències bibliogràfiques

- Action Aid International (1999), *Fighting poverty together. ActionAid's strategy 1999-2000*.
- ActionAid International (2008), *Where does it hurt? The impact of the financial crisis on developing countries*, London.
- Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD) (2011), *Pla director de cooperació al desenvolupament 2011 – 2014*.
- Agència Espanyola de Cooperació al Desenvolupament (AECID) (2009), *Plan Director de la cooperación española 2009 – 2012*.
- Alfonso, JM. (1981), La posición de los países socialistas frente a los derechos humanos”, *Revista de Estudios Políticos Nueva Época*, Núm. 19, Enero-Febrero 1981.
- Amnistía Internacional (2011), *Informe 2011– El estado de los derechos humanos en el mundo*, Editorial Amnistía Internacional (EDAI), Madrid.
- Arellano, J. *La Cooperación ante el reto de las industrias extractivas ¿Es posible trabajar con un EBDH en estos contextos? Ponencias, Actores no estatales y enfoque basado en derechos humanos*.
- Asociación Pro Derechos Humanos de España, Isi Argonauta (2008), “*Enfoque basado en derechos humanos y cooperación internacional para el desarrollo*” *Documentos para el debate*. I Jornadas Internacionales, Madrid, abril 2008.
- AusAID (2005), *The Logical Framework Approach. AusGuideline*.
- Ávila Hernández, FM. y Martínez de Correa, LM (2008) *¿Contra la Universalidad de los Derechos Humanos?. Propuestas para un debate*, Universidad del Zulia.
- Baulch, B. “AID FOR THE POOREST? The Distribution and maldistribution of International development assistance”, Institute of Development Studies, *CPRC Working Paper N°35*.
- Benítez, MJ. *Derechos Humanos*, Universidad Nacional Experimental Rómulo Gallegos.

- Bobbio, N. (1966). *L'illusion du fondement absolu. Le fondement des droits de l'homme (Actes des entretiens de L'Aquila, 14-19 septembre 1964)*, Institut International de Philosophie. Firenze: La Nuova Italia.
- Boni, A, Jordi P. y Andrés H. (2010), *Otra manera de concebir las intervenciones de codesarrollo: el enfoque basado en derechos humanos*. Incluido en Lacomba, Joan y Fernando Falomir (2010) *De las migraciones como problema a las migraciones como oportunidad*
- Boni, A. *Las propuestas del enfoque de la ayuda inclusiva. Revisando el poder y las relaciones del sistema de cooperación internacional*. Grupo de Estudios en Desarrollo. Departamento de Proyectos de Ingeniería, Universidad Politécnica de Valencia.
- Cano, D. “Análisis económico de China y de su modelo de crecimiento: ¿Es sostenible?”, *Revista valenciana d'estudis autonòmics*, nº45/46.
- CARE y Oxfam America (2007) *Rights-based Approaches. Learning Project*
- Cassin, R. (1951), “La Déclaration Universelle et la mise en oeuvre des droits de l'homme”, *Recueil des Cours de l'Académie de Droit International de La Haye*, II, pp. 241-365.
- Castellano, D. (2004), *Racionalismo y derechos humanos. Sobre la anti-filosofía político-jurídica de la "modernidad"*, Primera edición, Madrid:
- Cerna M., *La universalidad de los derechos humanos y la diversidad cultural: la realización de los derechos humanos en diferentes contextos socioculturales*, Serie: Estudios de Derechos Humanos, Tomo II.
- Cornwall, A. y Celestine NM, (2005) *Why Rights, Why Now? Reflections on the Rise of Rights in International Development Discourse*.
- Del Río, O. (2009), “TIC, derechos humanos y desarrollo: Nuevos escenarios de la comunicación social”, *Anàlisi*, 38, 2009: 55-69.
- Department for Development Policy and the Press and Communication Department, Ministry for Foreign Affairs, *Change for Freedom - Policy For democratic development and human rights in Swedish development cooperation, 2010–2014*, 2010.
- DFID (2011), *Guidance on using the revised Logical Framework*.
- Easterly, W. 1999. “Life During Growth.” *Journal of Economic Growth* 4(3): 239–76.

- Easterly, W. (2006). *La carga del hombre blanc*. Penguin Press HC.
- EuropeAid (2004), *Aid Delivery Methods. Project Cycle Management Guidelines*.
- Ferguson, C. (2008), *Linking Human Rights and Aid Effectiveness for Better Development Results: Practical Experience from the Health Sector*, Report for the Human Rights Task Team of the OECD-DAC Network on Governance (GOVNET).
- Foresti, M, D. Booth and T. O’Neil (2006), *Aid effectiveness and human rights: strengthening the implementation of the Paris Declaration*, London: Overseas Development Institute.
- Foresti, M, E. Ludi (2007), *Human Rights and Livelihood Approaches for Poverty Reduction*, Swiss Agency for Development and Cooperation SDC.
- García, L. (2011), *El disfrute de los derechos humanos es imposible en el capitalismo*, La Haine.
- Giusti, M. *Los derechos humanos en un contexto intercultural*, Organización de Estados Iberoamericanos.
- Gómez Isa, Felipe, *Derechos humanos: concepto y evolución*, Diccionario de Acción Humanitaria y Cooperación al Desarrollo, Universidad del País Vasco.
- Gómez, F. *Marco conceptual de los Derechos Humanos y la Cooperación al Desarrollo*. Ponencias, Los Derechos Humanos y la Cooperación al Desarrollo. Los conceptos.
- Gómez-Galán, M. (2011), *Los derechos humanos y el desarrollo: hacia un camino compartido*, Fundación CIDEAL de Cooperación e Investigación.
- González, M. (2006), “Gobernanza, desarrollo y ayuda internacional. Una revisión de los debates actuales”, *Revista de Fomento Social*, Nº 241, 2006 , págs. 25-50.
- Greenhill, R, W. Patt, J. Griffiths and J. Burnley, (2006), *Real Aid 2, Making Technical Assistance Work*, Action Aid, London.
- Grupo Dorbi, (2011), *Los Derechos Humanos. ¿Un invento de Occidente?*
- *Guide*, Oxford University Press Nova York.
- Human Rights Watch (2011), *World Report 2011 – Events of 2010*.
- Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación de la Universidad Complutense de Madrid (2008), *Guía para la incorporación del enfoque basado*

en derechos humanos en las intervenciones de cooperación para el desarrollo, 2008, Madrid.

- Intermón Oxfam (2007), *Plan estratégico de Oxfam Internacional*, “Exigimos justicia” 2007–2012.
- Jonsson, U. (2005), *A human rights-based approach to programming*, Gready, Paul y Ensor (eds.) *Reinventing Development*. London: Zed Books, 47-62.
- *La Vanguardia* (2010), “La economía china podría superar a la de EEUU en dos años”.
- Marcial Pons; Pérez Luño, AE. (2005), *Derechos humanos, Estado de Derecho y Constitución*, Novena edición, España: Tecnos.
- Martínez de Bringas, A. *Derechos humanos y diversidad(es) cultural(es). Los retos de la interculturalidad*, Centro de Ciencias Humanas y Sociales.
- Martínez, M. (2004), *Metodología de Programas desde un Enfoque de Derechos – Superando viejos estilos en la programación...* Seminario Internacional Infancia y Drogas.
- Moyo, D. (2009), *Dead Aid: Why Aid Is Not Working and How There Is a Better Way for Africa*, First American Edition.
- Naciones Unidas (2003) *The Human Rights Based Approach to Development Cooperation: Towards a Common Understanding Among UN Agencies*.
- Naciones Unidas (2008), *Informe sobre los indicadores para promover y vigilar el ejercicio de los derechos humanos*, Instrumentos Internacionales de Derechos Humanos, 20ª reunión de los Presidentes de órganos de tratados de derechos humanos, Ginebra, 26 y 27 de junio de 2008.
- Naciones Unidas (2011), *A human rights-based approach needed for Australia’s development aid programmes – UN expert*.
- Naciones Unidas (2011), *The Human Rights Based Approach to Development Cooperation: Towards a Common Understanding Among UN Agencies*.
- Naciones Unidas, (2000), *Declaración del Milenio*.
- Naciones Unidas, *La democracia y los derechos humanos - Marco normativo de derechos humanos*.
- Nerín, G. (2011), *Blanc bo busca negre pobre*. Edicions La Campana.
- OECD (2011), *Aid Effectiveness 2005-10: Progress in implementing the Paris Declaration- Executive Summary*, OECD Publishing.

- OECD, Human Rights And Aid Effectiveness, (2007), *Human Rights And Aid Effectiveness: Key Actions To Improve Inter-Linkages*, Paris.
- OECD, *Human Rights And Aid Effectiveness: Key Actions To Improve Inter-linkages*.
- Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans (OACDH), *Preguntas Frecuentes Sobre el Enfoque de Derechos Humanos en la Cooperación para el Desarrollo*, Nova York i Ginebra 2006.
- Oficina de l'Alt Comissionat pels Drets Humans (OACDH), (2004), *Los derechos humanos y la reducción de la pobreza: un marco conceptual*.
- Overseas Development Institute (2011), *Integrating Human Rights into Development - A synthesis of donor approaches and experiences - Executive Summary*. 2011.
- Paz, J. "Socialismo y derechos humanos", *EldebeR*.
- Piron, LH, (2005) *Rights-based Approaches and Bilateral Aid Agencies: More Than a Metaphor?*
- Preston, S. H. (2007), "The Changing Relation Between Mortality and Level of Economic Development" *International Journal of Epidemiology*, Volume36, Issue3Pp. 484-490.
- Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), (1990), *Human Development Report 1990*. Oxford University Press, Nova York.
- Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), (2000), *Human Development Report 2000*. Oxford University Press, Nova York.
- Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), (2003), *Human Development Report 2003*. Oxford University Press, Nova York.
- Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), (2010), *Human Development Report 2010*. Oxford University Press, Nova York.
- Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), (2006) *Indicators for Human Rights Based Approaches to Development in UNDP Programming: A Users'*
- Rusiñol, P. (2007, 3 de desembre), "La ayuda fracasa, pero África despega", *El País*
- Sachs, J. (2005), *Invirtiendo en desarrollo. Un plan práctico para alcanzar los Objetivos de Desarrollo del Milenio*, MilleniumProject.

- Save The Children (2005), *Programación de los Derechos del Niño. Cómo aplicar un Enfoque de Derechos en la programación – Un manual para los miembros de la Alianza Internacional Save the Children.*
- Tomas, A. (2005), *A human rights approach to development*, Primer for Development practitioners.
- Transparency International (2011), *The global coalition against corruption.*
- United Nations System Staff College, (UNSSC), (2010), *Experiences in Applying Human Rights Based Approaches.*
- Uvin, P. (2007), “From the right to development to the rights-based approach: how ‘human rights’ entered development”, *Development in Practice*, 17:4, 597-606.